

Luceafărul

771

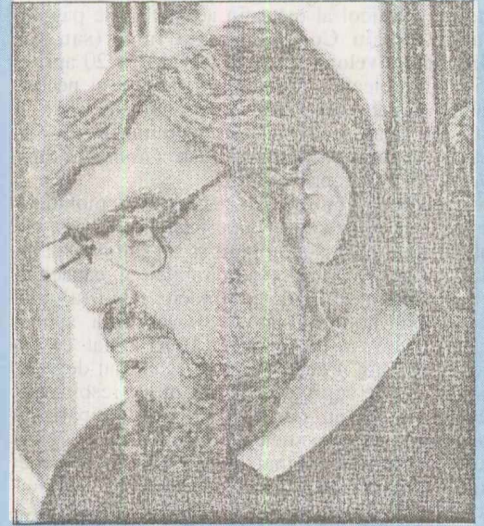
Apare săptămânal sub egida Uniunii Scriitorilor
Serie nouă inițiată de LAURENȚIU ULICI

Nr. 23 (700)

Miercuri, 15 iunie, 2005

„*Minima moralia* e destinată oamenilor obișnuiți, locuitorilor frământați ai intervalului, aflați mereu în derivă morală. Maximalismul etic pare inexistent, în viziunea autorului, pentru că «păcatele mari» (omuciderea, sodomia) țin mai mult de patologic decât de vinile obișnuite. Instrumentul eticii ni se aplică doar nouă, mediocrilor de fiecare zi.“

(adrian g. romila)

andrei pleșu

pavel
chihaia

„*Blocada* este ceea ce am numi astăzi un roman parabolic, deși nu a fost probabil scris cu această intenție. Este un roman parabolic pentru că arată cum dintr-o dată se închide destinul, se închide destinul unui port. Dar, dată cu acest port, o mulțime de destine mensești apar dintr-o dată asediate. S-a întâmplat că, mai pe urmă, întreaga societate omânească a suferit această blocadă decenii în comunism.“

(barbu cioculescu)

pag. 2

vizor

Despre o lecție ținută
în (stare de) vacanță

bogdan ghiu

reacții

Trăncăneală *made in*
Marius Tucă show

elena vlădăreanu

pag. 22

Despre o lecție ținută în (stare de) vacanță

bogdan ghiu

Am fost înclinat, într-o primă fază, să-i dau în totalitate dreptate lui Dan C. Mihăilescu, care, în articolul **Tropăit de cadre, istorii literare și răstălmăciri** (*Ideii în dialog*, iunie 2005) - acest nou episod al panoramărilor sale lunare asupra viciei intelectuale din România (care, cândva, vor alcătui un captivant document istoric despre perioada actuală, și tocmai de aceea, ca să nu rămână singurul, literă de lege într-un domeniu al „jurisprudenței” infinite, trebuie completat) -, îmi face nemeritarea onoare de a pune în balanță un foarte scurt articol al meu din acest colț de pagină, intitulat **Omagiu Conducătorului iubit (sau ravagiile adjectivelor)** (*Luceafărul*, nr. 15/ 20 aprilie 2005), cu „obiectul” său, abuziv, abrupt și neconvenabil asumat, întinsul și puternicul (inclusiv în sensul: de putere) text al profesorului Virgil Nemoianu, **Argument pentru Bush** (*România literară*, nr. 13/ 6-12 aprilie 2005).

În memorie, într-adevăr, expansiva, mondializată lecție a profesorului american de origine română mi s-a impus, s-a întipărit și s-a „arhivat”, „lucreează”, datorită, firește, admirabilei ei capacități polemice de sinteză și de cuprindere. (Pe firul unei asociații din nou răuvoitoare, s-ar putea spune: „Regele Soare” - Președintele Bush tratat ca un soare, ca singura lumină a lumii - deci mai degrabă *fotosinteză*). De cuprindere, spun, nu de respingere, de excludere. Ea nu s-ar fi putut, însă, întipări, nu mi-ar fi putut deveni, intelectual, de folos, dacă n-aș fi supus-o, scriind tocmai acel scurt articol, unei operațiuni intime de filtrare, de extirpare a grăunțelului de malignitate, de agresivitate. Când „emițătorul” se controlează insuficient, îi transferă „receptorului” obligația, destul de penibilă, de a (se) controla.

Da, Virgil Nemoianu are dreptate și cartogra-

fierile sale ar merita discutate pe fond. Manifestând preferințe fără rezerve, adeziuni totale, ele expun locuri, tocmai, de discutat, discutabile. Din păcate, recitind pasajele pe care Dan C. Mihăilescu le reproduce din masivul **Argument pentru Bush** (pentru a-și eșafoda, cu același gust al masivității, strivitoarea nedumerire retorică de final - „Polim de vezi...?!?” -, adică forțând un regim al evidentei care aproape niciodată nu e naturală, ci, iată, *se construiește*), recitind, prin urmare, fragmentele din *acel* articol al lui Virgil Nemoianu, senzația inițială, primă, de neliniște și alarmă, mi s-a reinstalat.

În *acel* text, profesorul Virgil Nemoianu nu procedează ca un profesor, adică nu discută, ci cataloghează, *știe* din cap și din capul locului unde sunt adevărul și binele, nu caută calea până la acestea, America apărând, astfel, ca un loc al idealității totale, inclusiv a celei a discursului și „metodei”. Cîntindu-l, ai, într-adevăr, senzația (sînt un senzitiv, un sensibil al gândirii, ce să fac!) că istoria și-a atins, irezistibil și total rațional, capătul, că s-a întrupat fără rest într-o administrație și că nu mai are altceva de făcut decât să preia în administrare și ultimele, câteva, accidente ale trecutului, administrându-le corecțiile ultime. Să nu fie oare mesianismul împlinit în politică un semn neliniștitor?

În textul lui Nemoianu, *lecția* magistrală trebuie disociată, pentru a putea deveni pedagogic utilă, de aroganța gestului de a „da lecții”, de a pune la colț, de a-i discreditat și de a-i exmatricula definitiv pe „repetenții” (repetitorii și corepetitorii) istoriei, dacă mai îndrăznesc să crănească și să mai provoace dezordine și diversități prin curtea școlii, în timpul orelor. Iar Dan C. Mihăilescu pare a se simți foarte bine în postura de *monitor* al Profesorului, menținând ordinea și disciplina în absența, din clasă, a maestrului. Dacă n-ar fi fost obligat de un regim arbitrar să se exilize, cred că oricum aș fi chiulit de la *asfel* de ore, preferând să-l citesc în liniște, de parte de suprasegmentalele tonice, pe profesorul

Nemoianu. N-am suportat catehizările politice în regim de obligativitate, cu atât mai puțin le voi suporta în regim de libertate.

Nu cred că un autor, în general, este atât de unitar și de omogen cu sine pe cât lasă să se înțeleagă Dan C. Mihăilescu atunci când vorbește de „gândirea lui Nemoianu”, în general. Nu tot timpul suntem la fel de „subiecți”, ba chiar exact atunci când părem mai apăsător subiectivi, ca în cazul de față, ni se poate întâmpla să cădem pradă, să ne abandonăm unor „complexiuni” ideatice istorizate, unor mașinalități (și mașinațiuni) nebănuite de gândire care, tocmai, ne depersonalizează tocmai când ni se pare că suntem mai „personali”. La fel ca în justiție, și în cultură (care e juri-dicție fiind veri-dicție) ar trebui să (ne) judecăm, cel puțin la nivelul de primă instanță care este, acum, al nostru, *actele*, nu *indiviziile*. Or, Virgil Nemoianu nu lasă, din fericire, tot timpul și

vizor

în tot ce serie, frăiele scăpate ca în acest **Argument...** Ceea ce am sancționat cu (într-un text, recunosc, la fel de lapidar ca și pe vremea tinerețelor mult mai lirice...), tocmai pentru a putea să receptez *rațional* lecția Profesorului, este întâlnirea nefericită, structural, potențial producătoare de dezastre, nestăpănită *individual* de „emițător”, dintre un anumit *ton* intolerant, corectiv, și atitudinea *pozitivă* (dacă nu chiar de-a dreptul *adulativă*) față de un lider politic. O cădere ocazională într-o complicitate „de fond” cu mare potențial malign (dovedit). U „derapaj”, o neașteptată vacanță a spiritului autocritic, o pată oarbă în câmpul de viziune. Atât. Nu am calificat o operă, o gândire. Și nici măcar o politică. Ci, tocmai, un moment de somnambulism, de automatism, de purcedere ideatică prin reflexe, de „depersonalizare”, de pauză a individualității, de permisivitate față de o retorică (și niciodată o retorică nu este *dour* o retorică) istorică „vizionară” pe care eu, cel puțin, tocmai din pricina marii ei capacități fascinant-fascizante, mi-aș dori-o și istoricizată. Un lupsus trecând drept o proeminență. Un mic moment de „velo-ventrilocitate”. După-amiaza de vacanță a unui profesor. Atât.

Director:
Marius Tupan

Colectivul de editare:
Mariana Bunescu (tehnoredactor)
Responsabil de număr:

Simona Galațchi

Redactori asociați:
Horia Gârbea; Daniel Nicolescu;
Ioan Es Pop; Stelian Tăbăraș

Revista este membră a Asociației Revistelor, Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), înființată în baza Hotărârii judecătorești și recunoscută de Ministerul Culturii și Cultelor

Revista „Luceafărul” este editată de Fundația Luceafărul, cu sprijin de la Uniunea Scriitorilor din România și Ministerul Culturii și al Cultelor

Redacția și administrația:
Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1,
telefon 212.79.94, fax 312.96.93
e-mail: fundatia_luceafarul@yahoo.com
Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala
sector 1, Calea Victoriei nr. 155.
Număr de cont: RO85RNCB5010000015430001
Cont în valută: RO58RNCB5010000015430002
ISSN - 1220-627X

Tipar: SEMNE '94
Abonamentele se pot face la toate sucursalele RODIPET și la oficiile poștale din țară.
Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.
Cititorii din străinătate se pot abona prin S.C. Rodipet S.A. cu sediul în Piața Presei Libere nr. 1, Corp B, Sector 1, București, România la P.O. Box 33-57, la fax 0040-21-2226407, 2226439 sau e-mail: export@rodipet.ro

“Să nu duci bufnițe la Atena”

stelian tăbăraș

Ca să-și dovedească dragostea de animale, un amator povestea cum crește, sacrificându-și chiar una din camere, un boconstrictor care depășise deja 3 metri.

- Cu ce-l hrănești, Dumnezeu Doamne?
- Pentru el am „in anexă” o adevărată crescătorie de iepuri și o alta de porumbei...

Scurtul dialog mi s-a părut o adevărată parabolă pentru cercetătorul unei teme, al unui subiect. Acționând pro domo, înghite multe alte teme, subiecte, folosindu-le doar ca argumente în orgoliul scopului său, trimite „la subsol” o mulțime de predecesori sau contemporani. Ba, uneori, asemenea șarpelui din ieroglifă își înghite propria coadă, autocitându-se narcisist

nocturne

Nu îndrăznesc să asociez această parabolă a constrictorului la paradigma viitoare Uniunii Europene, care, pentru a exista și a se hrăni, va trebui să înghită identități vii, la urma urmei egale, cu propria lor sinteză, în fața Creatorului. Iată de ce, „pe cât este omește posibil”, cum zicea Călinescu, se pot prevedea, fără pretenție de premoniție, următoarele evoluții ale (cel puțin) științelor umaniste:

- O dezvoltare fără precedent a comparativismului în definirea, deosebirile și asemănarea identităților naționale.

- Apariția unor noi științe ori cercetări interdisciplinare privind fondul lingvistic comun european, capacitățile creatoare ale limbilor naționale componente.

- O cristalizare a „mixajelor” de la fostele și încă actualele zone de graniță a personalităților pe care le-a creat bilingvismul (cazul Bartok, de pildă, sau Ionesco, Cioran etc.)

- Cercetarea „europeană” a spiritualităților „insulare” (nu insulele mărilor și oceanelor, ci acelea ale unor comunități naționale în izolare față de națiunea mamă). Afând nucleul tare al unor limbi naționale vom înțelege *încăpățănarea latină* a limbii române, nemăimărându-ne cum de s-a păstrat intactă câteva secole sub kaganate emane, cum nu s-a spart sub bombardamentele lexicale slave, cum se poate vorbi de influențe grecești sau turecești (din țări care nu ne erau vecine), dar nu și - într-o măsură marcantă - de influențe maghiare, cu toată conviețuirea din Transilvania și cu toată obligativitatea acestei limbi în administrație.

- Antropologia, „studiile culturale” vor prolifera tot ce se referă la *mental, mentalități* va fi cercetată chiar înaintea cutumelor, a etnosului, melosului etc. Beneficiind și ele de comparativism perfecționat, ne vor face să aflăm, de pildă, în ce cute ale gândirii s-au format sintagme cum ar fi „s-a crăpat de ziuă” „cu noaptea-n cap”, „lumina ochilor”, „cu roua-n picioare/ cu ceața-n spinare”, căror începuturi animiste aparțin ele...

Asemenea comparativism, teoretic în beneficiu identității europene, e practic limpezitor pentru identitățile naționale. Iată un exemplu paremiologic pentru preaplinul ofertei, ceea ce în română ar fi „să nu vinzi castraveți la grădinar” (ori mai frustul „să nu bagî grășime în c... ursului”), avem în engleză „să nu duci cărbuni la Newcastle” iar în germană și greacă „să nu duci bufnițe la Atena”. Deși „calapodul” proverbelor e același, marca identitară e diferită: industria pentru englezi, natura pentru români filosofia pentru nemți și grecii... etc.

G.

Călinescu a spus un adevăr de extrem interes pentru înțelegerea creației literare, a poeziei, de la observarea căreia pleacă în considerația sa, a artei, a funcționării intelectului și, până la urmă, a conștiinței în general - el a vorbit în concret despre poet, dar ideea sa poate, și trebuie, să fie extrapolată larg. După opinia istoricului, criticului și teoreticianului artei literare pe care l-am numit - personalitate care nu rareori ajunse să fie, cu niște ani în urmă, dar nu prea de mult, sever contestată, dar căreia nu i se poate refuza dreptul, susținut de informarea și competența pe care le-a arătat, de a elabora judecăți asupra esenței fenomenului estetic, precum și referitoare la vectorii acestuia - poetul este asemenea nebunului, în sensul de a emite fraze care par să spună ceva, dar, în fond, nu spun nimic, toată rostirea sa fiind, asemenea celei a omului lovit de o gravă descompunere psihică, simplă gesticulație verbală. Afirmatia pare ciudată pentru autorul care îl acuza pe Eugen Ionescu, la începutul carierei sale de creator și promotor al unui teatru al absurdului, pentru faptul că textele sale dramatice se abat de la logica socotită de

presupus de Călinescu a fi lipsit de conținut, al poetului, deși puternic individualizat, nu este lipsit de o măsurată penetrabilitate, de transparență nu excesivă, dar suficientă pentru a induce gustul de adâncire continuă a înțelegerii demersului simbolic. Observația lui George Călinescu nu rămâne, cu toate acestea, lipsită de substanță.

Conținutul poetic al operelor de tip clasic, ușor de receptat ca semnificații, aparent structurat logic, reflectând imagini ale trăirii sau comportamentului normal, sunt indisociabile de eroarea existențială, de ilogismul etic, de viciul de motivație, de fractura fluxului ideatic. Singura cale, în poezie, pentru a scăpa de eroare este pulverizarea, dinamizarea secvențialității formale, de tip logic, și adoptarea unui limbaj având într-un prim plan de apariție, înfățișarea irațională, excesiv subiectivă și, de fapt, absurdă - nu neapărat în registrul absurdului clownesc (Hurmuz, Jarry), ci în acela al intimității intransmisibile, superbe, ireproducibile (Saint John Perse; Dylan Thomas, Jim Morrison). A nu accepta eroarea poetică revine la a adopta condiția de a fi receptat doar ca integrală așezată asupra detaliului lingvistic.

El Zorab este poezia modestă, de școală primară, emoțională, sfâșietoare, tipic neacuzabilă de non-inteligibilitate, de complicație, de obscuritate - atunci, în final, de ce omoară arabul calul? Dacă îl iubea așa de mult, trebuia să îi vrea bi-

Vine
președintele!

marius
tupan

S tatutar vorbind (și scriind!), orice membru al uniunii noastre are dreptul să candideze, o dată la patru ani, pentru funcția de președinte al ei. Numai o persoană poate ajunge însă la vârf, grație Domnului, voinței majorității și puterii sale de persuasiune. Doar, în rare cazuri, capriciilor astrelor. Care ne conduc, de regulă, la derapaje. Ferească-ne Sfântul de data asta! Nu dorim, să mai repetăm unele experiențe. Avem nevoie de ajutor, căci, de la o vreme, complexați și ratați, condeie boante și mercenari de duzină, ajutați firește și de cozi de topor, profitori ai atâtor regimuri, care nici în ceasul al doisprezecelea nu se trezesc și vor să tulbure apele acolo unde e nevoie de luciditate și discernământ, aruncă săgeți împotriva noastră, cu speranța că ne vor destabiliza. Se uită desori că Uniunea Scriitorilor a fost dintotdeauna o citadelă a democrației, un loc unde opiniile s-au exprimat tranșant, fără temeri, deși mulți autori au plătit scump pentru convingerile lor: prin topirea cărților și interzicerea dreptului de a publica, prin marginalizare socială și intimidarea continuă. În rândurile ei s-au numărat scriitori de prestigiu, de o moralitate exemplară, care au atras atenția asupra regimurilor dictatoriale, dar și asupra partizanatului unor activiști, care voiau să facă din breasla noastră o mașină de propagandă în favoarea unor partide falimentare și ahtiate să-și mențină puterea politică. Cei mai responsabili și-au ridicat glasurile împotriva anexărilor și subordonărilor. Firesc, nu trebuie să rămânem indiferenți la ce se petrece în mica noastră comunitate. Nu întâmplător am realizat o anchetă, în numărul 20 al revistei „Luceafărul” cu privire la viitorul breșlei noastre și, în primul rând, la statura noului conducător al scriitorilor. Vă reamintim câteva opinii. Așadar, președintele ar trebui să fie: „o persoană cu mare prestigiu literar, cu autoritate morală, și, totodată, un bun manager” (Gabriel Dimisianu): „asemenea unei zeițe asiatică cu mai multe brațe generoase pentru a putea dărua cât mai mult nevoiașei noastre breșle și nu cu o singură mână ... lungă” (Gheorghe Grigurcu): „un om și de prestigiu, și de orizont, și cu timp pentru ceilalți” (Aurel Rău): „echidistant, democrat, un spirit deschis ideilor contemporane de dialog european” (Adrian Popescu): „onest, neapucător și în posesia darului de a ști să-și aleagă colaboratorii” (Barbu Cioculescu).

Ne întrebăm: există vreun candidat care să întrunească o mare parte a însușirilor enumerate mai sus? Noi răspundem afirmativ. În plus, are charismă, autoritate intelectuală și morală, generozitate și deschidere spre culturile lumii, dar și spre uși care ne-ar putea favoriza. Parafrazând un ilustru cardinal, Dumnezeu îl știe de-acum, noi urmează doar să-l descoperim în ziua de 17 iunie, anul de grație 2005.

caius traian
dragomir

Între absurd și eroare? (câteva
reflecții privind natura poeziei)

Călinescu drept uzuală, lipsite fiind cu totul de încălețarea informațională directă, considerată atunci obligatorie într-o operă literară. În realitate, în acel deceniu VI românesc și, privit mai amplu, european, omului de cultură și scriitorului român i se ofereau mult mai multe exemple de irraționalitate a existenței (sau artei) decât acelea care puteau fi aflate în opera dramaturgului (și - de ce nu - a filozofului, în sens amplu, clasic), român și francez. Lucrurile acestea nu merită să le mai analizăm pentru că știm bine la care concluzie vom fi obligați să ajungem - merită însă cu prisosință să rămânem o vreme în contemplarea acestei relații provocatoare, dintre discursul poetic și cel psihotic.

Că și un limbaj și celălalt nu sunt cătuși de puțin lipsite de semnificație și că, deci, ele conțin informație sau, altfel zis (cu un termen uzat, dar necesar) mesaj, este sigur. În fapt, ambele reflectă în mai mare măsură presiunile inconștientului, lumea acestuia, decât o face legătura verbală obișnuită între oameni (Talleyrand: „limba este dată diplomatului spre a-și ascunde gândurile” - nu doar diplomatul folosește comunicarea, și necomunicarea, prin limbaj în acest scop; pe de altă parte, atât poetul, cât și nebunul nu se rețin de la disimulare și simulare). Poetul, ca și nebunul, se adresează relativ puțin și rar unei persoane anumite, concrete, aflată în ambianța sa imediată; și pentru unul, și pentru altul eventualul ascultător este rareori cel cărui îi sunt adresate cuvintele - primul este doar martorul trimiterii unui pachet verbal către un subiect invizibil, chiar dacă ipelatul nominal. Simbolistica adoptată de inconștient în cursul alienării este însă, mai curând, mai de tip colectiv și deci banală, puțin interesantă adesea, arhaică, primitivă: aceea marcând limbajul poetului reflectă existența unui inconștient creator, intens individualizat, personal și personalizant. Paradoxal, înfrângerea conținutului provenind din inconștientul colectiv, practică de către psihotic, este extrem de avansată, conducând la izolarea psihic-intelectuală, dar și comportamental-socială a acestuia, conturându-se astfel, mereu și mereu, pe acest nefericit teren, utilizarea aproape totală a celui bolnav. Limbajul,

nele; dacă nu putea să trăiască fără el, nu avea decât să se sinucidă - în sfârșit chiar și hoția, cerșetoria sau o crimă (în scopul aflării unor surse de întreținere pentru animal), deși erau cu totul condamnabile, în perspectivă juridică, socială și morală, ar fi avut măcar mai multă legătură cu problema relevantă decât înjunghierea bietei ființe vii și mândre, chiar de către omul care îi era stăpân. Pe un eu totul alt nivel al elevației estetice, filozofice și umaniste, poeziile lui Eminescu abundă în ilogisme similare („Poate-oi uita durerea-mi și voi putea să mor” (!), sau viitorul Veneției, dedus din ael prezent, de secolul XIX, cu totul contrazis de istoria ulterioară a orașului magic, sau vacanța logică urmând primelor două strofe ale Luceafărului). De ce Manole (Meșterul Manole, desigur) nu se sacrifică el și își ucide soția, de ce în Miorița destinul este luat așa cum se știe că este? Toate acestea nu sunt decât foarte puține dintre aspectele revelatorii pentru natura contradictorie a poeziei. Nu ajunge să spunem că poezia nu este logică - trebuie să înțelegem că, fiind genială (referirile pot fi ușor extinse la exemple precum Dante sau Shakespeare sau Whitman) sau minoră, poezia nu există decât în măsura în care se constituie în chip de opoziție făcută normalității raționale, a corectitudinii logice, atât doar că defectul de gândire este adesea, în operele clasice sau tradiționale, tradiționaliste, inclus undeva în ansamblu, provocând un vertij evasi-instinctual, dar nelăsându-se ușor surprins. Într-un anumit punct, dezzechilibrul formal comută intelectul receptiv de pe eveniment pe semnificație. Același lucru se produce în toate celelalte arte - gruparea personajelor, în Fecioara, Sfânta Ana și Pruncul de Da Vinci, stupoarea grupului care asistă la moartea pe cruce a lui Iisus, într-o pictură de Hyeronimus Bosch vorbese despre aceeași calitate în plan logic-ilogic a artei plastice și a poeziei. În schimb nu există absurd în poezia lui T.S. Eliot sau în pictura lui Picasso - gramatica limbajelor și asocierea conceptelor în aceste două cazuri, și în nenumărate alte creații moderne, se însăreacă cu purtarea apelului de transcendere a realului, în actul receptării estetice. Să considerăm însă că viața propriu-zisă este diferită, este altfel, sub aspectul înfrângerii barierei logice? Poate că, tocmai în mecanismul său irațional, arta își relevă infinitul și ireductibilul ei realism.

adrian g. romila

A. Pleșu și etica intervalului

Ocupată cu propria legitimare în fața marilor culturi europene, dar și cu alte „ocupățiuni mintale” de anvergură mai mare ori mai mică, cultura română nu a avut niciodată răgazul să reflecteze serios asupra eticii. Un sistem moral e, desigur, produsul unui spațiu cu solidă tradiție filosofică, în care etica nu se constituie decât ca o altă mare temă de gândire, alături de gnoseologie, de ontologie ori de estetică. Nu e cazul spațiului românesc, predispus mai degrabă la sentințe fragmentare când vine vorba de gândire în sens „tare” și, desigur, la literatură. Ar fi deja o tautologie să afirm că un Kant, cu ditamai „criticile”, n-ar fi sub nici o formă încadrabil specificului național.

Ceea ce vreau să spun e că reeditarea superbului eseu de etică al lui A. Pleșu - *Minima moralia* (Humanitas, 2005) - găsește un orizont de așteptare încă intact. Apărut pentru prima oară în 1988, reeditat de atunci de încă două ori, cartea pare să

cronica literară

depășească de departe demersul inițial. Conceput în plină epocă a moralei colective, barbară și aglutinantă, minitratatul lui A. Pleșu viza o distanțare de aceasta înspre o morală a individului concret, sub forma unei dizidențe extrem de subtile, anunțând un protest al gândirii libere, ca și *Jurnalul de la Păltiniș*, apărut cu puțin înainte. Ele au constituit un fel de carte de vizită a grupului păltinișean (cartea e chiar așezată explicit sub spiritul lui Noica), demonstrând că singurul teritoriu necontrolabil ideologic e acela al reflecției autentice. Nici acum, în degringolada globalizantă a corectitudinii politice și a manipulării grosolane a adevărilor, „minimalismul” moral pe care îl propune Pleșu nu și-a epuizat valențele. El e un veritabil manifest al umanului privit în infinitele sale determinări existențiale, pentru care o morală sistematică și normativă e cel puțin inadecvată, dacă nu de-a dreptul o prostie. Căci omul, ne învață autorul, e o ființă a intervalului, sfâșiată între opțiuni contradictorii, între cer și pământ, între imperative absolute și compromisuri inocente. Nu atingerea țelului contează, imposibilă, de altfel, în domeniul eticii, ci nesfârșitul drum *către*, permanenta tendință de constituire a unui cod imuabil, simultană cu permanenta tendință de a-l adapta *pentru*. Ceea ce duce la a opta nuanțat, în conformitate cu, dar în perspectiva unor exigențe recunoscute. Adică la a înțelege

modul de așezare al omului în lume: mereu *între*. „În cele din urmă, am ajuns să credem că etica nu e altceva decât o disciplină a intervalului, că ea nu e acasă decât în spațiul de dinaintea opțiunii ultime. În spațiul propriu-zis al unei asemenea opțiuni, preocuparea morală încetează a mai avea obiect: normele devin surâsuri, disciplina devine grație. Orice demers etic bine condus tinde, firesc, spre propria sa dizolvare”. Competența etică nu e sinonimă cu autoritatea morală. Prima e pură abstracțiune, aparține filosofului, a doua presupune înțelepciunea rezultată în urma trăirii în mijlocul oamenilor, o înțelepciune greu de contabilizat într-o știință și greu de asumat ca poziție socială. Numai cine știe că nu poate arunca primul piatra capătă, fără să-și dea seama, o brumă de autoritate morală.

În aceeași perspectivă a omului concret, Pleșu afirmă că „morală e aspectul circumstanțial al eticii, etica particulară, prelucrare subiectivă a moralității generice...” Fără suferință, fără risce, fără aventura pe drumul unei vieți pline de invitații la compromis nu se poate accede la o ordine morală. Iar ordinea morală e specifică ființelor din interval, nu celor din afara lui. Sfinții sau îngerii, spune autorul, nu sunt relevanți moral, pentru că ei aparțin unei ontologii în care deliberarea etică s-a încheiat, în care drumul a fost parcurs și lăsat în urmă. Oamenii sunt singurii care depun efortul de a deveni morali, de a găsi rigorile normative ale actelor săvârșite în varii împrejurări, de a se așeza în lumina unui absolut care, deocamdată, tace. Problema etică apare acolo unde există criză și cădere, defecte și vicii insurmontabile. „Numai cine a trăit - imprudent - fascinația transcenderii codului, numai cine a resimțit relativitatea oricărui cod și, în același timp, indispensabila lui autoritate a ajuns la hotarul experienței morale. Competența morală adevărată se capătă exact în punctul în care ești pe cale de a o pierde”.

Într-o dezbatere etică nu poate intra decât fiul risipitor, cel care s-a înstrăinat și care a început să mediteze adânc la vină. Doar el poate contura, după experiența înstrăinării sale, o lege morală, pe care fiul cel bun a respectat-o fără s-o conștientizeze, deci în lipsa unui contur aprioric. O lege morală e, în acest sens, un proiect, adaptabil existenței concrete a fiecăruia și alcătuit numai în urma experienței directe, iar nu un rigid corpus de prescripții. „Legea morală e culoarea pe care o capătă absolutul în mediul unui destin individual anumit. E o rezultantă mai mult decât o premisă: e o operă individuală, o lucrare neobosită a omului, impregnată de personalitatea sa, de drama sa, de traiectoria sa irepetabilă. Omul individual nu-și poate da un mai înalt conținut de viață decât acela

de a reflecta asupra combinatoricilor posibile dintre datele sale individuale și organismul megalitic al absolutului”.

La aceasta trimite și o posibilă abordare etimologică: etica vine de la grecescul *Ethos*, care înseamnă *locuire*, adică desfășurare orizontală a unei verticalități, confruntare între individ și imperativul categoric al fiecărei clipe.

Demersul lui A. Pleșu e foarte larg, respectând, astfel, caracterul flexibil și nuanțat al eticii ca temă de reflecție. Demonstrând imposibilitatea de a constitui un sistem riguros, autorului nu-i rămâne decât să analizeze intersecția eticii cu o mulțime de alte aspecte ale umanului. Intellectul ca sursă a virtuților și a adevărilor trăite, datoria și „talentul moral”, înțelepciunea și sensul culturii, destinul și ordinea existențială, judecata și atenția etică sunt tot atâtea teme pe care problematica moralei le implică.

Hermeneutica romanului lui Defoe investeste figura lui Robinson Crusoe, spre

Andrei Pleșu
Minima moralia

Humanitas

finalul cărții, cu atributele unui *pattern* etic. Experiența izolării pe insulă devine arhetipul oricărei existențe umane, nevoită să se confrunte cu necunoscutul, cu potențialul. Morala, în acest caz, e re-cunoscută ea survine doar post-factum.

Nu de minimalism moral e vorba așadar, în esul lui A. Pleșu, ci de o necesară abordare a problematicii etice, în condițiile lipsei unor norme imuabile. Fragmentarismul și formulistica scripitoare a textului sunt și ele calități remarcabile și aduc un plus de elocvență. *Minima moralia* e destinată oamenilor obișnuiți, locuitorilor frământați ai intervalului, aflați mereu în derivă morală. Maximalismul etic pare inexistent, în viziunea autorului, pentru că „păcatele mari” (omuciderea, sodomia) și mai mult de patologie decât de vinile obișnuite. Instrumentul eticii ni se aplică doar nouă, mediocrilor de fiecare zi.

O bișnuit, de pe când ne găseam amândoi la Cluj, cu poezia de primă tinerețe a lui Toma George Maiorescu, o poezie de tip maiakovskian, discursivă și reporterească, mi-am dat, desigur, seama, cu timpul, că ea exprima doar una dintre dimensiunile spiritului său, dar nici în volumele următoare celor din primele două decenii socialiste n-am intuit ceea ce îmi revelă, iată, culegerea apărută în acest an, **Postdefinitive**. Atenția îmi era furată de anumite particularități mai de suprafață, de expresia-șoc, de originalități lingvistice, de etalarea prozaicului, de stridența unui lexic ostentativ științific sau, dimpotrivă, foarte oral, pe alocuri de exhibiționism grafic. Înelinam să văd în autorul **Călărețului albastru** un postmodernist *avant la lettre* și poate că nu mă înșelam radical. Oricum, o "sinapsă" din ultimul volum (căci acesta conține, în afară de poeme, și un fel de aforisme și confesii) m-a determinat să recitese tot ceea ce poetul a publicat începând cu **Timp răstignit** (1969). Această carte, notează autorul, e cea dintâi care îi exprimă "fața devărată", "neciunțită".

Parcurgând, așadar, cvasiintegral opera poetică a lui Toma George Maiorescu (mai exact, volumul **Poezii**, ediție definitivă, 1997, și ultimul volum), mi-am dat mai multă simțită decât la precedentele lecturi de a decoda sensuri dedesubt excentricității de natură formală și tehnică

consecutiv am descoperit că, nu doar în proemele din **Ucigașul și Floarea**, ci și în versuri, limbajul criptic (acolo, zice poetul, "inecabil pentru a putea trece prin furcile caudine și cenzurii") comunică (potrivit subtitlului **legerii Poezii**) "obsesii". Principala obsesie e și mai aceea a "răstignirii" timpului. Resuscită și poemele lui Toma George Maiorescu, precum lirica altor poeți români revelați în perioada socialistă, leitmotivul expresionist al "tipătului" (*Schrei*) și în construcții imagistice mai mult și mai puțin bizare iradiază adesea sugestii de apocalips, de infern, de "Menschheitsdämmerung". Poetul vede "umbre cenușii" plutind peste zodii și computere", „uzine automate gazat sperante", "sinucidere albă ca un fum de urbi cibernetice", "nori de monoxid cerd lumina", "homunculi mecanici"; imagizează un proces al unui "dresor de maimuțe" și sine care "a înclecat antropoidelor o conștiință identică cu a sa proprie"; proiectează un spectacol cu "trompetiști aliniați de adă", care "poartă călușuri în gură", dat

Un alt

Toma George Maiorescu?

dumitru micu

fiindcă "nimeni nu știe/ dacă suflând în trâmbițele lor de argint/ ei vor vesti căderea zidurilor Ierihonului/ sau însuși Apocalipsul". Aceasta, în **Timp răstignit**.

Postdefinitive-le sunt distribuite în trei cicluri. Primul violentează percepția prin avangardisme de diverse fakturi, predominantă fiind una ce amintește prin anumite atribute de futurism, prin altele de dadaism. Apar vocabile și sintagme de restrânsă specialitate, strident neologice, ca "hipopodul mantihora", "sfera armiliară", "jogging", "expandat", "infostrada", "megavarietate", "smile" (în loc de "zâmbet"); acestea sunt contracarate de cuvinte neaoșe, excesiv de mustoase, de expresii brutale ("jupoi șobolani/ îngrășați pe de-a moaca/ în fetide submări", "plăcinte de balegă") - și nu lipsesc termenii inventați, precum "holahupează" (?) sau *crapax*. Asupra ultimului, poetul ne previne să nu-l căutam în dicționar, căci nu-l vom găsi. Imaginarul t.g.m.-ist integrează și în **Postdefinitive** mitologic în climate existențiale de o specificitate modernă ultraprozaică: „ (...) îngerii murdari/ cerșese dușuri cu deo schampoane erotice/ în ciuda rezonanței magnetice/ și a probatorului recurent recoltat/ muzele anatomopatologice/ pregătesc borcane supraponderale/ cu alcool dublu rafinat". Reversul unor asemenea proceduri e parodiarea ludică a folclorului. În această privință, intră în competiție cu Nina Cassian, fiecare dintre ei operând, desigur, cu mijloace proprii. Ambii stilizează accentuat, dar Maiorescu aliază mai ostentativ oralitatea populară cu vocabularul neologic: "ecstasy hai barosane / luncuș de tobogane/ troxuri/ moxuri/ parapoane/ paradoxuri cotilioane/ trambuline biberanoane/ hai tataie/ haide coane / (fără adeziuni la zen)/ cei necotizați la pen/ să strigăm / "ole ole/ turnul babel nu mai e!"// (...) hopa țopa tropa/ iată-ne-n europa": "bingobingo și-un cartof / lumea-i nașpa și iar of".

Felurile extravagante și ghiduşii nu sunt decât (cum ar spune Mircea Eliade) "comflajul" stărilor cu adevărat lirice din poemele tegemiste. Sau, în orice caz, nu ele comunică eul profund. Dar și îndărătul lor poate fi identificat, cu intermitențe, ceea ce poetul numește "dublul meu/ improvizibilul/ metafizic/ daimon al meu personal". Așa cum "țărăna" blagiană e "plină de zumzetul tainelor", poemele lui T.G.M. "zumzăie" de felurite aluzii: politice, precum în **Niște arieni** (conduși de o "morală de șacal", aceștia "privesc în loc de binoclu/ prin țeava de pușcă"), dar mai ales metafizice. În spiritul expresionismului, discursul poetic semnalează frecvent imagini de lume desacralizată: "Sfânta de papiermaché mulat/ în capot intabulat/ - năsălia cu orhidee albe/ poale-n brâu și porumb fiert -/ are ochii seci/ de metal// Nu mai emite lacrimi// Doar bilete de papagal". "Închisă-n colivie/ pasărea suflet/ și-o uită cântecul". Un pământ ca al nostru, sufocat de "dampfurile unei baragladine", nu poate să nu fie năpădit de toate soiurile de "insecte-goange - zburătoare".

În poemul **Răscruci** apare o cunoscută scenă din Apocalipsul lui Ioan: "24 de bătrâni căzuți în genușchi/ mielul a rupt cea dintâi pecete/ din cele 7". În câteva rânduri, e întrebuințat chiar cuvântul "apocalips" și derivatul lui adjectival. Poetul semnalează, bunăoară, declanșarea aceluși "tsunami al urii/ armăsar acvatic/ sălbatic/ dezlănțuit/ înfinit / apocaliptic/ ridicat în picioare / târând planeta/ pe-o coamă de val/ spre lagărul spaimii final/ de exterminare". Atroce, pesimismul "postdefinitiv" nu e integral, totuși. Găsind că, în pofida tuturor urășenilor ei, "viata-i totuși/ extra-ordi-nară", poetul vestește "un alt răsărit de soare". Evocând holocaustul, el se în-

treabă dacă "poate fi ucis poporul lui Dumnezeu" și răspunde cu vorbele unei tinere menite morții la Auschwitz: "Port în pântec copilul lui Lehaim". "Lehaim" înseamnă "Pentru viață".

Al doilea ciclu de "postdefinitive", **Regăsi-rea în Unul**, însumează poeme de inspirație biblică și discursuri lirice meditative. Reporter de prima clasă, "hoinar pe meridiane", cum se autodenumește în titlul unei cărți de călătorie, surprinzător de privești ale vieții moderne de pe toată planeta, poetul utilizează, de data aceasta, uneltele celei de (să zicem) a doua profesii pentru a descrie dansul Salomeei, zbor dincolo de materie și timp, pentru a semnala o ceremonie cultică "sub coloanele de cedru ale Templului", unde "71 de bătrâni orbi (...), înfășurați în thalitul alb/ cu dungii negre", ascultă "glasul cântat tărăganat" al unui cantor care "sonorizează cuvinte străvechi/ (...) subliniind în codul aramaicelor/ metafore magice ne-nscrise dar evidente/ pe pielea de vițel/ a suliților sacre", dar și pentru a statornici spectacole contemporane de groază, stârnite de zeul sângerous al războiului: "Vântul e respirația verde a pomilor/ dar azi nu-i decât aripa galbenă/ a părjolutului/ foșnetul livezilor/ (din vizatul paradis promis)/ nu-i decât șuierul gloanțelor/ suflul exploziilor/ trosnetul incendiilor/ de la corturi și barăci

cronica literară

până-n zare/ nici o bătaie de aripi de păsări cântătoare".

Cele mai adânci zone sufletești din care emană lirism, în **Postdefinitive**, ca, de altfel, în toate volumele lui T.G.M., sunt însă cele revelate de meditația asupra Unului în trei ipostaze omenești: "Moise Mahomed și Isus". În poemul consacrat lui Isus (Ioshua), poetul opinează că El s-a născut atunci când "urmașii lui Cain/ ucigașul de frate/ vrând să se curețe de păcat/ ca de solzii șerpești/ au început să se viseze/ oameni". Venit pentru ca "să învețe omul/ cum să se scuture/ de solzii cu amăgitoare scripuri ale reptilei", Fiul Omului (sau al lui Dumnezeu) "a coborât/ înfășurat în lumina dintâi/ mai precis s-a prelinș de pe Cruce/ ca roua de zori/ ca perlele transparente de lacrimă/ (aducând în ele durerea nemăntuirii)/ peste brazdele jertfei/ destelenindu-le/ să încolțească semințele iubirii/ în semeni/ (sinonime contopirii cu Dumnezeu)". Accederea la umanitate, cugetă poetul într-o altă piesă, e condiționată de asumarea condiției cristice. Crucea trece obligatoriu "de la Unul la Altul": "nimeni nu poate fi salvat/ de Drumul Golgotei".

Poemelor le urmează, în volum, cum am spus, așa-numite "sinapse", unele memorabile: "Muzica e rugăciunea lui Dumnezeu/ să îmblânzească fiara din om". "(...) Dumnezeu are atâtea «chipuri și asemănări» câți indivizi îi caută aproximarea". Dintr-o însemnare aflăm că unele dintre "pietrele" botezate "sinapse" au intrat în componența "templului" intitulat **Ecosofia sau îmblânzirea fiarei din om**.

Aceasta e cea mai nouă carte a lui Toma George Maiorescu. Calitatea artistică a poemelor poate fi, natural, discutată. Se pot emite judecăți estimative divergente. Faptul incontestabil este că unele dintre "postdefinitive" conțin cifrații spre amintitul "dublu" al poetului, spre "daimonul" său "metafizic".

Un volum experiment

Adrian Țion ne propune un volum de patru proze scurte, publicat la Editura Tinivar. Este vorba de **Zeul Video**, cartea fiind însoțită și de o prefață, semnată de Claudiu Groza. Sinceră să fiu nu știu foarte multe lucruri despre acest prozator cu o vocație, mai degrabă, de eseist. El vine din proza ardelenesească, căreia îi adaugă experiența modernă. Pentru că Adrian Țion are o aplecare spre lumea simbolurilor, dar totodată relevă și o ușurătate a povestirii. Plăcerea de a povesti se vede în *Manej*, o povestire fără pretenții prea mari de literaturizare. Este o poveste pe care o întâlnești în zilele noastre, unde personajul principal, Flaviu, profesor de țară, un ins solitar, odată cu întâlnirea Corneliiei, o fostă iubită, se vede pus în fața unui proces de conștiință. El a iubit-o sincer pe Cornelia, numai că aceasta *l-a trădat*. Resentimentele lui Flaviu sunt expediate de narator puțin cam repede. Adică, Adrian Țion nu urmărește mecanismele psihologice. Dimpotrivă, el ne relevă o poveste liniară, fără prea multe virtuți literare. Mult mai reușită este proza *Tehnici compensative*, unde autorul a învățat lecția semioticii. Aici, darul eseistic al lui Adrian Țion se face simțit. Putem spune că această proză este de o modernitate evidentă și poate că acesta este drumul pe care ar trebui să-l urmeze autorul. Tot într-un registru eseistic, dar cu o vădită tentă ironică, se încadrează și *Zeul Video*. Jocul dintre aparență și realitate, dintre Zeus și Zeul Video (televizorul) este pus în evidență printr-un ton ironic, un soi de pamflet la adresa celor care nu mai pot trăi fără prezența televizorului. "Mare baftă pe capul lui Video! Nu trebuie să faci mai nimic pentru ca frumoasele să-i cadă în brațe. E suficient să se afișeze într-un loc public, într-o cafenea de pildă, că fetițele îl și asaltează. După fiecare aventură pământească se refugiază într-un turn de televiziune, unde se simte acasă și unde trăiește ca un acrobat în exercițiul funcțiunii. Așa s-a obișnuit. Să fie tot timpul la înălțime. Să nu strice imaginea pe care o are lumea despre el. Să nu dezamăgească. Acum e în Turnul Televiziunii din Tokio și crede că e la adăpost de intrigile europenilor. Degeaba. Toată lumea știe că e un Don Juan cum nu s-a mai pomenit". Trebuie să remarcăm virtuțile de pamfletar ale lui Adrian Țion. Privită din această perspectivă, proza este foarte reușită. Nu cred că cineva,

până acum, a putut să scrie un usturător pamflet la adresa funcției televiziunii așa cum a făcut-o autorul în această proză.

Crocodilul este o proză pe care am putea s-o încadrăm în literatura pentru copii. Are o candoare și o dimensiune ludică bine puse în balanță de autor.

Suntem în fața unui volum în care Adrian Țion pune pe tapet mai multe tehnici de generare a prozei. S-ar putea spune că fie este un volum *experiment*, fie unul în care autorul, cu bună știință, a vrut să ne demonstreze că poate *ataca* mai multe paliere narative. Putem spune că are talent în toate. Dar, dacă vrea să construiască o proză *literară*, atunci trebuie să meargă pe linia prozei *Tehnici compensative*. Este o părere.

(mariana criș)

Plonjeul tragic

Asumant al discreției impasibile, aparent provocatoare, cu adevărat imun la sirenele/tentanțiile/presiunile(?) postmodernismului, Aurelian Sârbu exersează tenace și convingător paradigma încă marcantă a modernității. Departate de pulsuniile aluvionare ale modelelor & modelor literar-culturale, poetul locuiește aseza scufundărilor în intimitate cu, parcă, o irepresibilă obsesie a epuizării.

Recentul său volum, *Rotundele singurătății*, Ed. Emia, col. Poesis, Deva, 2004, definește opțiunea unui traseu liric puternic interiorizat, producător de discurs solicitant, greu decodabil, rezultat al unui eu poetic aflat în arestul ambiguității: „Eu, pe jos, / gându-mi pe sus; / ceva din mine-i târâre, / altceva-i zbor, / pasul piere, / fumul nu-i / și nu-i nici drum“ (p. 14). Poetul reia câteva teme consacrate de ontologie, pândit de pericolul iminent al unui *déjà vu*: dualitatea tragic-agresivă a ființei, captivitatea solitudinii, supravegherea indene-gabilă a neantului, ființa ca mesaj divin compromis de imposibilitatea de a construi o comunicare autentică. Ultima temă pare a fi elementul structurant, unificator și ireductibil al volumului: „Știi tot mai încet despre cuvinte, / Eu însumi n-am început cu ele, / (...) / Aripă și zbor, / și cădere, de vreme, / și plecare, / părere“ (p. 5) sau: „Și-o vorbă, și-o șoaptă - / ce mai știm despre cuvinte? / Timpul se pierde / cu ce rămân / să le gândesc pe-atâtea toate /

ce-mi sunt dincolo de mine?“ (p. 7).

Eul liric pretinde cuvântului restituirea originarului, a motivelor divine din om: „Și eu sunt Fiul / fără Număr! / Brațele mele mi-au fost date / să cuprind, s-adun, să chem / -nu ținute-n răstignire și disperare“ (p. 6). Legat ireversibil de *illo tempore*, cuvântul este totuși un instrument parțial de evocare a identității primordiale: „Rare Cuvinte-n Biserica Ta! / Eu văd doar Iubirea / din care m-am împărțit, / stăpânind Atotcuprinsul / dintru început“ (p. 10). Identitate tot mai risipită de parcursul contorsionat și confuz al realului: „Noi, Amândoi / cădem, coborând / în abis“ (p. 13). Chiar dacă nu poate reinstitui cuvântul ca semnal ferm al misterului mundan, eul liric se află în exercițiul *sine qua non* al deciptrării, ca un fel de misiune permanentă care să poată justifica structurile insupozabile ale vieții: „La început / Te-ai strecurat în mine / ca Iubire / și-ai rămas / eu să-ți caut cuvintele“ (p. 17)

galaxia cărților

Lumea cu structurile și referințele ei se întemeiază pe adevăruri sacre fatalmente reiterante pe care eul poetic este obligat să le raporteze continuu: „Eu n-am uitat nimic / -n-am ce uita - / născut fiind, / început / într-un tré cere / și repetare.“ (p. 19). Atitudinea este și specifică: „Coboară umbra, / parte din lumini, / rotind fără punct.“ (p. 19). Decodarea sensurilor inițiale se poate produce numai prin internalizare, singura capabilă de a decortica formele oculte ale lucrurilor. În context, peisajul devin tot o tribulație interioară într-o dualitate care relevă, indiscutabil, indicatorul de destin a ființei: „Sunt ca marea / ce nu-și mai cunoaște sensul, / un chip ce stă / numai izbit, / o ușă / ce se deschide / numai înăuntru“ (p. 18). Introspecția asumată („Lacul e-n mine / ca un popa adânc, nevăluit“ - p. 24) și selecția cuvântului care poate rosti poetic („Ce-ar fi să taci / cuvintele mele?!“ - (p. 31) devin, prin consecvența exercițiului, o cale tragică. Pe care Aurelian Sârbu se simte pe sine. Iar exercițiul liric s-ar arăta vetust, dacă ar substitui sinceritatea Nefăcând-o, este creditabil.

(mihai borșoș)

1) Un surâs la...
Balul de
sâmbătă seara
(Geo Saizescu),
Editura Scrisul
Românesc

2) 101 Teste
(Maria Monalisa
Pleșea,
Mirela Daniela
Avram
Liviu Petru
Popescu),
Editura
Rosetti Educațional

3) Inocența
(Leon Dură),
Editura LOGOS

4) Eu, celălalt

Apropiați Conferință... a scriitorilor, așteptată cu îngrijorare și cu diverse speranțe, nu doar de toți cei ce în sau au ținut un condei în mână, îmi inspiră și mic rândușile de față, o revenire și o completare a ceea ce am mai spus în această revistă. Repet, așadar: schimbările vor fi mult mai radicale, mai profunde, pentru că societatea românească s-a schimbat în ultimii 15 ani, iar raporturile cu Puterea s-au stabilit în cadrele noilor structuri liberale, recte: ale economiei de piață. „La vremuri noi, oameni noi“ ar trebui să fie cuvântul (deviza sau chiar „lozinca“) momentului și eu l-am propus la ședințele pregătitoare, deocamdată doar cu o unică urmare practică: am început cu mine, recuzându-mă de la orice candidatură, la orice nivel al viitoarelor „organe“ conducătoare...

Consider, așadar, că aceasta va trebui să înfrunte alte probleme, într-un climat mult schimbat, din care privilegiile, pomenile, repartițiile arbitrare, avantajele nejustificate să fie reduse până cât mai aproape de zero. Totuși, ce e de făcut și mai ales ce o să se facă acei colegi care au fost marii beneficiari ai Uniunii în trecut și cei care, mult mai tineri, numai la asta visează?

Am formulat un titlu în solidaritate cu toată scriitorimea, deși nu e obiceiul meu să folosesc pluralul tipic comunist, de care e plină presa de după Eliberare: „N-am știut“, „nu suntem pregătiți“, „noi, români, facem și dregem“, dar mai ales „nu facem“ etc., etc. Deși eu nu exprim decât gândurile mele (și am făcut-o sistematic și în comunism), fără

opinii

să invoc logica și drepturile gloatei, mă pot atașa unei grupări, în măsura în care e vorba de un act liber și pot susține ceva de interes general. Sunt un notoriu individualist, ceea ce nu înseamnă deloc preocuparea exclusivă pentru propriu-mi ego: individualistul (în sensul cel mai larg și mai comun al cuvântului) este un om de societate, care se definește tocmai prin ea, nu e un sihastru care fuge de orice adunare în care își închipuie că și-ar vedea primejdii identitatea.

Am participat și în trecut (mai bine de trei decenii) la tot ce mi s-a oferit în agitata viață a Uniunii și, dacă m-am recuzat acum, nu înseamnă că aș întoarce spatele noilor structuri, în cazul că, în modul cel mai înstituit, ele vor fi democratice stabilite și respectate. Există un activ în acel trecut, dar și în pasiv care se cere înlăturat, ca să nu mai vorbesc de ceea ce va dispărea odată cu cristalizarea noii societăți politice și culturale omânești, motiv pentru care mi se par foarte și complet neavenite atacurile plene și apelurile la distrugere. În noul stat, esențialmente liberal, epuizat cât mai curând de gura comunistă, scriitorii pot avea un sprijin într-o societate profesională, chiar dacă a pare o moștenire a trecutului. (Nu doar a elui comunist, așa cum se afirmă tendențios, ci și a Societății Scriitorilor Români de mai înainte, o înjghebare liberă, foarte puțin dependentă de Putere, dar beneficiind de unele avantaje oferite de aceasta.)

Unul dintre elementele care vor putea fi un succes speculate și despre care nu se prea

Ce ne facem?

alexandru george

vorbește este prestigiul, păstrat și în defunctul regim prin calitatea profesională indiscutabilă a conducerii alese și a personajelor de vitrină care, indiferent de ținuta lor morală, nu impecabilă, erau indiscutabil figuri de primă mărime ale literaturii de atunci și se bucurau de plebiscitarea obștei, grație unor alegeri care deveniseră mai libere chiar decât cele ale ierarhilor... Patriarhiei. Acest prestigiu își avea importanța sa și grație lui se pot aștepta mult în viitor.

Uniunea Scriitorilor va împărtași, în cele mai multe privințe, soarta vechii Academii Române, care a beneficiat de donații din partea unor persoane particulare, după ce inițial pornise aproape de la zero. Inițiată și direcționată de V.A. Urechii, primită cu ironii și chiar sarcasme de mulți intelectuali, îndeosebi de un membru al ei, devenit ulterior foarte celebru prin pamfletele sale, T. Maiorescu, vechea Societate Academică, beneficiind și de munificența Regelui, după ce a ajuns să-și dovedească marea utilitate, să obțină sedii în plin centrul Capitalei, să moștenească moșii și bani de la mari familii boierești, dar și de la banchierii evrei sau plutocrați poate vanitoși, dar sigur foarte luminați. Așa a ajuns Academia până la catastrofa exproprierii de la începutul anilor '20 o instituție nu doar de înalt prestigiu, dar și una prodigioasă, adică îngăduindu-și mari prodigalități care dintr-o lovitură (premiu) putea schimba soarta unui scriitor. Ea a fost un triumf al politicii de inițiative culturale modelatoare și exemplare, al cărei partizan constant și mare recunoscător îi sunt și care a fost stigmatizată prin formula neghioabă „forme fără fond“.

Trebuie păstrată firma, așadar, căci ea va atrage și marfa, nu doar clientela. Dar chiar marfa nu lipsește cu totul. Uniunea gestionează totuși niște valori care, chiar dacă nu mai au vechiul curs, reprezintă ceva, unele fiind întreținute prin mijloace artificiale, altele prin meritele intrinseci, în linii mari, recunoscute. Numai că „averea“ sau patrimoniul acestei asociații în noua ei formă nu va fi ceea ce a fost pe vremea comunismului, când abuzul sau arbitrarul împărțelii lăsa totuși și celor merituoși câte ceva - scandalos de puțin în comparație cu marii profitori, dar totuși ceva.

Visătorii (cum erau reputați a fi scriitorii pe vremuri) trebuie să se preiecteze în viitor, nu să se alimenteze din ceea ce a fost trecutul sau li se pare lor că a fost. În nici un caz, în anii următori, perspectivele nu sunt trandafirii, deși Aurora e totdeauna calificată astfel: numărul membrilor, uriaș, nu va putea fi satisfăcut în nici un caz. Gestionarea acestei monstruoșități cu mii de capete va trebui să înceapă cu recunoașterea câtorva adevăruri, descurajând speranțele și pretențiile deșarte. De aceea am propus din capul locului schimbarea și întinerirea conducerii, deoarece cred că, cu nostalgia comunismului sau cei cu creierul îmbăcșit de această mentalitate nu se poate face nimica bun.

Ce să mai zici de inși care încep prin a

declara că 80% dintre membrii Uniunii Scriitorilor sunt niște impostori sau de un altul care, candidând la președinție, a promis cu o sinceritate demnă de Spirache Necșulescu că, dacă va obține funcția, va delega pe cineva care să gestioneze toate treburile, pentru că el nu poate recunoaște această „adunătură“.

Oamenii noi trebuie să se reclame de la altceva decât de la relațiile cu gen. Pleșiță sau cu tov. Ion Iliescu - niște relații nu doar compromițătoare (căci nimica nu te poate compromite în România!), dar, și mai grav: devenite nefolositoare. Apelul la „buget“ trebuie făcut cu mare prudență și, oricum ar fi, drastic delimitat. Ideea de a deveni „budgetari“ este cea mai fantasmagorică soluție, căci orice guvern viitor va tinde, chiar va fi obligat prin legea lui de funcționare, să controleze activitatea unei instituții dependente de el, care folosește bani publici.

La timpuri noi, oameni noi! am spus eu în rezumat la ședința Secției de Critică și am propus tuturor celor în vârstă să se recuze (cum am făcut cu propria-mi persoană). Dar numai un singur participant m-a urmat din masa de venerabili. Iar, la discuții, mai toți oratorii au găsit propunerea binevenită, numai că la vot a ieșit o frumoasă serie de babalâci - fapt ce ar putea fi comentat doar prin cuvintele Lordului Beaconsfield: „Un discurs frumos mi-a schimbat nu o dată convingerea, dar niciodată votul!“. A fost propus și onorabilul Solomon Marcus, aproape octogenar, mi se pare. Or, să mă ierte toții zicii necunoscuți de mine ai Matematicii, dar și toate muzeele artelor, nul văd pe ilustrul nostru coleg punând la cale destinele scriitorilor, controlând scriptele și făcând ordine în diversele lor daravere. Deși recunosc și salut în el unul dintre rarissimi membri ai Uniunii care cu certitudine știe să numere până la o sută, poate să facă socoteli mai complicate, adunări și scăderi și, eventual, calcula o dobândă.

Așa că în memorabila zi a triumfat încă o dată gerontocrația: cel mai tânăr ales a fost domnul Nicolae Bârna, trecut de 50 de primăveri, dacă nu mă înșel. Nu l-am pus la socoteală pe inevitabilul domn Daniel Cristea Enache, despre care îmi vine să zic ceea ce spunea Colette, într-o întâmplare cu haz, când, invitată la o serată și arătându-se neinteresată de tinerețea bine întreținută a amfitrioanei, a fost avertizată de cineva:

- Bine, dar nici nu știți câți ani are...

- Nu știu câți are, a replicat scriitoarea, dar parcă ar avea dublul!

Eu îi dau cu generozitate domnului în chestiune, după felul cum scrie și abordează literatura, între 60 și 65 de ani, în tot cazul nu foarte departe de domnul Eugen Simion, dar și de un ales ca domnul G. Dimisianu, a cărui tinerețe e din fericire veșnică, fapt pe care-l vom constata în continuare.

Stăpânul lupanarului

Infestat de amorul vicios
- tocmai coboriseră ochii pe glezne
și priveau de acolo cleios,
pe sub arcade de semne
renunșasem la tot pentru ea
într-o baie turcească asuda
o pădure întregă de nuri
ca să fur sentimente
renunșasem la mâini.

iubita mea se deghiza în trepte
azi era una, mâine alta se rezema
de cea plecată și o învăța să fugă
cu voaletele pline de ochi
iubita mea, pudrată în galben și
în verde de mătase cu salamandrică
dexteritate se deghiza
își inventa un sân albastru
la noapte vreau să dorm într-un
păun, țipa
iubita mea
se scufunda în miere
și-i creșteau ceasuri dulci
sub piele, când pleca.

toate se petreceau cu noi
și arlechinul pe geam îmi făcea
semne
ciudate
gelos, îmi întindea o pereche de mâini
împreunate într-o gură care striga:
ai renunțat la toate.

între el și noi se lăfăia o perdea
cu 24 de ore baroce.

Societate secretă

Se coborau atunci în mine
ca-ntr-o hală uriașă
lilieci cu spițele arse
mulți știau că am o schimnicie a mea
un fel de viață secretă
în care migrează jabouri de fum
de la talpă spre creștet
totul se auzea prin ființele negre
ce-mi băteau în perete
cu o mână sub coastă
era și o femeie lucioasă
ca o picătură de sulf
avea pe șolduri o salbă
între pulpe o iederă moale de lut
mă asigura, o să ne mutăm
împreună sub case,
o vreme.

Supraviețuire

Față de umbra de pe perete
atât de subțire, de trecătoare
că se vedeau
prin ea cum trec obiecte puternice
ca niște tauri
avantajul era că aveam o armură
de oase

juca elastic o mână
când îmi mângâia
barba
fugea un picior când dorea
să înlătore
balta.

Eram un fel de jucărie cu dinți
care se loveau sistematic încercând
să țină prada
și-n plus față de umbra din perete
atât de neputincioasă, de slabă că nu
putea să pulseze, să fie caldă,
eu locuiam într-un fel de oglinzi
care multiplicau la nesfârșit un ins
cu care mă întâlneam la ziare,
la târg, la paradă
când ne îngropam părinții, armura
lua lopata și săpa un tunel.

Era o noapte gripată cu zi
un fel de pulbere de rezonață
de gri
și eu, un colaj sidefiu
mă străduiam
să mă lipesc de peretele viu.

Autodafe sau sinuciderea unei umbre

Când rămân singură
se instaurează țipătul
ca o tăcere
Într-un colț
o față înaltă și slabă
se joacă cu niște mătănii de blană
35 de lemuri
plini de neliniște
de aceeași parte a zidului
strigând apelul
în mijlocul arborelui e o fiară
albastră
ca un evantai de ochi
strângându-se -ntr-unul
ca un ecou
care țipând
se adună,
se iau de mână
își acoperă puzderia
de ochi
cu o rană ciudată
cu o demascată răstignire de pod.

O față înaltă și slabă explodează
în spațiu.
Pe pod
labe de lumină,
albastre.

Resuscitate

Atunci încep Alla să se legene
având lângă drum o mulțime de plopi
așeza fantomele cumiți
în risipă

diana corcan

și scria în jurnal:
iubiții mei plopi,
ca un semn contemporan
cineva confundă laserul cu lumina
de lună
în mare taină
Alla construia
o rochie rusească
bântuită de trandafiri ca de-o
crimă
Alla întindea mâna pătată
spre plopi
pe locul unde creșteau degete de pian
roz
pe abdomenul ei mut
cu pianisti cu tot
se trezea armonia unui concert
întrerupt.

După 30 de ani, Alla mai spusese:
mă pregătesc de un drum
Se pregătea să petreacă o sărbătoare
imperială
sub o piatră.

Pisici siderale

Am făcut cu mine ce-am vrut
M-am arcuit peste pod
am umbrit leneș
soarele greu ca un bulgăre copt
aproape că torceam
podurile mințeau
încă mint
ca niște cingători
nu vor decât să prindă
talia.

Merg pe stradă
mă înșfacă de ceafă
un frig
ridic ochii
explodează vrăbiile
a nins.

Noaptea, corabia își întinde
catargele
și se prinde de maluri
la ora când trec misionarii
se aleargă pe pod
pisici siderale.

I. D. Sârbu ne aduce la cunoștință ce i-a spus, la Mogoșoia, lui Preda: „Blaga nu a putut citi până la capăt volumul I din **Moromeții** fiindcă îl *durea* limba folosită. Limba și mentalitatea. Zicea:ăștia nu sunt români, cred că sunt sciți, sarmați, cumani, dar români nu pot să fie“. Oare pentru că **Moromeților** le lipsește tulburarea (sau seninătatea) metafizică?

Modestia: inadaptarea celui ce nu mai voințe a se adapta.

Vanitatea aplicată cunoașterii: a refuza ori chiar a detesta ceea ce nu cunoști. De câte ori o atare atitudine nu se manifestă, chiar fără să-ți dai seama?

Să fie destinul un hazard metafizic? Un hazard mântuit?

Cinismul suav al celui darnic, al celui risipitor din bunătațe.

„Insectele înțepă nu din răutate. ci pentru că ele vor să trăiască: așa se întâmplă și cu criticii, ei vor sângele nostru, nu durerea noastră“ (Nietzsche).

Pragmatism american. Richard Rorty afirma că e de preferat, în fața unei teorii, „să ne întrebăm mai degrabă cum să fim folositori, decât cum să avem dreptate“. Dreptatea fiind în genere inutilă în lumea noastră sublunară..

O amintire cu Petre Țuța. Pe la în-

memorii

ceputul anilor '80, am avut o întâlnire, într-o seară, la restaurantul Casei Scriitorilor, cu sculptorul Constantin S., unul din craii de oareșicare reputație ai Capitalei. Cum îi era obiceiul, a venit însoțit de vreo patru-cinci fetișcane pimpante, de-o vulgaritate ce nu putea fi ascunsă, potrivite ca nuca-n perete cu mediul scriitoricesc. Ne-am așezat la o masă dublă, în mijlocul localului. La un moment dat, negăsind peșeme un alt loc liber, ni s-a alăturat... Petre Țuța. Și atunci s-a petrecut un miracol. Gureșele convive, în a căror ciripitoare locvacitate cu greu se putea strecura câte o propoziție, au tăcut ascultând fascinate speculațiile vârstnicului intelectual, oreț de vreo două ceasuri...

În viața literară e mult mai rară inima inteligentă, decât inteligența fără inimă, aceasta din urmă nu o dată seducătoare și chiar... bisericăoasă.

Dan Deșliu nota undeva că cea mai frumoasă parte a zilei de duminică e sâmbăta seara. Mai evoluai, noi putem zice: cîineri seara!

Cine a spus: „Orice sfânt are un trecut, orice păcătos are un viitor“? Parcă e stilul lui Oscar Wilde!

Egoistul: un ins dependent de drogul

Fișele unui memorialist

gheorghe grigurcu

cel mai la îndemână care e propria sa persoană.

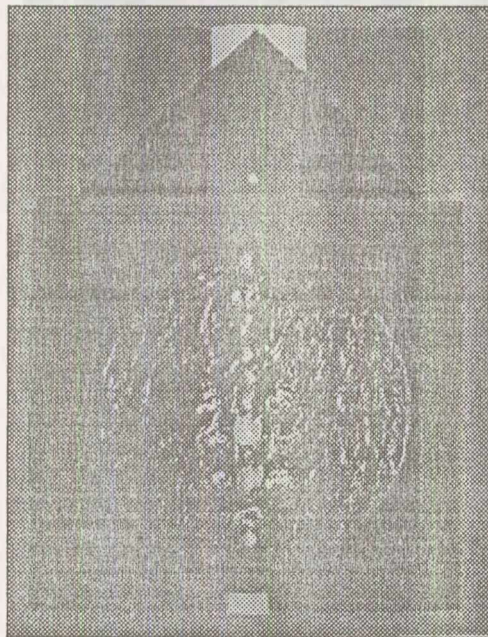
„Tehnica obișnuită duce la asimilarea adversarului cu arhetipul răului. Efectul acestui amalgam este în mod radical disuasiv. Cine și-ar asuma, de exemplu, riscul de-a fi tratat drept fascist sau rasist? Acuzația poate fi explicită sau realizată prin insinuări, deschizând ușa procesului de intenție: oricine se opune poate fi atacat nu pentru ceea ce gândește, ci pentru gândirea care i se atribuie./.../ Nu e vorba să discuți, ci să convingi: trebuie să intimidezi, să culpabilizezi, să descalifici“ (Jean Sevilla: **Terorismul intelectual din 1945 până în zilele noastre**, Perrin, 2000).

Odată ce-ai cunoscut-o, nu te mai poți despărți de tinerețe, indiferent de vârsta pe care o ai. Te însoțește pretutindeni cum o umbră (ar fi prea frumos să-ți conserve copilăria!).

„Lupta vieții“ înseamnă confruntarea cu viața medie, nu cu extremele ei. Orice extremă a vieții implică supoziția unei transcendențe.

Angela Marinescu, la primirea Premiului pentru poezie acordat de revista „Cuvântul“, pentru anul 2001: „Acest premiu reprezintă pentru mine nici mai mult, nici mai puțin decât un premiu. /.../ Dacă ar fi cu bani, ar avea ceva importanță. Dar, pentru că este fără bani, așa, numai de onoare, câtă importanță are onoarea în țara asta, atâta importanță are și acest premiu“. Rezonabil.

Am notat cândva: „te-ai înspăimânta dacă ți-ai da seama cât de puțină poezie e în viață și cât de puțină viață e în poezie“. Azi, când am o dispoziție mai îngăduitoare, aș fi dispus să accept până și contra-

riul: te-ai înspăimânta dacă ți-ai da seama cât de multă poezie e în viață și cât de multă viață e în poezie.

Îmi place să cred că iubirea vine dinăuntru, iar ura din afară. Cea de-a doua, nefiind înăscută, e ca un reflex în oglinda ființei al Lumii corupte.

Disociere. Există pe de o parte o bunătațe a sufletului neînsoțită de fapte ale bunătații și pe de alta fapte ale bunătații neînsoțite de o bunătațe a sufletului. Care situație e preferabilă? Suntem dispuși a confunda bunătațea, factor lăuntric, având o metafizică încărcătură, cu bunăvoința, factor comportamental.

Tinerețea: o copilărie coruptă.

Să citești: o formă de libertate. Să scrii: o formă de sclavie. Sau... invers!

Uiți ușor ceea ce se refuză metabolismului ființei tale. Uiți acele elemente ale experienței tale, care nu pot cădea de acord cu tine.

„Cei mai neobișnuiți eroi de război ai Marii Britanii, între care câini, elefanți, mămuțe și chiar vierni luminoși (ce permiteau soldaților să citească hărțile în tranșee), au fost onorați pentru curajul arătat în fața inamicului. Prințesa Anne a dezvelit un monument într-un parc londonez ce are inscripționate numele necuvântătoarelor care au servit Imperiul britanic în timp de război. Inediții eroi au primit medalia Dickin, echivalentă cu Victoria Cross, cea mai însemnată medalie ce recunoaște curajul oamenilor. Circa 60 de asemenea medalii au fost acordate animalelor începând cu 1943“ („Adevărul“, 2004).

O poezie atât de stufoasă, încât te pierzi într-înșea ca-ntr-o vegetație înaltă, fără să te mai poată vedea cineva și fără măcar să te mai poți vedea pe tine însuși. Ascuns de versurile ei nenumărate, de paginile ei mult prea numeroase, ți se pare că nu mai ești.

O adevărată profunzime nu poate fi decât onestă.

Mirabili trebuie să fie indivizii cărora postura de „șef“ să nu le fi atins cătuși de puțin caracterul. Eu n-am întâlnit nici unul!

De la o vreme, iubirile înflăcărate pe care le-ai cunoscut de-a lungul vieții se contopesc, aidoma dorului-dor, într-una singură, irezolvabilă și *fără obiect*.

antioaneta pop giuvara

Dincolo de ușă ai auzit zgomote, oarecum șoptite... Prin vizor se zărea o siluetă cu un contur estompat din cauza luminii strecurate zgârcit prin geamurile de la casa scârilor. Acea siluetă se unduia cu o anume grație, ca și cum își impunea ritmul unei melodii. Nedumerită, ai continuat să privești. De ce dansa acolo, între intrarea liftului și parapetul scârilor de la etajul trei? Brusc, corpul fantomatic a înțepenit și s-a despicat vertical. Acum, se distingueau destul de clar doi tineri, o fată și un băiat, ambii îmbrăcați în geacă și pantaloni din jeans.

Fata și-a strecurat degetele printre

cerneală proaspătă

șuvițele din clăia de păr ce-i căzuseră pe față, apoi și-a scuturat capul într-un gest de eliberare. N-a apucat să se bucure de independență. A fost înșfăcăată de brațele lui lungi: ridicată de pe gresie și așezată pe balustradă. După o scurtă ezitare, el și-a culcat obrazul pe sânii fetei. Cu gingășie ea l-a mângâiat, lăsându-și mâna să alunece dinspre frunte către ceafă. Momentul tandru a fost brusc întrerupt: băiatul a luat-o pe sus și a strămutat-o lângă intrarea liftului; și-a arcuit trupul lui peste al tinerei. Erau iarăși un singur corp. Te întrebai cum de nu se sufocă. Dacă nu ți-ar fi venit în minte imaginea mângâierii ei gingașe pe creștetul lui, te-ai fi repezit să recuperezi fata de sub corpul „nebulului”.

Și acel loc a fost părăsit, pentru că ea l-a împins - se pare fără efort - și s-a ridicat pe vârfuri ca să fie sărutată.

În timp ce se îmbrățișau, ai avut din nou imaginea unei singure ființe costumate în jeans albaștri, ființa care se rotea cu pași mărunți, asemeni dansului pe poante.

Apoi, ea a fășnit din îmbrățișare și a sunat la unul dintre apartamentele vecine. El a sărit pe balustradă. Ai crezut că vrea să se arunce în gol și că vei fi martora unui suicid. Te-ai speriat în zadar. Pentru lungimea picioarelor lui, înălțimea saltului însemna aproximativ o treaptă obișnuită, iar gestul o bravadă adolescentină. În viteză, a mai furat un sărut.

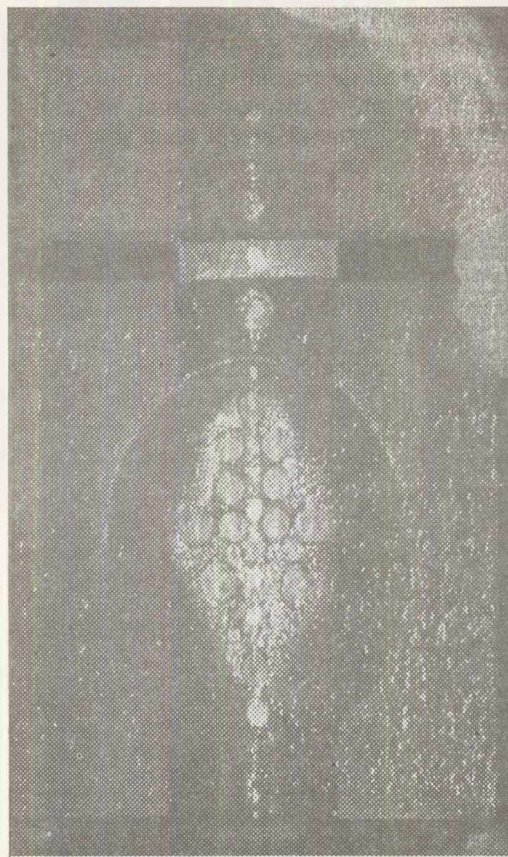
Când s-a deschis ușa apartamentului

alăturat, s-a închis cea a liftului, în spatele căreia dispăruse băiatul.

Te-ai îndepărtat de vizor. Ai reconstituit cele văzute. Ca să te amuzi, pe tineri i-ai înveșmântat în egipteni, în romani, în japonezi și, pentru că nu ți-a mai venit în minte altă costumație, ai terminat prin a-i dezbrăca și a-i acoperi în față cu o frunză mare. Așa, chiar contopiți în timpul învârtirii în poante, s-ar fi trădat că sunt doi: fundulețele i-ar fi dat de gol.

Acel spectacol al tinereții, furat prin ochiul ușii, acea plutire între îngeri și flăcări, acea felie firească de viață, sigur, repetată oarecum asemănător de milioane de ori de la începuturile lumii, te-a revigorat; te-a îmboldit să te gândești mai mult și mai serios la tine și să-ți confecționezi un destin, altul decât cel care se schișase până acuma. A fost unul dintre multele semne primite în decursul existenței tale, un semn care parcă te avertiza că este momentul s-o iei ncîntăriat iarăși de la capăt.

Cele aproape șase decenii pe care le

Oaspeți pe Pământ

simțai în toată ființa ta nu păreau să aibă vreo importanță pentru ceea ce deja construiai în minte: planuri pentru următorii ani. Nu intuiai câți. Nimeni nu poate preciza timpul care ne este hărăzit ca oaspeți ai lui Dumnezeu pe Pământ. Vârsta nu are nici o relevanță. Are însemnătate știința de a străbate sușurile și coborâșurile impuse de viață, iar dorințele personale să fie purtate pe tot întinsul drumului cu un anume stoicism.

Știi toate acestea... dar... acuma gândurile trebuiau concentrate pentru pregătirea primilor pași. Deocamdată, propria ta înfățișare te nemulțumea. Lumea în care trăim are ceva clovnesc. Nu este rău să ne intereseze cum ne arătam în fața celorlalți. Aspectul exterior poate fi uneori hotărâtor pentru viitor. Nu e drept, pentru că poate falsifica realitatea. Dacă ești prezentabil sau frumos, nu înseamnă că ești competent sau inteligent. Dar asta e, și tu nu vei schimba obiceiurile pe pământ.

Diversele afirmații: „Așa se face!” sau „Așa trebuie să se facă!” ne înfășoară într-o plasă pe potriva fiecăruia, în care vom rămâne atât de prinși, încât nici nu vom observa că ochiurile se micșorează până când plasa devine un lînțoliu. Când rezerva de spațiu și timp s-a epuizat pentru tine.

De imaginație nu duceai lipsă, așa că te-ai văzut, tu pe tine, fără oglindă. Arătai a „ciudățenie”: păr grizonat, prins la ceafă cu o agrafă pe care era plantată o fundă cam mare din catifea neagră - gen papion: corp voinic îmbrăcat într-o rochie de casă cam strâmtă, încheiată în față cu mulți nasturi și croită dintr-un material cu dungi late, verticale în culorile curcubeului. Rochia fusese cumpărată de noră: „Ca să fie veselă și ca să te placă nepoțica ta când îți vei îndeplini rolul de bunică!” a zis ea, despachetând-o.

Asta ai fost vreme de trei ani: bunică. Nici nu știi când ai trecut de la o funcție la alta, adică de la cea de profesor universitar la cealaltă. Erai convinsă că în genele oricărei femei, încă de la facerea lumii, există „fotografia” de bunicuță. Nu și cea de om de știință. Cea din urmă poate că se schițează în ultima sută de ani, deși conținutul și structura lanțului genetic nu poate fi modificat decât în ani foarte, foarte mulți... Dacă se poate...

N-ai spune că ți-a plăcut mai mult locul de la catedră decât cel de bună pentru fiica fiului tău. Numai că el, fiul, s-a hotărât să plece în lume. Așa ai rămas „fără loc de

muncă“, dar și fără o parte din bijuterii. Te-a determinat să ți le vinzi ca să aibă bani de vânturat pe tot globul în căutarea strachinii cu miere. Au existat întotdeauna oameni ca el, cărora, din diverse motive, le plăcea să fie fără un cuib, într-o continuă fugă de autocăutare. Această manifestare a independenței se grefa, poate, pe acea fărămă primitivă de nomad moștenită de la strămoșii noștri.

Dacă acuma ai fi pe moarte, n-ai ști unde să-l afli, ca să vă luați rămas-bun, acel rămas-bun care îți garantează că, „plecând definitiv“, lași ceva în urma ta.

Ți-a trimis câte o vedere din Roma, din Berlin, din New York, din Toronto, când ți-a spus că pleacă spre Brazilia. De atunci nu mai ai nici o veste și cam tot de atunci îți plângi de milă. Ai și uitat motivele supărării. Ești confuză, nu ești sigură dacă te îngrijorează tăcerea fiului și soarta nepoatei sau te neliniștește propria ta singurătate.

Era cazul să rezolvi măcar problema care depindea de tine. „Semnul“ de astăzi citit prin ochiul ușii ți-a reamintit ceva ce părea că uitaseși: că prezentul nu poate fi oprit din avântul său spre viitor, ceea ce este în defavoarea oricărei ființe, ființă-oaspete pe Pământ.

Era cât pe ce să te lași înfrântă de singurătate, să uiți de iubire, chiar și de iubirea pentru propria-ți persoană - acea iubire cuprinsă în instinctul de conservare -, să uiti de timp cu trecutul în brațe. Această uitare ar fi fost în defavoarea ta.

Sunt șase săptămâni de când ți-ai făcut lifting-ul facial. Te-ai hotărât să declanșezi atacul de cucerire a lumii, a viitoarei tale lumi.

După două zile de la hotărâre, erai cu părul revopsit, cu linia sprâncenelor refăcută și cu pielea feței tonifiată după un masaj prelungit.

Înainte de plecare, te-ai privit insistent în oglindă. Arătai bine. Nu tânără, nu frumoasă, ci bine și foarte rafinat îmbrăcată într-un taior clasic gri-argintiu. Simplitatea hainelor scotea în evidență chipul îngrijit, părul cu o ușoară tentă roșcată, abia ondulat și mâinile cu unghii perfect rotunjite.

N-ai luat mașina. Ți se părea cam prăfuită... De fapt, aveai nevoie de confirmarea unor străini că nu arăți a babă.

Te-ai urcat într-un troleibuz. Imediat un tânăr s-a ridicat și ți-a oferit locul. Gestul lui a fost extraordinar, pentru că ți-ar fi fost greu să-ți menții echilibrul din cauza pantofilor cu tocuri prea înalte. Te-ai întrebat totuși dacă i-ai impus tânărului ca prezență sau s-a deranjat pentru că se vedeau anii. Nu aveai cum să știi, așa că ai renunțat să te mai sfichiuiesti și ai regretat că n-ai luat mașina.

Ai coborât în plin centru. Pe trotuar, agitația oamenilor emana energie, energie ce nu părea să se concentreze pe ceva sau să se direcționeze pentru un anume scop. Învălmășeala te asigura că faci parte dintr-un tot, iar propria-ți posibilă picire nu ar însemna moartea ta, ci doar a unei părți din acel tot.

Ca împinsă de forțe aproape palpabile

ai ajuns repede acolo unde doreai și, fără ezitare, ai acceptat ca de patru ori pe săptămână să consiliezi în probleme organizatorice. Consilierea o puteai oferi în cinci limbi străine. Peste zece zile intrai în vârtejul jocului viață-bani.

Directorul firmei a făcut o remarcă:

- O doamnă distinsă ca dumneavoastră o să ne aducă mulți clienți.

Ai înțeles că va trebui să arăți permanent așa cum te-a văzut el astăzi. Ți-a convenit remarca lui - era ca o confirmare a rezultatelor intervențiilor suferite -, dar și faptul că spera să fii mereu aceeași prezentă. Chiar te obliga. De fapt, asta urmăriseși.

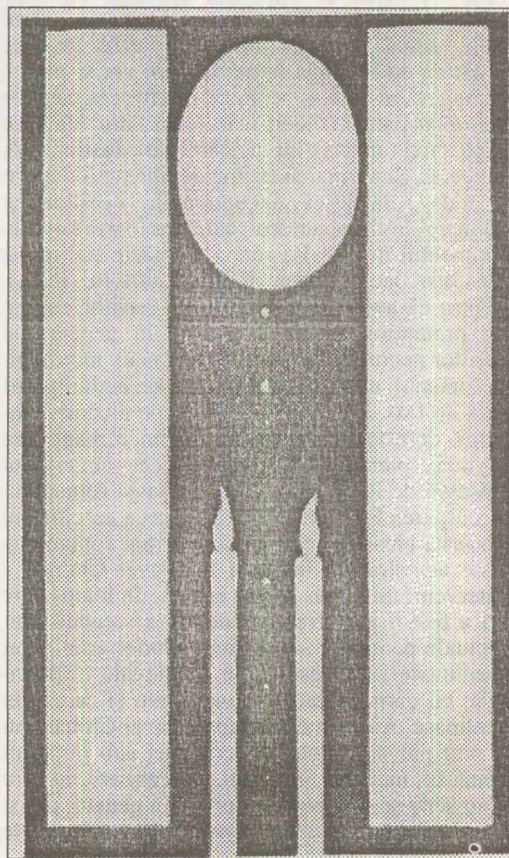
Ajunsa în strada, te-ai îmbăiat în forțele ce se amestecau aparent haotic, te-ai euforizat de la tot ce însemna agitație în aglomerație.

Toți acești necunoscuți ai străzii se află aici pentru tine, ți-ai spus, îmbătută de viața ce trepida, iar tu te afli acolo pentru ei. Simțeau iarăși apartenența la acel „tot“ alcătuit din mulțimea fapturilor dotate cu inteligență, capabile să-și conștientizeze existența și să alerge spre viitor înfruntând moartea.

Fără grabă, ai înaintat printre oameni ca să prelungești momentul. Reușiseși! Cel puțin începutul a fost declanșat. Ai toate motivele de încântare. Totuși, dacă n-ar fi fost strada cu fapturnile surori, bucuria n-ar fi avut dimensiuni.

Ai ajuns în stația de troleibuz. Te-ai urcat împinsă de la spate. Parcă toți cei de pe trotuar ar fi vrut să călătorească în direcția ta. Nimeni nu s-a mai ridicat ca să-ți ofere locul. Ai început să simți tensiune în tălpi. Ai schimbat de câteva ori centrul de greutate de pe un picior pe altul. Ți-ai promis că n-o să te mai avâți în lume decât cu mașina.

La stația dinaintea coborârii, ți-a sărit în ochi, pe peretele unei clădiri, o tablă

indicatoare cu numele străzii: *Învingătorilor*. Pe același perete, dar la aproximativ doi metri, pe un panou măricel, scria: *Serviciu funerare*.

Părea un joc de cuvinte, dar un joc al destinului. Când ți se cumpără de la un astfel de magazin, ești... un învingător: nu mai ai nimic de rezolvat.

Ultimul gând măcinat în minte înaintea coborârii din troleibuz l-ai transportat până în apartament ca pe o captură. Captura putea fi rezumată prin trei cuvinte: „Învingător prin moarte!“ Suna ca epitaful de pe crucea unui erou. Într-adevăr, noi, toți oamenii, suntem niște eroi, eroi care au de învins vicisitudinile vieții. Nu degeaba cei vii urează morților: „Odihnească-se în pace!“

Poate că numai trupul își doarme somnul de veci, pentru că sufletul, după unele voci, s-ar părea că e eliberat. Și dacă este eliberat, ce face? Îl ajută pe Creator?...

În acest punct al raționamentului, ai privit în jur. Erăi așezată pe canapeaua din sufragerie, încă îmbrăcată cu taiorul gri-argintiu și încă încălțată cu pantofii cu tocuri foarte înalte. Tensiunea din tălpi se diminuase în intensitate, dar tot aveai impresia că acei pantofi sunt cu un număr mai mic decât mărimea piciorului tău. I-ai scos, azvârlindu-i aproape de mijlocul încăperii.

cerneală proaspătă

Așa, în poziție șezândă, ai început să te dezbraci. Goală, ai pornit spre baie. Voi ai să-ți liniștești mintea, care ți se părea că începuse să fabuleze. Erăi intrigată că nu prea îți aminteai cum ai ajuns acasă după coborârea din vehicul. Dușul călduț te-a dezmoșit, dar nu așa cum sperai. Te-ai uitat în oglindă, dornică să-ți ridici moralul după ce vei constata iarăși că ești o femeie care încă poate fi invidiată. Nu ți-a folosit la nimic. Ți-ai pus un halat moale și ai gustat puțină miere, apoi ai băut două pahare de apă plată. Asta te-a remontat. Ai vrut să vorbești cu prietena ta, însă telefonul ți s-a părut prea departe și ai amânat convorbirea, mai ales că în gând ți-a revenit acel gol al conștientului referitor la drumul parcurs din stație până ai ajuns să te așezi pe canapeaua din sufragerie.

Îngrijorarea te-a copleșit. Va trebui să consulți un medic și să afli dacă este un prim simptom al bolii Alzheimer, de care se face atâta caz în ultima vreme, sau a fost doar o stare de hipnoză autoindusă.

Până în urmă cu o oră te considerai o învingătoare.

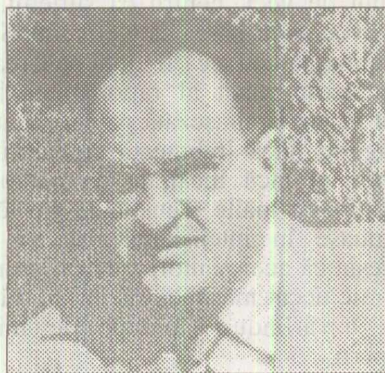
Învingătoare... Strada Învingătorilor..., serviciu funerare..., cuvinte care se zbăteau în minte să ocupe un loc mai la vedere.

Ca să le alungi, ți-ai spus cu voce tare: „Destinul va hotărî timpul meu, ca oaspete al Creatorului! Eu voi continua concurența cu timpul!“

Joan Popișteanu:

Chiar dacă nu este născut în Constanța, Pavel Chihaia poate fi considerat fiu al Dobrogei și este una dintre cunoscutele personalități ale acestui ținut, pe care și-a propus să-l înfățișeze, la noi și dincolo de hotarele țării. Încă de la începuturile sale, acum zece ani, Editura Ex Ponto a continuat să contribuie la cunoașterea întregului spațiu spiritual dobrogean în complexitatea sa. Editura are un profil enciclopedic, dar preponderentă este literatura, publicând lucrări de recunoscută valoare din zona noastră, dar și din întreg patrimoniul național și chiar internațional. Personal, am avut cu domnul Pavel Chihaia o discuție cu mulți ani în urmă, când l-am rugat, în mod deosebit,

să ofere și editurii Ex Ponto o carte. Și s-a ținut de cuvânt. Așa a apărut volumul **Înfăptuiri pontice**, un luminos florilegiu din creația domniei sale. Cartea însumează, pe lângă proze scurte și nuvele, poezie, traduceri din poezii lumii, cuprinde și piese de teatru, interviuri și confesiuni, deoarece Pavel Chihaia și-a exprimat trăirea în mai multe genuri literare. Este, totodată, un reputat medievalist și cred că toți cei prezenți aici cunosc cele cinci volume **Artă medievală**, de o recunoscută valoare, publicate cu câțiva ani în urmă. Editura noastră, noi, am fost onorați să oferim cititorilor **Înfăptuiri pontice**. Gândim și la o colaborare în continuare și sunt convins că ne va dăruși și alte lucrări (poate din **Trilogia dobrogeană**), pe care le așteptăm.

barbu cioculescu

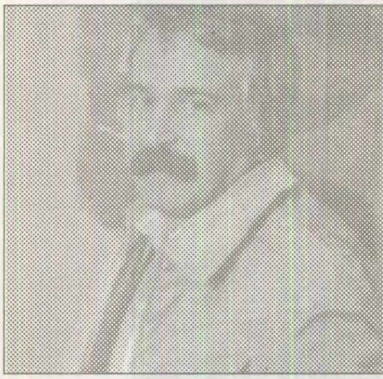
Spre deosebire de oricare alt expert al operei lui Pavel Chihaia, eu am citit **Blocada** și piesele sale de teatru chiar în momentul apariției lor. Am avut în mână **Blocada** așa cum a apărut la Cultura Națională, în 1947, o carte mai voluminoasă decât aceasta, pentru că pe atunci se tipărea într-un format mai generos. Am citit-o în acea primă formă, pentru a o reciti, nu tocmai după șaiszeci de ani, dar aproape după jumătate de secol. Vă dați bine seama că a fost un interval de timp suficient pentru un critic literar, la început în formare, să-și facă o idee definitivă despre o carte, despre o operă. Când zic o operă, vorbesc cu o oarecare strângere de inimă, pentru că această operă nu a fost în întregime realizată, ci numai în prima ei treime. Am citit **Blocada**, dar nu și celelalte două volume care trebuiau să-i urmeze, și care, prin vitregia timpurilor, nu au mai fost, din păcate, scrise, și care m-ar fi interesat în cea mai mare măsură. Fac aici o mărturisire într-un domeniu pe care nici Pavel nu-l cunoaște; **Blocada** mi-a cauzat prima cronică literară pe care am scris-o, dar pe care nu am mai publicat-o, pentru că nu a mai existat organ de presă în care să poată să fie publicată. L-am citit-o însă lui Constant Tonegaru, care s-a amuzat copios în timpul lecturii, pentru că fiind o cronică, evident pozitivă, mă legam de apariția aceluși personaj numit Vasi, cu un nume, de fapt, mult mai complicat, persan, care apărea într-o vestimentație extraordinară, pentru mine șocantă și, totodată, artificială. Și mă legam de acest lucru în cronică. Nu știam pe atunci care au fost izvoarele de inspirație ale autorului, faptul că era sub mirajul plâsmuirilor rembrandtine și că, de fapt, a văzut în acest personaj oriental un tablou al lui Rembrandt. Așa cum tablourile, în timp, ale acestui pictor, i-au inspirat lui Pavel Chihaia înfățișarea, la diverse vârste, ale unuia din personajele principale din **Blocada**, Hemcea. Acest Hemcea este un visător, un om care dorește să ajungă căpitan de navă, deși nu are nici un fel de

îndrituire. Și în cel mai fericit moment al existenței lui, ajunge cambuzier, adică magazinier - cum se spune - cel care împarte marinarilor hrana zilnică. Este o parabolă, pentru că în acest Hemcea, fără să știe, autorul a pus ceva din el însuși. De altfel, întregul roman **Blocada** este ceea ce am numi astăzi un roman parabolic, deși nu a fost probabil scris în această intenție. Este un roman parabolic pentru că arată cum dintr-o dată se încheie un destin, se încheie destinul unui port. Dar, odată cu acest port, o mulțime de destine omenești apar dintr-o dată asediate. S-a întâmplat că, mai pe urmă, întreaga societate românească a suferit această blocadă de decenii în comunism. În felul lui, romanul a fost profetic, deoarece în momentul când a fost scris, nu bănuiesc că autorul avea deja conștiința că acest fenomen avea să cuprindă întreaga societate românească. Această strângere în clește a unui port, adică exact a locului în care se face legătura cu întreaga lume, în care vin și pleacă mesageri, în care se schimbă mărfuri; în care se schimbă oameni, idei; este locul din lume cu cele mai multe încrucișări de destine, de obiecte... Și tocmai acest loc devine un loc mort; o idee romanescă excepțională. Recitindu-și romanul în timp, autorul, care era foarte tânăr în momentul în care l-a scris, i-a găsit mai multe cusururi decât i le-ar fi găsit cititorul însuși, pentru că avem de-a face cu un scriitor extrem de pretențios asupra literaturii în genere; un scriitor necruțător cu sine însuși, care, recitându-și romanul, a avut o multitudine de nemulțumiri față de text. I s-a părut că sunt, pe alocuri, lungimi, descrieri prea multe, pagini romănțioase ș.a.m.d., pierzând din vedere ceea ce criticul observă de la început, adică unitatea romanului și curgerea lui exemplară. Este ceea ce cititorul observa chiar în momentul apariției romanului. Este adevărat că în viața lui Pavel Chihaia a intervenit un hiatus literar enorm, un hiatus care nu a fost o părăsire a muncii și a creației intelectuale pentru că s-a dedicat istoriei artei, artei medievale românești, artei medievale occidentale, cu cărți pe care le cunoaștem și care sunt prețioase. Aici s-a dat o luptă: Pavel Chihaia nu a vrut pur și simplu să scrie nici sub imperiul cenzurii, nici sub imperiul autocenzurii, în care s-au scris și s-au publicat proza în genere, dar și poezia deceniilor comuniste. Nu a vrut, cu alte

Destinul Blocadei

cuvinte, să facă nici un fel de concesie. Și a scris aceste cărți de cultură, de istoria artelor, care sunt foarte prețioase, dar care au fost, cu toatele, furate artei literare propriu-zise. La aproape șaiszeci de ani de la apariția **Blocadei**, trebuie să mai sărbătorim și un anumit moment istoric din cultura României, momentul de după încheierea războiului, anii '45 - începutul anului '48, când se credea că vom trăi ca oameni liberi într-o societate liberă și când au existat doi-trei ani de mare înflorire culturală; când, împreună cu **Blocada**, a mai apărut și romanul lui Mihai Fărcășanu, un roman de-al Soranei Gurian - când a apărut o literatură viguroasă și care putea să continue cu tot succesul magnifică literatură dintre cele două războaie. Acest lucru nu s-a putut petrece, de fapt o întreagă viață artistică a României a fost sugrumată. **Blocada** a avut un anumit destin. A putut apărea. Au fost, probabil cumpărate câteva, pentru că pe urmă cartea a fost topită. Este o carte pe care o avem în față, după ce a fost nu numai interzisă, dar și arsă, așa cum erau aruncate pe rug, în Evul Mediu, cărțile eretice. Și, de fapt, **Blocada** era o asemenea carte eretică în concepția celor care doreau să construiască un anumit tip omenească decerebrat.

Era o carte de trăiri, de pasiuni, de destine care se frâng, de destine care prin mari încercări se regăsesc (Cristina, de pildă), de generații care se succed, de Șandru care-i succede lui Hemcea, arătând deja a cădere în curgerea generațiilor; o asemenea carte avea și un traiect sociologic fără să fie un roman politic. Era într-o măsură un roman politic pentru că aici nu se vorbește nicăieri despre momentul războiului cu Uniunea Sovietică. Autorul nu a vrut pur și simplu să pomenească de război, de sovietici. Lucrul acesta nu putea să fie iertat **Înfăptuiri pontice**, opera dramatică a scriitorului, care până astăzi nu a fost pusă în scenă, și acele schițe și nuvele de început, publicate în „Universul literar” înaintea **Blocadei** probează și rapida maturizare a unui scriitor, de la aceste schițe la roman. Nu putem decât să așteptăm apariția **Hotarului de nisip**, pentru ca în calitate de critici să scriem cu degetul pe nisip, să facem cercurile noastre de critici, pe care nu-maidecât pașii le spulberă.

gabriel dimisianu

După analiza pe care a făcut-o Barbu Cioculescu romanului **Blocada**, îmi propun să evoc forța simfonică și capacitatea de a impune un mare simbol ale acestei cărți. Să vorbesc despre faptul că exprimă o stare de spirit și o reacție față de unele împrejurări istorice. Cartea este atât de bogată și personalitatea autorului atât de complexă, încât cred că pot fi spuse mereu lucruri noi despre această operă importantă a literaturii noastre postbelice, cu destinul particular (care a fost evocat) și, totodată, accidentat, cum a fost destinul literar al autorului și al întregii generații al cărei exponent este domnul Pavel Chihaiia. Această carte am citit-o în condițiile post-decembriste, în prima ediție apărută la Editura Dacia, din păcate cu multe greșeli de tipar. Acestea, însă, au fost remediate la a doua ediție, iar cea de acum este în condiții și mai bune. Aș spune că această carte, dacă ar fi să o judecăm în termenii noțiunii de geografie literară, noțiune care are o oarecare circulație de câțiva vreme (este și un critic foarte interesant, domnul Cornel Ungureanu, care a scris deja două cărți, proiectând literatura noastră, în această viziune a geografiei literare românești), deci, dacă este să o judecăm din această perspectivă, **Blocada** acoperă spațiul literar sud-estic românesc. Este vorba despre Dobrogea, despre Constanța, marele nostru port maritim. Există unele precedente în înfățișarea

Destin literar fracturat

acestei lumi. Știu eu, poate ar fi de amintit **Europolis** al lui Jean Bart, în care personajul este portul, un oraș cosmopolit. Poate ar fi cazul să amintim de romanul, mai în apropierea **Blocadei**, **Un port la răsărit** al lui Radu Tudoran, unde este vorba iarăși de litoralul Mării Negre. Și, desigur, toată literatura sudului literar românesc, ilustrând spiritul "balcanismului". Dar prima noastră carte care privește Constanța și lumea acestui mare oraș românesc, și cea mai puternică, este această **Blocada** a lui Pavel Chihaiia. Eu vorbesc și în calitate, oarecum, de aparținător al acestei zone geografice și sufletești. Deși sunt născut la Brăila, sunt și constănțean, o ramură a familiei mele este constănțeană și în acel oraș mi-am petrecut prima copilărie. M-am izbit cumva, deci, de realități pe care cititorul le întâlnește în romanul domnului Pavel Chihaiia. O lume foarte amestecată, foarte colorată și cu contraste foarte mari, de lux și sărăcie, de viață de petreceri și de viață de muncă, de afaceri, de afaceri uncori necurate, de contrabandă, de oameni de tot felul, de taverna, de cabarete, deci toată această lume amestecată și pitorească este reconstituită și proiectată cu o mare expresivitate de autor. S-a vorbit despre o metaforă pe care o impune romanul. Trebuie să ținem seama că, dincolo de narațiune, dincolo de peisaje, dincolo de personaje, romanul impune o metaforă. Nu toate cărțile au această capacitate de a impune o metaforă. Negoieșcu face o apropiere a **Blocadei** de **Ciuma** lui Camus, o carte apărută cam în același timp. Și în cartea lui Pavel Chihaiia există o mare metaforă, aceea a așteptării, o așteptare neliniștită, pentru că blocada maritimă izolează portul. E război, dar orașul nu participă la o luptă efectivă, ci suportă această tăiere a tuturor canalelor de comunicare; nu se mai poate comunica, e o așteptare, fără obiect precizat; oamenii privesc marea așteptând să se întâmple ceva. La un moment dat, apare un mic vas rățăcit, vas care a trecut prin Bosfor și se naște speranța că blocada s-a ridicat. Dar nu, a fost numai o impresie falsă

Chiar și pregătirile pentru luptă se dovedesc inutile, tranșeele, cazematele, totul într-o prăbușire, într-o deprecie pentru că nu intervine, de fapt, lupta „Blocada” este această stare de așteptare lipsită de obiect. Tot Negoieșcu, vorbind despre **Blocada**, s-a raportat la romanul lui Buzzati, **Deșertul tătarilor**. Și acolo este așteptarea unui eveniment imprecis.

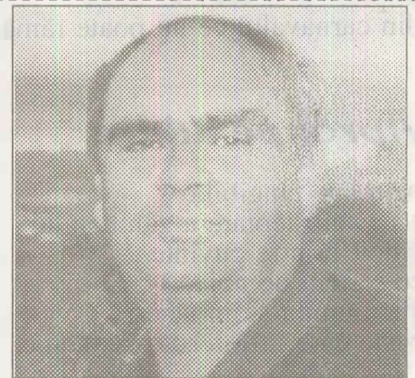
Aș spune câteva cuvinte și despre momentul apariției romanului lui Pavel Chihaiia. În acel scurt interval de trei ani, câți au fost între sfârșitul războiului și 1948, anul în care cade Cortina de Fier ideologică peste cultura românească. deci în acest scurt interval, constatăm niște fenomene contradictorii și foarte interesante. Se petrece o luptă între spiritul „vechi”, al adevăratei culturi românești încă neîngenunchiate, și spiritul „nou”, adică proletcultist, care anunța prima „revoluție culturală” de la noi. Apar totuși în acel climat agitat câteva cărți valoroase, menționate și aici. Aș mai aminti, pe lângă **Blocada**, debutul lui Petru Dumitriu cu volumul de nuvele, foarte interesante, **Euridice**. Totodată, debutul lui Marin Preda, cu **Întâlnirea din pământuri**, cred că ultima carte care va mai prinde acel tren al unei literaturi scrise în libertate, **Ferestrele zidite**, care a fost scrisă atunci, a lui Vona, dar care nu a putut să apară decât după '90, romanele lui Dinu Pillat, iarăși foarte interesante, care exprimă și ele același spirit, pe de o parte continuitatea cu literatura dinainte și, pe de alta, un fel de pesimism și dezastrului care se va petrece și căruia literatura română îi va fi o victimă pentru foarte mulți ani.

Câteva cuvinte aș mai spune despre autor. Este un om, cu un destin literar fracturat, care a preferat să renunțe la literatură atunci când a simțit că nu poate scrie exact cum vrea și cu o deplină libertate de conștiință; s-a dedicat unei activități care i-a înlesnit acest lucru și în care a dat lucrări eminente ca cercetător al artei medievale. Apoi a revenit în literatură, cu aceeași fermitate și cu aceeași frumusețe sufletească.

Desfășurarea unei acumulări

Amii tinereții mi-au fost luminați de intervențiile la „Europa Liberă” ale domnului Pavel Chihaiia, pe care nu-l cunoșteam și nici de romanul său **Blocada** nu auzisem. Înfăptuirile sale literare și pe omul Pavel Chihaiia aveam să-l descopăr după 1990, din redacția revistei „Tomis”, publicație la care a venit cu mare deschidere, ori la Neptun, unde a participat la întâlnirile cu scriitorii români de pretutindeni. Astfel s-a legat o amicitie între mine și domnia sa, între oameni din generații diferite. Domnul Pavel Chihaiia a suferit foarte mult în perioada războiului și după terminarea lui, în perioada instaurării comunismului în România. Sinceritatea, atașamentul său de Constanța în special, și față de spațiul dobrogean în general, m-au impresionat încă de la început și am realizat împreună o suită de interviuri care au apărut întâi în presa literară, apoi le-am cuprins într-o carte împreună cu alte interviuri cu dobrogeni din prima linie a culturii și literaturii. Ne-am legat astfel sufletește și am reușit să descopăr din interior ceea ce Pavel Chihaiia a realizat în cărțile sale. Într-adevăr **Blocada**, nu vreau să repet ceea ce s-a spus, este o carte care onorează spațiul de la mare, pentru că Pavel Chihaiia este un scriitor al Ținutului Mării, care aduce în literatura română, prin cele două cărți, așa cum a remarcat domnul Gabriel Dimisianu, acea specificitate a ținuturilor meridionale, din care Dobrogea face parte. Aș mai adăuga că, dincolo de spectacolul acesta fermecător,

pitoresc, de la granița celor două lumi, a Orientului cu lumea balcanică (o lume misterioasă, colorată, fabuloasă, acel oraș-port liber, fascinant, care se pierde odată cu sfârșitul războiului, deci încă un mod de a se fi blocat evoluția unei lumi), atmosfera, personajele și trama romanului sunt realizate prin două perspective ale punerii lor în scenă; în roman se vede mâna dramaturgului, exersată în piesele sale de teatru, dar și poetul. Romanul este traversat de o undă de lirism, bine temperată. Aici își vedește sentimentele și forța poetul Pavel Chihaiia. Din aceste perspective, pe mine, care sunt legat de spațiul acela al sudului, cartea m-a cucerit, m-a încântat. Este o carte scrisă dintr-o răsuflare, în ea autorul a dat totul, cu forța și desfășurarea unei acumulări și emoții teribile la douăzeci și patru de ani, demonstrând că în Pavel Chihaiia se naște un virtuos prozator, care în condiții normale s-ar fi putut desăvârși, ar fi putut să ne dea și alte lucrări de anvergură în spațiul acesta al epicului de amplă respirație, care este romanul. Obsesia autorului - pentru că am avut în mână și celelalte cărți, ediția de după '90 a **Blocadei**, dar și manuscrisul ediției definitive pe care, iată, Editura Dacia o realizează acum - a fost dintotdeauna aceea a desăvârșirii acestei cărți. A intervenit în ea de câteva ori în profunzime, a fost obsedat de desăvârșirea unor

ovidiu dunăreanu

fragmente, de completarea profilului unor personaje și cred că ediția ultimă de la Editura Dacia este o carte care se apropie de ceea ce și-a dorit Pavel Chihaiia. În ceea ce privește celălalt volum, **Înfăptuiri pontice**, îl înțeleg foarte bine pe domnul Pavel Chihaiia, pentru că era dator cu sine de a aduna între copertile unei cărți tot ceea ce a scris într-o viață, dezvăluind spațiul pontic, lucrări disparate în presa literară ori în alte cărți. Această carte este încă un mod de reconfigurare a specificului dobrogean, o contribuție de valoare a beletristicii din această parte de țară la polifonia fenomenului literar românesc. Obsesia aceasta a mării, a deschiderii către orizonturile Constanței, către întinderile nesfârșite ale stepei și mării, rămâne o constantă a literaturii lui Pavel Chihaiia.

cărți în dezbatere

Vremea crepuscului

A trecut amiaza
ca un șoim deasupra clopotnițelor
Înserează burgund
pe lângă ziduri albe
și tufele de leandru
O lentă gavotă străbate aleile
acestui oraș unde Cupidoni de piatră
se macină în parcuri
iar iubirile la care ai renunțat
le acuză pe cele păstrate

E ora când nu mai poți înșela înșelându-te
un ceas al aruncării zarurilor
de către Cezari ascunși
unde ai sentimentul
că nu mai ești departe de nimic
și învinsul din tine te poate salva
înainte ca lumina
să se ascundă în nuferi

Rătăcirea din zori

Camera de la mansardă
cu mobilier sărăcăcios
și grinzi măcinate de carii
castel kafkian
pentru dimineți lipite de trupuri
când ne încurcăm în rostiri
precum zmeele copiilor
în crengile unui vișin
iar surâsul pendulează
între cruzime și milă
pentru clipele trecute
sub masca dorinței
acum abandonată
în tăcerea vinovată a preajmei
unde însingurați
implorăm să rămână ceva
din carnavalul ce nu poate rămâne

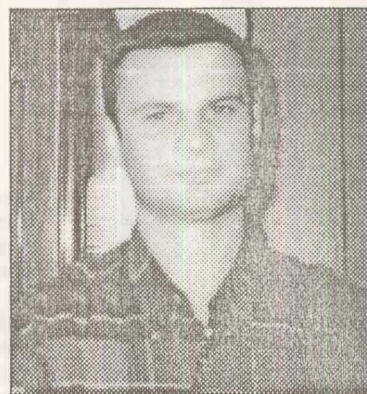
Aproape iubire

Aproape tangibilă
această așteptare a zâmbetului
ghicit printre cuvinte
ce se tem de noi
ghemuindu-se în tăceri
peste care înfloresc crizanteme

Aproape înstrăinată
de convoiul ei
această clipă
unde rămân privindu-te mirat
sub lumina curcubeului
ca un copil ce întrezărește lângă el
un altul

Ploaia în august

O ploaie trecută în spatele ușii
cu glasvant verde-gălbui
un filtru subțire dintre tine și lume
dintre speranța ta și a ei
prin care vezi norii
otrepe cenușii lunecând deasupra câmpiei
apoi păsările
virgule ce despart orizontul
de aburul ce se ridică din pământ

alexandru cazacu

precum un șarpe la auzul fluierului

O ploaie cu apa urcând pe grilaje
și freacăștii castanilor
adulmecând bucăți de copilărie
când vocea îți capătă
un altfel de sunet
iar tăcerea lucrurilor din jur
o simți fizic
rămas în golul clipelor
ca într-o rană
unde-ți reîntâlnești
fericirea și înserările

Remember

Un adagio la desprinderea
de ecourile verii
această recepție a hotelului
unde oglinzile ne acuză fermitatea
și peste husele șezlongului
se depunde încet pulberea fină
a altei iubiri contra sezon

Stropii ploii reci
ce cotropesc jghebul acoperișului
Aripile ventilatorului din tavan
împrăștiind începutul de septembrie
între priviri rămase în gol
și legăminte în fața cărora ne aflăm
precum un copil
lângă o jucărie
din care au sărit arcurile

La capătul insomniei

Uneori noaptea
o garioasă neagră
înflorind lângă ferestre
unde așteptăm ceva
ce pare să nu mai vină
și de dorul căruia
inimile au încărunțit

Uneori noaptea
o canava de umbre
unde ispitele se zbat în piept
precum peștii în năvoade
și iarna cere azil în sufletele
împovărate de migrații
iar ultimii porumbei
se așează în palmele
împreunate a rugăciune
ghidați de corzile reci
ale unui Stradivarius

Lumină lină (ultima verba) (VI)

leo butnaru

„Mărturisesc că tot ce privește ultimele momente petrecute pe pământ m-a pasionat întotdeauna, cu excepția amănunțelilor de gustătoare. Ultimele cuvinte, oricât de puțin.”
Julien Green

Ah, unde ești, mare alchimist Guo Hong (283-343), ca să le prescrii disperaților, precum o făceau acum multe secole, zece tablete dintr-un amestec de cinabru și miere care, luate în decursul unui an, fac ca oamenilor să le crească din nou dinții pierduți, să le reparați părul negru, iar, în anumite cazuri, să le poată obține chiar nemurirea?!... Însă înțeleg, maestre Hong, că nici dumneata n-ai dus-o prea mult... Doar, colea și cândva, 60 de ani... Nu este exclus ca Emil Cioran să-ți fi refuzat serviciile, dânsul fiind preocupat de reversul medaliei și, mai zic unii, de o filozofie “pe dos”, spre deosebire de alții, în procesul îmbătrânirii depășind un avantaj sigur - “de a putea vedea de aproape lenta și metodică degradare a organelor: ele încep cu toatele să se prăbușească, unele într-o manieră vizibilă, celelalte - în mod discret. Se desprind de trup, așa cum trupul se desprinde de noi: ne scapă, ne fuge, nu ne mai aparține. El este un transfug pe care nu-l putem măcar denunța, pentru că nu se oprește nicăieri și nu se pune în serviciul nimănui”.

Am impresia că, de mi-ar fi fost dat să-l întâlnesc pe octogenarul Emil Cioran, în ochii săi așa fi văzut lumina lină a izbăvirii consimțite, amurgul blând al unui suflet calm în fața neantului. În genere, fără partii-prisuri afective, cred că românii însușesc temeinic, prin filieră ancestrală, modul destoinic de a se petrece din lumea subcerească. Omul cel vremelnic al pământului carpatic își vede împlinit rostul ca prezentă-participare la comuna genealogie reprezentată prin Omul etern al neamului, care în eminesciana *Rugăciune a unui dac* ridică la culme de simbol, dar și de firească perpetuare mereu generatoare, “moartea morții și învierea vieții”, ceea ce vine în concordanță cu o antică filosofemă elenă ce susținea că lumea ar fi “un viețuitor fără de moarte”.

Ajuns la acest punct al narațiunii, țin să precizez, cu necesar obol de recunoștință, că prezenta novelă despre lumina lină, ca o apoteoză de vecernie, își găsi impulsul prim în surprinzător adagiul al lui Eugen Ionescu, pe care, în înțelegerea mea, mi-l reprezentai drept o străfulgerare sonoră: “Murim la mijlocul unui cuvânt”. Prin această frază mă pomenii antrenat într-un exercițiu asociativ care, la faza lui primară, mă făcea să presupun că alții muriră nu la jumătatea vreunui cuvânt, ci se isprăviră chiar la prima lui literă. Unul a vrut să rostască “Adio!”, ajungându-i însă timp doar pentru “A!...”, ceea ce a fost înțeles drept o interjecție dureroasă. Și tot așa: “Ad!...”, “Adi!...”, o stragulată exclamație, un suspin sau un regret indiscutabil, și nicidecum întregul cuvânt. Apoi găsi o afinitate existențială oarecum pur... românească între jumătatea de cuvânt a lui Ionescu și “propoziția întreruptă” de care vorbea Nicolae Iorga: “Cele mai multe vieți omenești sunt propoziții... întrerupte înainte de sfârșitul lor firesc; îngenunche înaintea lor și descifrează-le cu răbdare, ca o veche inscripție stearsă, și tot vei prinde ceva înțeles”. Și aceste frânturi de propoziții trebuie adunate, reîntregite, pentru că, în caz contrar, “bucăți mă fac, de nu mă-adună moartea”, cum zice un vers de Michelangelo. Astfel că și după-moartea e cea care adună...

Influențat de beneficul îndemn al ilustrului înaintaș, iată-mă înfățișat cu, sper, *ceva înțeles* pe care l-am ordonat pe paginile de până aici, fără a intenționa să trag vreo concluzie programatică. Precum oricine altul, m-am simțit în ipostaza culegătorului ce caută și alege ceea ce, prin firea lucrurilor și a preocupărilor sale, îl interesează. Deoarece, de regulă, peste un timp, în cazurile

marilor dispăruți parcă s-ar purcede la refacerea, restabilirea *propozițiilor întrerupte*, în baza (sau sub pretextul) lor născându-se milioane de alte propoziții în romane ca *Ultimile zile ale lui Konstantinos Kavafis*, autorul căruia (Filippos Filippou, n. 1948) avea să aibă ca punct de plecare și model lucrările similare *Ultimele zile ale lui Immanuel Kant*, *Ultimile zile ale lui Baudelaire*, *Ultimele zile ale lui Fernando Pessoa* etc. care, aproape... clișeistic (predestinat!), se încheie cu abisul dispariției în care se prăbușește (și) conștiința genilor sau marilor personalități, în zvâcnitoarea clipă-bliț a post-ultimei licăriri de luciditate, uneori și mai scurtă decât durata necesară pentru a rosti definitiv: *Adio!* Pentru că, precum remarcase Eugen Ionescu, se întâmplă să murim la mijlocul unui cuvânt, nu?... Apoi, vede-se că marii autori ce au “explorat” absurditatea existenței umane au fost, în genere, atenți la (sau doar preocupați de) trecerea *dincolo*, adevăr valabil și în cazul lui Franz Kafka ori Samuel Beckett, autorul *Procesului*, spre exemplu, notând în *Jurnal* (1914): “... tot ce am scris se întemeiază pe această atitudine de a putea muri mulțumit. În toate pasajele izbutite, foarte convingătoare, e vorba totdeauna de cineva care moare și care găsește că e foarte greu să mori și vede în moarte o nedreptate; toate acestea, după părerea mea, cel puțin, sunt foarte emoționante pentru cititor, dar pentru mine, care cred că voi putea fi mulțumit pe patul de moarte, asemenea descrieri sunt un joc tainic, mă bucur chiar că mor în cel ce moare, folosesc deci în chip calculat atenția cititorului astfel concentrată asupra morții, îmi păstrez mintea mult mai limpede decât el, care presupun că se va lamenta pe patu-i de moarte, lamentația mea este deci cum nu se poate mai perfectă, ca nu se întrerupe în mod abrupt ca o lamentație reală, ci își urmează cursul frumos și pur.” Iar Beckett scria: “La sfârșitul creației mele nu se află nimic în afară de pulbere: *le nommable*”, pentru ca în cel din urmă manuscris al său, intitulat *Zvâcniri*, ca un fatal ecou al presimțirii, dramaturgul să noteze... dramatic: “Indiferent cum, indiferent unde. Timp și chin și sine așa-zis. Oh, sfârșiți totul”. Însă reprezentanții prozei sau teatrului absurdului sunt în perfect și ancestral acord cu realității, dintre care unul a fost și Michelangelo, care *sonetiza* și rândurile următoare: “Trăiesc din propria-mi moarte, și-n tortură trăind mă bucur; cel ce n-are parte/ să dăinuie-n neliniște și moarte/ să vină-n focul ce mă schimbă-n zgură”. Pentru că, observase Malraux, “inventarea tablourilor, a versurilor ar trebui să ne surprindă tot atât de mult ca și cea a mormântului”.

În ce mă privește, indiferent unde și când “m-am întâlnit” cu lemebrii protagoniști în amurgul prezenței lor pe lume, totdeauna m-a copleșit senzația pe care o emană sau ar emana-o acea lumină lină a imnului de vecernie, în care eu unul așa fi introdus și superb distih al lui Emil Botta: “Totul în juru-mi/ a nu fi șoptește”, apoi, ca un recitativ, cea din urmă destăinuire a foarte tânărului poet Aurel Dumitrașcu ce-i spunea, în prețuia morții sale, unui prieten: “Bătrâne, ce să-i faci?... Atâta e... nu fiți supărați, nu fiți triști... Atât a fost”.

Și, prin blajina fulgurație de lumină lină care ni se propagă neprihănit (ă) în conștiință -, zvonul de clopote ca un remember al “schimbului de oameni într-un post de gardă universal. Ca-n multe posturi de gardă...”, precum spunea cineva, în eterna trecere a existenței pământestei vremelnice în supraviețuire prin memoria afectivă a celor ce vor îngenunchea înaintea jumătăților de cuvânt sau de propoziție, pentru a le descifra și a prinde *ceva înțeles*.

E Anumiți oameni încep de cu vreme a-și studia cu acută tăngă deznădejdea deznădejdilor, încă de pe când lumina lină a vecerniei vârstei prinde a le crește norm umbrele, încât, chiar pe când ei se află leparte de mal, cernita boare a siluetei lor atinge leja apele Styxului. “Mă obosește și mă înfurie faptul că sunt bătrân. Un dușman m-a înlântuit și m-a schilodit în așa fel încât, deși pot să fac planuri și să gândesc mai bine ca oricând, nu mai sunt în stare să aduc la îndeplinire ceea ce proiectez și gândesc”, mărturisea, dar fără a-și putea vărsa veninul, laureatul Premiului Nobel, fizicianul Yeats. De bine de rău, savantul avea 57 le ani. Dar, oare, la 54 de ani, e cazul să tragi lezolanta concluzie, precum o făcu Flaubert: “Viitorul nu-mi oferă nimic bun, iar trecutul mă devoră. Semn de bătrânețe și decădere”? Poate că Turgheniev avea dreptate când întreba-răspundea: “Șiți care e cel mai rău dintre vicii? Să ai peste 55 de ani”, fiindcă precaritatea fiziologică a pământeanului nostru nu-l poate face pe acesta egalul lui Iov, care “a murit bătrân și sătul de zile” (*Iov*, 42-17). Dar unora nu le-a fost dată nici această prea “generoasă” vârstă *turghenieviană*, cum i se întâmplă și avidului de viață Mateiu I. Caragiale. Când citești, în *Jurnalul* său “L-a aniversare a nașterii”, să nu considerai că prozatorul ar fi comis o eroare de ortografie, plasând gramatica în un loc nepotrivit, “verbalizând” substantivul; pur și simplu, litera latină L trebuie luată în sensul ei matematic, semnificând adică la 50. Chiar așa și scrie autorul *Craitor...* după ce L-a aniversare a nașterii (...) intervalul care separă de acum viața mea de moarte, vreau să-l trăiesc după pofta și placul inimii mele”. Cât s-ar fi gândit că mai are de viețuit? Cine știe... Însă implacabilul destin decise ca Mateiu I. Caragiale să nu ajungă nici măcar la a LI-a, adică - a 51 aniversare, dânsul stingându-se pe 17. 01. 1936 (n. 25. 03. 1885)... Cu toate că o statistică selectivă ne vorbește de generozitatea împărtășitorului le zile ce l-a copleșit pe tânărul japonez Mampe, trăindu-i 242 de ani de trai; pe londonezul Thomas

istorie literară

Korn (207). În 1980, indoneziana M. Ketipopila mplinise 183 de ani - cam cât Creangă, Eminescu, Mateevici, Labiș și Stănescu în dimpreunul-lor-a-fi, precum și sunt, de altfel, în apanteonul literaturii. Registrele bisericesti din Basarabia dau numele mai multor codreni care au trăit 130, 140, 150 de ani. Iar, dacă am reveni la vârsta longevivului din Ţara soarelui răsare, ar fi să se precizeze pentru plusarea celor 27 de ani, cât i-a trăit Ciprian Porumbescu, și altor 41, ai lui Urmuz, acesta prețuit atât ca scriitor de valoare, cât și ca unul din pionierii absurdului în literatură - căci absurdul se pare și dărnicia-zgârcenia cu care Parcele lasă în voie sau retează de la fus firele vieților omenești...

După un respiro (și un italianesc...*sospiro*) statistic, apare o notă ușor polemică în legătură cu cenzul de vârstă (55 de ani) “instituit” de Turgheniev ca limită pentru o viață de creație activă. /estitul politician francez Georges Clemenceau, upranumit Tigru și Părintele victoriei, la 82 de ani se autotestă, constatând: “Trupul nu stă prea rău. Capul funcționează destul de bine, la fel și inima”. De ce altceva ar mai avea nevoie omul? Dar ar mai avea, totuși... Să nu vină marea isperare și dezamăgire care-l făcuseră pe același Clemenceau să mărturisească în ajunul apusului său: “Îmbătrânesc. Mă agăț de viața cu unghii noi”. Un alt octogenar, renumitul pedagog elvețian Johan Henrich Pestalozzi, scria în introducerea la lucrarea *Cântecul de lebdă*: “Acum am 80 de ani și la această vârstă omul e nedrept, acă nu se uită în fiice zi la sine însuși, ca la unul ce se află pe patul de moarte”. (Și, tot despre un octogenar, Pablo Picasso, acest caz ușor (?) ironic/amuzant: exact la vârsta de 80 de anișori i e întâmplă - N.B! - primul eșec (fiziologic) moros și, descumpănit la culme de cele ce nu i e mai întâmplaseră în viață, celebrul și virilul, cândva, artist își puse gând să se... sinucidă. Din necăz n-o făcu, după care mai trăi câțiva ani...)

vasilii șukșîn:

Ciudik

Nevasta îi zicea *Ciudik* (om ciudat, sucit (C. Ir.)). Uneori - ca să-l alinte.

Pe Ciudik îl caracteriza un lucru: merelu i se întâmpla câte ceva. El nu dorea asta, suferea, și totuși intra în tot felul de încurcături, mărunte de altfel, dar supărătoare.

Iată un episod dintr-o călătorie a lui.

Obținut concediu și hotărât să plece la fratele-su în Ural: nu se văzuseră de doisprezece ani.

- Unde mi-i năluca pentru pește?! - zbiria Ciudik din cămară.

- Da' eu de unde să știu?

- Păi, erau aici toate împreună! - Ciudik se străduia să se uite încrunțat cu rotunzii lui ochi albaștrui-lăptoși. - Alelalte toate-s aici, iar ea nu-i.

- Seamănă cu un pește?

- Ei, c-o știucă.

- Din greșeală, oi fi prăjit-o.

Un timp, Ciudik tăcu.

- Ei, și cum e?

- Ce?

- E gustoasă? Ha-ha-ha!... - el nu se pricepea să ia peste picior, deși grozav ar fi vrut. - Dințișorii îi-au rămas întregi? Păi, aia-i din duraluminiiu!...

... Împachetatul le-a luat mult timp - pîn-la miezul nopții.

Iar dis-de-dimineată, Ciudik străbătea satul cu geamantanul în mînă.

- Spre Ural! Spre Ural! - răspundea el la întrebarea: încotro pleacă? - Trebuie să te-nvîrți! - la asta fața lui rotundă, cărnoasă, ochii rotunzi exprimau în cel mai înalt grad atitudinea nepăsătoare față de drumurile lungi: ele nu-l speriau. - Spre Ural!

Însă pînă la Ural mai era mult.

Pînă una-alta, a ajuns cu bine în orașul-centru de raion, unde urma să-și cumpere bilete și să ia trenul.

Timp avea destul. Ciudik hotărât să cumpere mai întîi daruri pentru nepoți - bomboane, turtă dulce... Intră într-un magazin alimentar, se așeză la coadă. În fața lui stătea un bărbat cu pălărie, iar în fața pălăriei - o femeie plină, cu buzele rujate. Femeia îi vorbea pălăriei aproape în șoaptă, precipitat, cu aprindere:

- Imaginați-vă cît de grosolan trebuie să fie cineva, cît de lipsit de înțelegere! El are scleroză, bine, de șapte ani are scleroză, cu toate acestea, nimeni nu i-a propus să iasă la pensie. Iar acesta - abia peste o săptămînă o să se facă anul de cînd conduce colectivul - și gata: "Da' poate, Alexandr Semionici, ar fi mai bine să ieși la pensie?". Ne-o-bră-zatul!

Pălăria îi ținea isonul:

- Da, da... Așa-s ăștia de-acum. Zici, scleroză. Dar Sumbofici? În ultimul timp și el cam pierde șirul. Dar asta, cum îi zice?...

Ciudik îi respecta pe orășeni. Nu pe toți, e-adevărat: pe huligani și pe vînzători nu-i respecta. De ei se cam temea.

Îi veni rîndul. Cumpără bomboane, turtă dulce și trei batoane de ciocolată. Și se dădu deoparte, ca să pună totul în geamantan. Deschise geamantanul pe pardoseală, se apucă să aranjeze... Deodată, își aruncă privirea spre coada de lingă tejghea și văzu lingă picioarele oamenilor o bancnotă de cincizeci de ruble. Proștăta de ea, zăcea pe jos, verzuie, fără s-o vadă nimeni. Pe Ciudik îl apucă un tremur de bucurie, ochii îi sclipiră. Ca să nu i-o ia altul înainte, se gîndi repede cum să le spună ălor

de la coadă despre bancnotă într-un mod cît mai hazliu, mai șmecherește.

- O duceți bine, cetățeni! - spuse el tare și vesel.

Cei de la coadă întoarseră capetele spre el.

- La noi, de-o pildă, hîrtii ca asta nu se aruncă pe jos.

La aceste vorbe, se neliniștiră puțin. Doar nu era o bancnotă de trei sau de cinci ruble, era una de cincizeci, pentru ea muncești o jumătate de lună. Și păgubașul, nicăieri.

"Cred că-i a ăluia cu pălărie" - se gîndi Ciudik.

Au hotărît să pună bancnota la loc vizibil, pe tejghea.

- Acuși o să vină careva fuga-fuga - spuse vînzătoarea.

Ciudik ieși din magazin într-o stare sufletească dintre cele mai plăcute. Se tot gîndea ce ușor, cu cît umor a zis-o: "La noi, de-o pildă, hîrtii ca asta nu se aruncă pe jos!". Deodată, îl luă cu căldură: își aduse aminte că exact așa o bancnotă și una de douăzeci și cinci i se dăduseră la CEC-ul de la ei. Pe cea de douăzeci și cinci o schimbase adineauri, iar cea de cincizeci ar trebui să fie în buzunar... Băgă mîna - nu-i. Încolo-ncoaace - nu-i.

- Era hîrtia mea! - spuse Ciudik tare. - 'Tu-i mama mă-sii!... Erau banii mei.

Parcă i s-a auzit un zgomot la inimă. Primul impuls a fost să se ducă și să spună: "Cetățeni, bancnota e a mea. La CEC am primit două hîrtii: una de douăzeci și cinci de ruble și cealaltă de jumă de suță. Una, cea de douăzeci și cinci, am schimbat-o adineauri, iar cealaltă - nu mai e.". Dar și-a imaginat cum o să-i uluiască pe toți cu anunțul său, cum o să gîndească mulți: "Sigur, de vreme ce nu s-a găsit păgubașul, s-a gîndit să bage el banii în buzunar.". Nu, trebuie să se stăpînească, să nu întindă mîna după blestemata de bancnotă. S-ar putea nici să nu i-o dea.

- Da' de ce-oi fi eu așa? - judeca Ciudik cu voce tare. - Acu' ce să fac?

Va trebui să se întoarcă acasă.

Se apropie de magazin, voia să vadă bancnota măcar de la distanță, stătu ce stătu la intrare... Și nu intră. Ar fi prea dureros. Inima ar putea să-i cedeze.

Călătorea cu autobuzul și se înjura în șoaptă - își făcea curaj: urma să-i dea explicații nevastei.

Mai scoaseră de pe libretul de economii alte cincizeci de ruble.

Ciudik, apăsător de nimicnicia sa, pe care nevastă-sa iarăși încercă să i-o explice (ea chiar îl poeni de cîteva ori în cap cu lingura de spumuit), călătorea cu trenul. Dar, treptat, amărăciunea îi trecea. Dincolo de fereastră se perindau păduri, crînguri, sîtucuri... Intrau și ieșeau tot felul de oameni, povesteau diverse întâmplări. Și Ciudik îi povesti una unui tovarăș intelectual, cînd ieșiseră pe culoar să fumeze.

- Și la noi un prost dintr-un sat vecin tot așa a... Înghăță un tăciune și se luă după mă-sa. Era beat. Ea fugea de el și striga: "Mîinile, striga, ai grijă, fiule, să nu te arzi la mîini!". Avea grija lui... Iar el, un porc beat, era turbat de minie. Pe maică-sa. Vă dați seama cît trebuie să fii de grosolan, de neobrăzat...

- Dumneata ai inventat asta? - întrebă cu asprime tovarășul intelectual, uifîndu-se la

Ciudik peste ochelari.

- De ce? - nu pricepu el. - La noi, dincolo de rîu, se află satul Ramenskoe...

Tovarășul intelectual s-a întors spre fereastră și n-a mai vorbit.

După tren, Ciudik mai avea de călătorit c-oră și jumătate cu un avion local. Cîndva, mai zburase o singură dată. Demult. Se urcă în avion nu fără emoție. "Nu cumva, într-o oră și jumătate, chiar n-o să i se defecteze nici un șurubel?" - se gîndea. După aceea - nimic, își luă inima-n dinți. Încercă chiar să intre în vorbă cu vecinul, însă acela citea ziarul și era atît de cufundat și interesat de ceea ce scria în acel ziar, încît n-avea chef să asculte nici măcar ce-i spune un om ca el, în carne și oase. Iar Ciudik voia să lămurească iată ce: el auzise că în avion ți se dă să mănînci. Și vede că nu prea le aduce nimeni. Tare ar fi vrut să ia masa în avion - așa, de curiozitate.

- "Păstrează pentru ei", - conchise el.

Se apucă să se uite în jos. Dedesubt, erau munți de nori. Ciudik nu prea putea spune cu exactitate: era un lucru frumos au ba? Iar în jurul lui se tot vorbea că "ah, ce frumusețe!". La un moment dat, el avu altă dorință prostească: să cadă în acei nori ca într-o vată. Se mai gîndi: "Oare de ce nu mă minunez? Doar sub mine sunt apropape cinci kilometri.". Măsură în gînd cei cinci kilometri pe pămînt, îi ridică "în picioare", pentru a se minuna, dar nu lu uimit.

- Uite omul!... Ce a inventat el, - îi spuse vecinului. Acela îl privi, nu spuse nimic, își foșni ziarul.

- Puneți-vă centurile! - spuse o femeie tînără și frumoasă. - În curînd vom ateriza.

Ascultător, Ciudik își încheie centura. Iar vecinul nu dădu nici cea mai mică atenție. Ciudik abia îndrăzni să-l atingă:

- Au spus să ne punem centurile.

- Nu-i nimic - spuse vecinul. Puse ziarul deoparte, se lăsă pe speteaza scaunului și spuse, aducîndu-și parcă aminte de ceva: - Copiii sunt florile vieții, trebuie puși cu capul în jos.

- Cine? - nu pricepu Ciudik.

Cititorul rîse zgomotos și nu mai spuse nimic.

Curînd începură să coboare. Iată pămîntul - aproape că-l poți atinge cu mîna, zboară vertiginos îndărăt. Dar zdruncinătura atingerii tot nu venea. După cum au explicat ulterior cunoscătorii, pilotul "a festelit-o". În sfîrșit, veni zguduitor și începu să-i arunce pe toți atît de rău, că se auzi clătînit de dinți și scrișnet. Cititorul de ziar fu aruncat de pe locul lui, îl împunse pe Ciudik cu țacălia cheală, apoi se lipi de hublou și în cele din urmă se trezi pe podea. În tot acest timp, nu scoase nici un sunet. Și ceilalți din jur, de asemenea, tăceau. Asta îl surprinse pe Ciudik. Tăcea și el.

Se opriră. Primii care s-au dezmeticit priviră prin hublouri și-și dădură seama că avionul se afla într-un câmp de cartofi. Din cabina de pilotaj ieși pilotul posomorît și se îndreptă spre ieșire. Cineva îl întrebă precaut:

- Se pare e-am aterizat în cartofi, așa-i?

- După cum vedeți - răspunse pilotul.

Spaima trecu și cei mai veseli începură timid să facă glume.

Cititorul chel își căuta proteza dentară. Ciudik își desfăcu centura și se apucă să caute și el.

- Asta e?! - exclamă el bucuros și i-o întinse.

Cititorului i se înroși pînă și chelia.

- De ce trebuia neapărat s-o iei cu mîna? - tipă el peltic.

Ciudik se pierdu.

- Da' cu ce?...

- Unde s-o spăl eu acum cu apă clocotită?! Unde?!

- Veniți cu mine. - îi propuse el. - Am un frate care locuiește aici. Vă temeți e-am lăsat acolo ceva microbi? Da' io n-am microbi...

Cititorul se uită la Ciudik mirat și încetă să mai țipe.

De la aeroport, Ciudik îi trimise nevastei o telegramă:

"Am aterizat. O ramură de liliac căzu pe pieptul meu, scumpă Grușa, nu mă uita. Vaseatka al tău."

Telegrafista, o femeie uscată, severă, după ce citi telegrama, propuse:

- Compuneți-o altfel. Sunteți om în toată firea, nu copil de grădiniță.

- De ce? - întrebă Ciudik. - În scrisori, întotdeauna îi scriu așa. Doar e nevastă-mea!... Probabil ați crezut că...

- În scrisori puteți scrie ce doriți, iar telegrama e un gen de comunicație. E un text deschis.

Ciudik o scris din nou.

"Am aterizat. Totu-i în regulă. Vaseatka"

Telegrafista corectă chiar ca trei cuvinte: "Am aterizat" și "Vaseatka". Acestea au devenit: "Am ajuns. Vasiliu!"

- "Am aterizat". Dumneata, ce, ești cosmonaut sau ce?

- Ei, bine, - spuse Ciudik. - Fie și așa

... Ciudik știa că are aici un frate, pe Dmitrii, trei nepoți... Dar că ar trebui să mai aibă și cumnată, nu-ș' cum, nu se gândise. N-o văzuse niciodată. Însă tocmai ea, cumnata, strică totul, tot concediul. Nu se știe de ce, nu l-a plăcut pe Ciudik chiar de la început.

Seara a băut cu fratele și Ciudik se apucă să cînte cu glas tremurat: *Plo-o-pu-u'*...

Sofia Ivanovna, cumnata, scoase capul din camera alăturată și întrebă cu răutate:

- Fără urlete nu se poate? Doar nu sunteți în gară, nu-i așa? - și trînti ușa.

Fratele Dmitrii nu s-a simțit bine.

- Asta, cum îi zice... acolo dorm copilașii. Ea, în general, nu-i femeie rea.

Băură din nou. Începură să-și aducă aminte din copilărie, de mamă, de tată...

- Ții minte? - întrebă vesel fratele Dmitrii.

- Da' ce să ții minte! Erai copil de țîță. Mă lăsau să stau cu tine, iar eu nu mă săturam să te tot pup. Într-o zi, chiar te-ai învînețit. Pentru asta o încasam de fleacare dată. După aceea nu te mai lăsau cu mine. Și, cu toate astea, cum nu eram văzut, cum eram iarăși lîngă tine - mă apucam să te pup. Dracu' știe ce obicei era ăla. Mie-mi atîrnau lumînările de mucii pîn-la genunchi, iar io... asta... le aveam de-acum cu pupatul...

- Da' ți-aduci aminte?! - își amintea și Ciudik. - Cum m-ai...

- Nu mai terminați de zberat? - întrebă din nou Sofia Ivanovna, supărată de-a binelea, nervoasă. - Cine are chef să asculte despre mucii și pupăturile voastre? Iote la ei ce discută.

- Hai afară - zise Ciudik.

Ieșiră afară, se așezară în cerdac.

- Ți-aduci aminte? - continuă Ciudik.

Însă, în clipa aceea, cu fratele Dmitrii se întîmplă ceva: începu să plîngă și se tot lovea cu pumnul în genunchi.

- Uite, asta-i viața mea! Ai văzut? Cîtă răutate poate fi într-un om!... Cîtă răutate!

Ciudik se apucă să-și liniștească fratele.

- Lasă, nu-ți face inimă rea. Nu trebuie. Ele nu-s rele, sunt nebune. Și a mea-i la fel.

- Da' de ce nu te-a plăcut?! De ce? Bine, nu i-a plăcut de tine... Da' de ce?

Abia acum pricepu Ciudik că, da, cumnatei nu-i plăcu de el. Dar, într-adevăr, de ce?

- Păi, pentru că tu nu ești vreun șef, vreun conducător. O știi eu pe ea, proasta. S-a scrișit de șefie. Da' ea ce-i? Ele, vînzătoare la bufetul întreprinderii, rahat cu moț. Vede acolo o mulțime, apoi începe... Ea nici pe mine nu mă are la inimă, că nu sunt șef, că-s de la țară...

- La ce întreprindere e?

- La asta... miniero... nu nimeresc să-i zic acum. Da' de ce s-a măritat? Ce, n-a știut că...?

Acum Ciudik s-a simțit atins.

- Da', la urma urmei, care-i treaba? - întrebă el tare, nu pe frate-su, pe altcineva.

- Păi, dacă vrei să știi, aproape toți oamenii de vază au provenit de la sat. Cum apare unul în chenar negru, vezi că se trage din sat. Da' tre' să citești ziarele!... Cum vezi o mare figură, afli că s-a născut la țară, a început să muncească de mic...

- Da' de cîte ori nu i-am spus: la țară oamenii-s mai buni, mai puțin cu nasul pe sus.

- Pe Stepan Vorobiov îl ții minte? Doar îl știi...

- Îl știu, cum să nu.

- Cică satul nu face două parale!... Da' ia poftim: Erou al Uniunii Sovietice. A distrus nouă tancuri. Dădea lovituri de berbec. Acum maică-sa o să primească o pensie pe viață de șaiszeci de ruble. Și s-a aflat abia de curînd, că înainte fusese dat dispărut...

- Da' Maximov Ilia!... Plecasem împreună. Poftim - cavalier al Gloriei, gradul trei. Însă despre Stepan să nu-i spui ei nimic... Nu trebuie.

- Bine. Da' asta!...

Înfierbîntați, frații au mai făcut gălăgie mult timp. Ciudik chiar s-a preumblat prin fața intrării și tot dădea din mîini.

- E, zici, ce-i satul!... Păi, numai acru de acolo e't valoarează! Deschizi dimineața fereastră - ai impresia că te spală din cap pînă-n picioare. Îți vine să-l și bei - atîl e de proaspăt și înmiresmat, miroase a tot felul de ierburi, miroase a flori...

Pînă la urmă au obosit.

- Ai făcut acoperiș nou? - întrebă încet fratele cel mare.

- Mi-am făcut - Ciudik oftă și el abia auzit.

- Am făcut și o verandă - și-e mai mare dragul s-o privești. Ieși seara în verandă... dai frîu liber gîndurilor: hei, dacă ar mai trăi mama și tata, ai veni și tu cu copilașii - am sta cu toții în verandă, am bea ceai cu zmeură. Anul acesta s-a făcut zmeură căcălău. Tu, Dmitrii, nu te certa cu ea, că o să prindă pică și mai rău. Io o să mă port cumva mai drăguț și ai să vezi e-o să-i treacă.

- Și cînd te gîndești că și ea-i de la țară! - oarecum se miră Dmitrii încet și cu tristețe. - Și uite... Pe copii îi chinuiește, proasta: pe unul l-a dat la pian, pe altul l-a înscris la patinaj artistic. Mi se rupe inima, da' ia încercă să spui ceva - imediat încep ocările.

- Îh!... - iar se enervă Ciudik. - Nu-i înțeleg deloc pe ăștia de la gazete: uite, cică, una de-asta lucra într-un magazin - se purta urît. Eh, fire-ai voi!... Iar cînd venea acasă, se purta la fel. Uite, asta-i buba! Și nu pricep! - Ciudik se lovi și el cu pumnul în genunchi. - Nu pricep: de ce s-au făcut ele ale dracului?

Cînd se trezi Ciudik dimineața, în casă nu

mai era nimeni: fratele Dmitrii era plecat la serviciu, cumnata de asemenea, copiii, cei mari, se jucau în curte, pe cel mic îl duseseră la creșă.

Ciudik strînse patul, se spală și începu să se gîndească ce să facă el pentru cumnată, ceva care să-i facă plăcere. Chiar atunci îi sări în ochi căruciorul copilului. "Ăhă! - se gîndi Ciudik. - Ia să-l pictez." Așa picta el acasă soba, de se minunau toți. Găsi culorile copiilor, pensula și se apucă de treabă. Într-o oră totul era gata; căruciorul era de nerecunoscut. Pe sus, Ciudik pictă cocori - un cîrd ascuțit, pe jos - tot felul de floricele, iarbă verde, o pereche de cocoșei, pușori... Cercetă căruciorul din toate părțile - o minunăție! Nu mai era cărucior, ci o adevărată jucărie. Își imaginează cît de plăcut surprinsă va fi cumnata, zîmbi.

- Iar tu zici - de la țară. Suciță mai ești, - el își dorea pace cu cumnata. - Copilul va fi cantr-un coșuleț.

Ciudik a hoinărit toată ziua prin oraș, a căscat gura la vitrine. Îi cumpără nepotului un vaporăș, o șalupă frumușică, albă, cu un beculeț. "Am s-o pictez și pe asta", - se gîndi.

Pe la ora șase, Ciudik se întoarse la frate-su. Intră în antreu și auzi că Dmitrii se ceartă cu nevastă-sa. De fapt, nevasta îl ocăra, iar fratele Dmitrii doar repeta:

- Ei, hai, lasă, ce e!... Bine... Sonea... Ajunge de-acum...

- Mîine să nu-l mai văd pe tîmpitul ăsta aici! - țipa Sofia Ivanovna. - Să se care chiar mîine!

- Bine, cum zici!... Sonea...

- Nu bine! Nu bine! Să nu mai zăbovească pe-aici, e-o să-i arunc geamantanul la mama dracului și basta!

Ciudik se grăbi să iasă din antreu, dar mai departe nu știa ce să facă. Iarăși simți o durere în suflet. De cîte ori vedea că e detestat, dușmănit, resimțea foarte dureros acest lucru. Și i se făcea frică. I se părea că de acum nu mai are pentru ce trăi. Ar fi vrut să plece undeva, departe de oamenii care-l urăsc sau rîd de el.

- De ce-oi fi eu așa? - șoptea el cu amărăciune sînd în șoproan. - Ar fi trebuit să-mi dau seama: ea n-o să priceapă, n-o să înțeleagă arta populară.

A stat în șoproan pînă s-a întunecat. Și inima tot îl mai durea. Apoi a venit fratele Dmitrii. Nu s-a mirat, de parcă ar fi știut că fratele Vasiliu stă de mult în șoproan.

- Uite... - spuse. - Iar face scandal... Căruciorul acela n-ar fi trebuit să-l...

- Am crezut e-o să-i facă plăcere. Io o să plec, frățioare.

Fratele Dmitrii oftă... Și nu spuse nimic.

Cînd ajunse Ciudik acasă, cădea o ploaie deasă, caldă, aburindă. Ciudik coborî din autobuz, se descălță de ghetele noi, începu să alerge pe pămîntul cald și ud - într-o mină ținea geamantanul, în cealaltă ghetele. Zburda și cînta tare:

Plo-o-opu-u', plo-o-opu-u'

Într-o parte, cerul se limpezi de-acum, deveni albastru, și undeva apăru soarele. Și ploaia se rări, plescăia cu picături mari în băltoace; în ele se umflau și se spurgeau bășici.

Într-un loc, Ciudik alunecă și era gata să cadă.

Îl chema Vasiliu Egorici Kneazev. Avea treizeci și nouă de ani. Lucra ca operator la cinematograful din sat. Îi plăceau la nebunie detectivii și cîinii. În copilărie visase să ajungă spion.

Traducere

Corneliu Jrod

literatura lumii

„Au nevoie de cinstiri la plural cei care n-au destulă cinste la singular“

Irina Budeanu: Domnule profesor, care este motivul revenirii dvs. în România?

Denis Buican: Ori de câte ori sunt invitat acasă, o fac cu mare plăcere. De data aceasta am revenit la București, la invitația directorului Bibliotecii Pedagogice Naționale „I.C. Petrescu”, George Anca, a lui Costin Diaconescu, directorul Editurii CD Press și a profesorului universitar Nicolae Drăgulănescu, președintele Ligii de cooperare cultural-științifică România-Franța. Motivul? Domniile lor m-au rugat să susțin o conferință la sediul Bibliotecii Pedagogice cu tema **Libertate și cunoaștere**. Am ținut această conferință în data de 12 mai, după care am fost invitat să vorbesc la mai multe posturi de radio și de televiziune. Zilele acestea mă voi duce la Oradea, unde profesorul universitar Ioan Tepelea, directorul revistei „Unu” și al Editurii Cogito, m-a rugat să țin o conferință, întrucât am fost ales anul acesta, fără să știu dinainte,

corespunzător. Aici ne aflăm, de multe ori în cele mai multe țări, inclusiv în România actuală, în fața unui impas.

I.B.: Despre ce impas este vorba?

D.B.: Ne aflăm în fața unui impas foarte grav. Pentru că este foarte dificil să instituiam juriile în același timp competente și cinstite, care să aducă o adevărată selecție a selecționatorilor. Însă eu am încercat totuși să dau unele soluții, pentru viitorul imprezibil. În lumea academică și universitară ar trebui create astfel de juriu internaționale, mai ales europene, în care să se introducă oameni de autentică valoare din Europa, care pot fi mai puțin influențați de intrigile clanurilor locale. Bineînțeles că, pentru astfel de juriu mixte propuse, ar trebui să se ia în vedere nu numai reputația națională, dar mai ales reputația internațională și valoarea intrinsecă a operei. De pildă, din păcate, nu m-am găsit în marile dicționare internaționale „Le Robert”, „Larousse”, decât alături de savantul român Emil Racoviță, fondatorul biospeologiei, în timp ce alături de noi, nu se mai găsește nici un alt om de știință român, nici măcar Henri Coandă. În unele dicționare, unde se află George Palade, acesta este considerat savant american, iar eu însumi sunt prezentat ca cel care a elaborat teoria sinergică a evoluției și biognoseologiei, o nouă teorie a cunoașterii, dar ca profesor universitar francez de origine română. Nădăjduiesc că o adevărată selecție a valorilor în academii și universitățile din România ar putea face să mă aflu mai puțin singur în dicționarele universale

*Personalitate enciclopedică, biolog genetician, istoric, filosof, poet și profesor universitar la Sorbona, Denis Buican Peligran este singurul român, împreună cu Emil Racoviță, trecut în marile dicționare internaționale. Deși trăiește și lucrează de zeci de ani la Paris, se întoarce aproape în fiecare an acasă. De curând, în Capitala Franței i-a apărut ultima sa carte, **Le darwinisme et les evolutionismes**, la Editura Frison-Roche. Spirit critic, rebel și nonconformist, profesorul Denis Buican incomodează prin franchețea ideilor sale, fiind unul dintre puținii intelectuali de marcă ai zilelor noastre care are o atitudine tranșantă asupra tuturor problemelor vieții.*

despre care am vorbit.

I.B.: În aceste condiții, mai aveți vreo speranță că lucrurile se vor îndrepta?

D.B.: Chiar și fără speranță sau cu slabă speranță, eu nu înțeleg să-mi încredinșez brațele, ci ader la ideea lui Wilhelm de Orania, care spunea că nu este nevoie să nădăjduiești ca să întreprinzi. Astfel, de la 70 de ani, am citit și scris după posibilitățile mele, nu numai în domeniul științific sau al istoriei și filosofiei științei, dar și în domeniul literar. Am publicat în Franța două volume de versuri, care au fost traduse și în România de către scriitorul George Corbu și publicate la Editura Demiurg în 1993. Tot la această editură am publicat și volumul de versuri scris direct în limba română, **Mamura**.

președinte de onoare al Academiei de Științe, Litere și Arte de la Oradea. Dintotdeauna am respectat vorba strămoșilor mei din Săliște, din Mărginimea Sibiului, care spuneau că au nevoie de cinstiri la plural cei care n-au destulă cinste la singular. Deși n-am cerut și n-am candidat niciodată la un post onorific, n-am refuzat. Nici în acest caz, nici anul trecut, când am fost ales cetățean de onoare al orașului meu natal, Săliște.

I.B.: Știu că nu agreeți titlurile academice, mai ales că, de multe ori, ele nu au nici o acoperire. De ce ați făcut această excepție?

D.B.: Pentru că nu am vrut să mă desolidarizez de cei care au înțeles să acorde ceea ce se cuvine valorii personale. De aceea am încercat să onorez toate funcțiile care mi s-au conferit, întrucât cred că este veșnic valabilă zicala: „Omul sfințește locul”. Din păcate, atât în România, cât și în Franța, și în alte țări, de multe ori se înțelege că posturile ocupate fără merit dau o gloriolă celor care le ocupă pe nedrept. În toate cărțile mele, ca și în ultima mea apariție, **Darwinismul și evoluționismul**, am arătat că atât în evoluția biologică, cât și în evoluția socială, politică, culturală, numai selecția selecționatorilor poate duce la o adevărată scară a ierarhiilor de valoare. Eu cred în adevăratele elite intelectuale creatoare, plecând de la egalitatea șanselor, care însă nu trebuie confundată cu oligarhia politică, științifică sau academică, unde postul aduce reputația și nu valoarea intrinsecă, care reclamă un post

denis buican peligrad:

Poem inedit

Temiți fără chei
Încep să fie, anii, prea mulți și tot mai grei.
Și viața mi se pierde cum caii fără hăț.
Și martoră mi-e clipa pe care o înhăț.
De volbura vâltorii pe care o închei.
Rătăcitor în Lumea cărărilor de fum...
Când sufletul se pierde în temiți fără chei...
Ultimul popas
Când Timpul se răstoarnă cu soarele în cupă
Zadarnic stă Pegasul

să mi te ia în crupă...
Răsună
bun rămasul
ecoului de după...
Pustiului de Lună.
Că s-a oprit, în ceas.
Și Timpul în răscrucea din ultimul popas.
Străpuns
Străpuns parcă de suliți mi-e sufletul răpus.
Sfârșită este Viața pe cel din urmă fus.
Ci iată se strecoară căzute-n broasca cheii
Grăunțe de Lumină în volbura Ideii...
Și se întoarce gândul-gemând-către Trecut
Când bezna mă cuprinde din nou,
ca la-nceput.

care are pe copertă ruinele conacului de la Mamura. Trebuie să vă spun că m-am bucurat foarte mult când am văzut că în revista „Unu” de la Oradea, dar și la Editura Cogito, s-au publicat fragmente din cartea mea **L'universite: vache folle et sacrée de la République**, care a apărut anul trecut la Editura pariziană Francoix-Xavier de Guibert. Am înțeles de la domnul Ioan Tepelea, că această carte va apare în serial în paginile revistei pe care o conduce, la rubrica „Cărți celebre în serial”. Mai mult decât atât, domnia sa mi-a spus că va traduce această carte și o va publica în limba română, pentru că ea trebuie cunoscută de cât mai mulți lectori din țară. În acest fel m-aș bucura dacă ideile dezvoltate în evoluționismul biologic, în critica filosofică și universală, ar ajunge încă și mai mult în fața cititorilor din România, căutând astfel să aduc câteva boabe de lumină unui viitor care fugă cu orizontul.

ion crețu

Dickens și Andersen

meditații
contemporane

In ultimul timp, în presa literară engleză au apărut mai multe texte închinare lui Charles Dickens: lui însuși, ca autor, soției lui și, mai recent, relațiilor dintre scriitorul victorian și Hans Christian Andersen. Studiile respective nu sunt ocazionate de vreun moment festiv - comemorare sau aniversare -, ci răspund curiozității firești a istoricilor, dorinței lor de a elimina petele albe de pe harta biografică a autorului lui **David Copperfield**. Este demn de menționat acest interes susținut față de una dintre figurile majore ale literelor universale, atât în dimensiunea lui intensivă, cât și în cea extensivă. Exemplul poate, credem noi, servi ca model cercetătorilor noștri în activitatea lor desfășurată în câmpia literelor românești.

Catherine Dickens, prima dintre soțiile marelui scriitor, a stat alături de soțul ei și i-a ajutat să-și clădească un cerc de prieteni și de relații utile carierei sale. În plus, i-a dăruit 10 copii. Matrimoniul nu s-a bucurat însă de *happy end*, Dickens optând, într-un târziu, pentru o femeie de-o seamă cu cea mai mare dintre fiicele lui. Catherine a trebuit să-și ducă viața mai departe nu numai cu rana produsă de această dureroasă despărțire, ci și cu necazurile financiare rezultate din eșecul căsniciei - ca să nu mai menționăm faima de rea gospodină răspândită de însuși Dickens. Recent, cercetătoarea americană Rossi-Wilcox s-a aplecat asupra vieții fostei doamne Dickens și a descoperit lucruri demne de toată cinstea pentru talentul ei de gospodină. Cea mai bună dovadă în sprijinul talentului culinar al Catherinei Dickens este o carte de rețete, publicată în 1852 sub pseudonim, intitulată **What Shall We Have for Dinner** și retipărită într-o formă modificată până în 1860. Toate acestea au permis cercetătoarei americane să reconstituie cu minuție viața domestică a familiei Dickens. Din această perspectivă, se poate susține că ea este tipică pentru o gospodărie mic-burgheză. Astfel, întâlnim preferința pentru preparatele de oaie, de vită și porc - porcul fiindcă era ieftin! - și rezistența la legume, la salată - mai ales la cea de roșii! Pe de altă parte, însă, remarcăm gustul pentru preparatele de pește. Nu mai insistăm asupra acestui subiect și nu vom face nici o speculație hazardată despre modul cum au influențat aceste obiceiuri culinare asupra operei dickensiene (sic!).

La prima vedere, este greu de imaginat vreun posibil comerț între doi scriitori atât de deosebiți unul de altul ca Charles Dickens și Hans Christian Andersen. Dickens s-a născut în 1812 și a murit 58 de ani mai târziu, la 9 iunie 1870. Epitaful de pe piatra lui tombală sună astfel: „*He was a sympathiser to the poor, the suffering, and the oppressed; and by his death, one of England's greatest writers is lost to the world.*” Asemenea multor contemporani, el nu a dat înapoi din fața călătoriilor: a vizitat America și Canada, Franța, Elveția, Italia... Unele dintre romanele sale au în centrul lor figuri de copii, proiectări ale propriei copilării nefericite. Este aici unul

dintre posibilele puncte de atracție dintre el și povestitorul danez Andersen. Trebuie spus, de altfel, că biografiile celor doi scriitori au mai multe puncte comune - amândoi orfani de mici, amândoi cu o copilărie dificilă etc. Cert este că cei doi s-au bucurat de la început unul de compania celuilalt. Până într-o bună zi, susține Simon Tait, care s-a aplecat cu interes asupra acestui subiect. Veritabili lei ai epocii victoriene, ei s-au apreciat reciproc și, îndată ce s-au întâlnit pentru prima oară, în 1847, și-au împărtășit imediat sentimentele de prietenie. Dickens avea 37 de ani, Andersen 42; Dickens era deja o celebritate, Andersen o stea în plină ascensiune. Acesta din urmă publicase, în 1835, un roman autobiografic, **The Improvisatore**, care, tradus în engleză, i-a adus notorietate. Poveștile sale, cunoscute lui Dickens, l-au făcut celebru. Andersen era un fan al lui Dickens de când citise **Oliver Twist**. Nu este, prin urmare, de mirare că între cei doi bărbați s-a legat o asemenea prietenie încât, atunci când Andersen a părăsit Anglia după turneul întreprins în această țară, el și-a petrecut ultima seară pe pământ britanic în tovărășia lui Dickens.

Andersen venise pentru un turneu promoțional, la invitația editorului său, Richard Bentley, care a facilitat întâlnirea dintre cei doi scriitori la o serată organizată acasă la conesa de Blessington, o apropiată a lui Byron, cunoscută patroană a artelor, bănuită de relații scandaloase cu soțul fiicei ei vitrege, contele d'Orsay etc.

Ulterior, Andersen a fost oaspetele lui Dickens pentru o perioadă de două săptămâni,

sejur care s-a prelungit la peste o lună, după care, în mod curios, ei nu s-au mai întâlnit niciodată, iar Dickens a păstrat o politețe rece în răspuns la scrisorile lui Andersen. "Nimeni nu știe exact ce s-a întâmplat", susține Elizabeth James, curator la British Library, unde s-a organizat o expoziție care marchează bicentenarul nașterii lui Dickens. Există mai multe teorii, dar nu s-a dovedit nimic concret. Speculațiile cele mai fanteziste au fost luate în calcul: dacă ambii scriitori erau interesați de tema "copilul sărac, dar care reușește în viață," Dickens, în schimb, nu a manifestat nici un pic de curiozitate față de tonurile sexiste atât de tentante pentru Andersen. Dickens era ocupat, la acea dată, cu producerea unei piese, **The Frozen Deep**, de Wilkie Collins; Andersen, pe de altă parte, era actor și dramaturg, de unde motivul prelungirii vizitei sale - pentru a asista la premieră. O fi fost Andersen prea critic în aprecierile sale? Să fie de vină faptul că, așa cum s-a spus, scriitorul danez (inea ca în fiecare dimineață să fie bărbierit de unul dintre copiii lui Dickens? Se știe, acum, că scriitorul danez avea preferințe sexuale împărțite între băieți și femei, inclusiv pentru cântăreața Jenny Lind și pentru copilul unui patron danez. El nu s-a căsătorit niciodată, iar mai târziu a devenit client al bordelurilor. După cum este foarte posibil ca Andersen să fi comis, din neglijență, unele gesturi improprii față de anturajul lui Dickens. Andersen i-a mai scris de câteva ori familiei Dickens, dar nu a mai revenit niciodată în Anglia.

Aceste aspecte prezintă pentru noi, acum, un interes mai degrabă anecdotic. Ele vorbesc însă suficient de elocvent despre posibila cromatică a relațiilor dintre doi scriitori de primă mână.

Poezii în capodopere

alese și traduse de grete tartler

Konstantinos Kavafis (1863-1933)

După rețetele vracilor elino-sirieni

“Ce esență-ar putea fi oare găsită din descântatele ierburi”, spunea un estet, “ce esență după acele rețete ale vracilor din vechime, elino-sirieni, în stare să-mi readucă pentru o zi (de mai mult puterea nu-i ține), sau chiar mai puțin de atât, cei douăzeci și trei de ani, prietenul de douăzeci și doi de asemenea - frumusețea, iubirea sa.

Ce esență-ar putea fi oare găsită după rețetele vracilor elino-sirieni din vechime, care, odată cu toate acestea să readucă și mica noastră odaie”

alina boboc

Andersen dramatizat (II)

Piesa se constituie într-o evocare făcută de personajul povestitor mătușii sale. „teatromană“, adică „dependentă de teatru“. Astfel, planul amintirii și planul prezentului se întrepătrund, iar regizorul, ajutat de actori, are grijă să redea acest lucru într-un mod cât se poate de inteligibil. Desigur că primul plan este dominant și mult mai bogat în substanță epică, dramatizată prin dialog sau prin intervenția câte unui personaj din lumea de altădată a mătușii. Din această evocare se desprinde portretul unei femei de o vârstă respectabilă pe care nepotul și-o amintește cu admirație: 50 de ani de abonament la teatru, o raportare permanentă a vieții la teatrul care devenise pentru ea un fel de religie (venirea toamnei era marcată prin începerea stagiunii, evaluarea unei locuințe era făcută în funcție de situarea ei față de teatru). Sunt evocate, cu un umor concesiv, peripeziile de spectatoare ale unei ființe fidele teatrului: baia de țărâțe din sala de spectacol, întâmplările din pasarela de deasupra scenei care era populată de spectatori, încercarea de a sări într-o lojă inferioară de teama unui fals incendiu, mediocritatea agentului Fabs care nu înțelesese nimic din singura reprezentație văzută în viața lui, încluiat

în teatru pentru că adormise pe scaun.

Pentru a face evocarea mai teatrală, mătușa este pusă în relație directă cu alte două personaje: Herr Sivertsen, mașinistul teatrului care îi favoriza uneori intrarea, și agentul Fabs, un vechi cunoscut care spunea „bancuri idioate despre teatru“. De asemenea, personajul principal este pus în relație indirectă cu alte două personaje care nu au replici: o fată de la balet, luată pentru a-i alunga monotonia mătușii și o fată bătrână și singură, căreia mătușa îi lasă prin testament toată averea ei modestă, 500 de guldeni, pentru a fi investiți într-un abonament la teatru.

Planul prezentului este populat numai de povestitor, care își amintește cu nostalgie de lumea mătușii sale. Povestitorul Andersen relatează dialoguri de altădată, într-unul din acestea este și el prezent, realizând astfel legăturile necesare spectacolului, constituit din mici nuclee rememorate cu afectivitate și focalizate în text.

Atenția regizorului pentru simetria și coerența spectacolului este remarcabilă, reușind să transforme un text foarte epic și după dramatizare într-o piesă frumoasă, sensibilă, care îndeamnă la meditație. Prestația actorilor Mariana Mihuț și Florin Zamfirescu atinge cotele perfecțiunii: o mătușă suavă și delicată, sensibilă și blândă, venerând teatrul, și un nepot sigur de sine, respectuos în cele

mai mici amănunte, chiar și când este ușor ironic. Vocea catifelată, descompusă în zeci de nuanțe, a Mariane Mihuț și inflexiunile timbrului lui Florin Zamfirescu, care știe să scoată atât de mult dintr-o replică simplă, transportă ascultătorul atent într-o lume de altădată, a poveștii și a grației, aproape ireală astăzi. Răzvan Vasilescu reușește să redea, într-un mod original și interesant, răutatea și lipsurile culturale ale personajului său, iar rolul

thalia

lui Mircea Constantinescu este interpretat cu hotărâre și atenție, fiind foarte convingător.

Ilustrația muzicală contribuie mult la crearea atmosferei de epocă și punctează cu exactitate momentele cele mai interesante din spectacol.

Piesa poate fi considerată mai mult decât o pledoarie subtilă pentru teatru, foarte valabilă și astăzi, scrisă ca o povestire: „Teatrul este școala mea, din teatru mi-am dobândit întreaga cultură. Datorită pieselor am trăit istoria biblică. Astea opere adevărate, Moise și Iosif în Egipt! Istoria universală tot din teatru am învățat-o, la fel geografia și cunoașterea oamenilor. .../ Da, am vărsat o groază de lacrimi în cei cincizeci de ani pe care i-am dedicat teatrului!“ sau „Mătușa noastră cunoștea toate piesele care fuseseră jucate, fiecare secvență de scenariu, fiecare personaj, fiecare actor care pășise vreodată pe scenă. Părea a nu trăi cu adevărat decât în timpul celor nouă luni cât dura stagiunea“.

Se poate spune că despre Cristi Puiu toată lumea vorbește. De la Cannes încoace, unde a luat Premiul pentru cel mai bun film la secțiunea „Un certain regard“, până la TIFF-ul clujean, care l-a răsplătit cu patru premii - Premiul pentru cel mai bun regizor, Premiul FIPRESCI, Premiul pentru cel mai bun actor, Ion Fiscuteanu și Premiul pentru cea mai bună actriță, Luminița Gheorghiu - , numele lui Cristi Puiu este rostit fără încetare. E foarte bine că se întâmplă așa, pentru că, în fine, avem un regizor tânăr, care ne demonstrează că filmul românesc nu a murit încă și chiar mai are șanse de resuscitare. **Moartea domnului Lăzărescu**, care a putut fi văzut săptămâna trecută și la București, la Sala Elvira Popescu a Institutului Cultural Francez (în cadrul ediției prescurtate a TIFF-ului în urbea noastră), va avea premiera pe marile ecrane abia în cursul lunii octombrie. Dar care este secretul acestui film? Ne spune chiar

Un regizor care resuscitează cinematografia românească

irina budeanu

un nivel simbolistic. Am zis domnule, în România, Lăzăr se cheamă Lăzărescu. Dar numele lui complet este Lazăr Dante Remus. Dante face trimitere la călătoria în Infern, Purgatoriu și Paradis, iar Remus reprezintă partea omenească, dintre gemenii mitologici. În momentul în care spui povestea unui om care trăiește într-o comunitate e imposibil să nu atingi dimensiunea socială, economică și politică. Mai degrabă cred că filmul meu s-ar putea numi «Murirea domnului Lăzărescu», căci moartea este un proces lent, insidios. Din punctul meu de vedere toate filmele cu succes au la bază o poveste bine articulată și jocul actorilor, iar când un film are aceste elemente, mesajul ajunge la fiecare spectator, indiferent de spațiul cultural din care provine” - este de părere Cristi Puiu. Dar ce spun actorii Luminița Gheorghiu și Ion Fiscuteanu, interpreții rolurilor principale? „Pentru mine a fost dificil nu cum să realizez manevrele strict profesionale pe care le cerea rolul, ci să știu cât să mă implic în relațiile cu pacienții. În alte roluri a fost mai simplu, dar m-am lăsat pe mâna lui Cristi Puiu. Adevărul e că mi-a fost teamă de rolul acesta și m-am întreb și încă mă întreb dacă m-am implicat suficient. Am acceptat de la început dizolvarea personalității actorului. L-am ascultat docil pe Cristi, mai mult decât pe tata, dar am avut încredere. Eu consider că filmul a avut un asemenea succes pentru că el vorbește despre cât de tare ne costă durerea celui de lângă noi. Cred că asta se întâmplă și în România, și într-un colț din Franța. Avem

dureri, avem bucurii, ne ajutăm sau ne urâm. Cred că acesta este succesul filmului. Cred că i-a interesat și pe străini problematica aceasta. Consider că a fost bine făcut filmul, începând cu cei doi scenariști, continuând cu regizorul și cu absolut toți actorii, chiar și cei care au avut două replici. Nici nu cred că ar fi putut fi o reușită fără participarea tuturor”. - mărturisește actrița. La rândul lui, Ion Fiscuteanu crede că „Lăzăr nu e un personaj simplu - e o moarte dificilă și rară, iar Cristi spunea despre el că se zbate să supraviețuiască. Mă gândeam la început să plec cu orice mijloc de transport din București. Dar, în cele din urmă, m-am bucurat că l-am căutat și m-a ajutat să scormonesc în mine tot ceea ce nu am descoperit până acum, pentru că actorul este ca un aluat moale ce trebuie modelat și relația dintre unii regizori și actori români are de suferit de multe ori pentru că nu se înțelege acest lucru. Lăzărescu este un personaj cu o greutate specială și, când am ajuns cu lectura la jumătatea scenariului, mi-am dat seama că pot să fac rolul, dar, când am trecut de jumătate, am avut îndoieli foarte mari. Am reușit, cu o ambiție extraordinară și cu voință, cu ajutorul lui Cristi Puiu, să duc rolul la capăt. Cu un astfel de rol te poți întâlni numai o singură dată în viață“. Vom reveni cu o cronică a acestui film care a stârnit atâta interes în țară, dar și în Europa.

arta filmului

regizorul. „Filmul meu are desigur un personaj central. El este Lazăr, un nume pe care nu l-am ales întâmplător. Conotațiile lui sunt biblice. Domnul Lăzărescu este un fel de Lazăr la început de secol 21 în România. Au apărut în presă comentarii care susțineau că filmul meu critică virulent sistemul medical și că despre asta ar fi vorba în film. Dar filmul nu este despre sistemul medical, ci este o peliculă care conține o critică evidentă la adresa sistemului medical, însă nu acesta este centrul de interes, ci domnul Lăzărescu, un pacient care traversează într-o noapte Bucureștii și ajunge dintr-un spital în altul. În toate scenariile scrise de mine împreună cu Răzvan Rădulescu există

Conceptul generativ de structură secundară, adaptat de mai multe școli lingvistice - de la glosematicienii danezi până la structuraliștii ruși -, impune o abordare semiotică: el orientează literatura, alături de celelalte manifestări ale limbajului artistic, în căutarea unei definiții cuprinzătoare care să dea socoteală de structura specifică a operei de artă. Conceptul s-a dezvoltat o dată cu impunerea tezelor lui Hjelmslev despre cele trei forme lingvistice de bază: limbajul denotativ, limbajul conotativ - care alcătuiesc împreună semiotica - și metalimbajul sau metasemiotica. Diferența dintre cele trei tipuri de limbaje stă atât în planul conținutului, cât și în cel al expresiei. Limbajul denotativ se constituie ca structură lingvistică de bază pentru celelalte tipuri de limbaje: limbajul conotativ îl folosește ca structură primară în planul expresiei, iar metalimbajul în planul conținutului. În acest cadru teoretic, limbajul literar se

Concepția modelatoare a limbajului literar

mariana ploae-hanganu

succint expuse mai sus, a venit din partea școlii structuraliste ruse. Lotman reia teoria lui Hjelmslev printr-o abordare semiotică, studiind structura textului artistic. Pentru Lotman, textul artistic este un sistem secundar modelator în care el presupune existența a trei tipuri de limbaj: cel care se manifestă în limbile naturale (română, franceză, germană etc.), limbajele artificiale (semnele convenționale, de exemplu semnele de circulație) și limbajele secundare (limbajele artelor în general: limbajul muzicii, picturii, sculpturii, literaturii etc.). Lotman introduce astfel limbajul literar în grupul limbajelor secundare. Concepția sa se structurează pe ipoteza existenței unui sistem lingvistic primar care ar servi drept bază pentru alte forme de folosire a semnelor ca: metalimbajul, limbajul tehnico-științific, limbajul religios etc. Limbajele secundare ar fi, în acest context, structuri comunicative construite pe limbajul manifestat în limbile naturale.

Considerând arta ca un sistem secundar modelator, Lotman caută să explice structura secundară a limbajului literar ca fiind „folosirea limbii naturale drept bază căreia i se adaugă noi reguli și structuri suplimentare”. Fiind o structură comunicativă care folosește structura limbilor naturale ca suport, limbajul literar ar avea, ca formă de comunicare a mesajelor sale, semne și reguli relaționale proprii care se manifestă în procesele poetice. Cum limbajul literar este doar una din nenumăratele manifestări ale artelor - nefiind, ca urmare, unicul sistem secundar modelator -, diferențele între structura secundară a limbajului literar și a celorlalte sisteme secundare modelatoare ar consta tocmai în procesele poetice.

Lotman face o distincție foarte precisă între relațiile dintre semnele din sistemele limbilor naturale și cele din limbajul literar. În limbile naturale, semnele se ordonează, așa cum se știe, după două planuri: planul conținutului și planul expresiei; între cele două există o relație arbitrară, non-imanentă, apărută din convenții istorice. Semnele din limbajul literar nu sunt arbitrare ca cele din limbile naturale, dimpotrivă, toate semnele sunt elemente purtătoare de semnificație - semne iconice, deci în care relația dintre planul conținutului și cel al expresiei este una de asemănare, având în vedere că „semnul modelează conținutul”. Cu alte cuvinte, modelul

se concretizează în fiecare din părțile integrante ale structurii operei realizate. Ca urmare, conținutul și expresia nu pot fi separate, pentru că toate elementele semnelor și toate relațiile dintre semne suferă procesul de semantizare și contribuie activ la constituirea semnificației.

În construirea teoriei sale, Lotman a stabilit principiul de bază că orice sistem lingvistic este modelator. Semnele acestui sistem și regulile stricte dintre semne reproduc percepția asupra lumii a comunității lingvistice care le folosește; astfel, limba naturală, considerată ca produs al comunității de vorbitori, devine o „reproducere a percepției sociale a universului” (*soziales Weltbild*) și participă activ la „construcția socială a realității”. Altfel spus, există două traiecte de modelare a percepției lumii: primul, percepția socială a lumii care modelează limba, și al doilea, cel în care limba modelează percepția lumii. Urmând acest raționament, ajungem la concluzia că limbajul literar intensifică această capacitate de modelare a limbii naturale prin intermediul procesului de semantizare a semnelor sale. Astfel, limbajul unui text artistic literar este definit ca o anumită percepție artistică a universului și aparține, prin aceasta, conținutului, mediatizat prin structura textuală globală. Expresia modelează, prin urmare, conținutul.

Una din consecințele relevante ale capacității modelatoare a limbajului literar este aceea a concepției literare a universului, înțelesă nu ca o copie a percepției sociale a universului, ci ca o reprezentare a unei percepții proprii care nu are nevoie neapărat să fie completată sau combinată cu percepția pe care societatea o are despre lume. Prin intermediul lumii proprii, modelată de limbajul literar, literatura poate interpreta lumea în felul ei: poate, de asemenea, s-o explice în măsura în care, construind un univers propriu, poate să-l confrunte cu percepția socială a universului, evidențiindu-i carențele existente sau creând modelul unei lumi mai bune sau diferite de cea reală.

conexiunea semnelor

definește ca „un limbaj conotativ care folosește planurile conținutului și al expresiei dintr-un limbaj denotativ pentru a-și construi propriul plan de expresie”. Această definiție a lui Hjelmslev a fost preluată de Barthes în crearea propriei sale teorii care argumentează că semnul, reprezentat prin planurile sale de expresie și de conținut, este luat ca plan de expresie al unui nou semn care-și primește conținutul prin „nivelul de stil” (în teoria lui Hjelmslev acesta era reprezentat prin vers sau proză). Conform acestor modele, limbajul literar este un limbaj conotativ care are, ca plan de expresie, limbajul denotativ, iar „stilul” devine planul său de conținut.

Conform celor semnalate mai sus putem formula câteva posibile caracterizări ale limbajului literar care devin tot atâtea critici ale modelului în cauză.

În primul rând, limbajul denotativ și limbajul literar au același conținut: în acest caz, diferențele dintre ele ar fi doar în formă, de vreme ce limbajul literar păstrează conținutul limbajului denotativ și îi adaugă doar un nou „stil”. În al doilea rând, limbajul literar folosește limbajul denotativ ca planul său de expresie, fără să ia în considerare planul conținutului. În această accepție, limbajul literar se caracterizează prin conținut zero sau poate fi definit, cel mult, ca limbaj denotativ căruia i se adaugă diverse mărci: creativitate, stil elevat, scriere, idiolect etc.

O abordare dintr-o perspectivă mai largă, menită să rezolve multe din dificultățile teoriilor

După provocarea lui Stelian Tăbăraș dintr-un număr trecut, publicăm prima luare de poziție:

Medicul de familie

marin ifrim

Radu G. Țeposu, Geo Vasile, Nicolae Băciuț, Dan Silviu Boerescu, Ion Murgeanu, Dumitran Frunză, Lucian Chișu, Dan Giosu, Marius Chelaru, Marius Manta, Ion Roșioru, Ion Beldeanu, Onu Cazan, Petru Scutelnicu, Carla Bratu ș.a.

8. Chestia asta îi este caracteristică lui Alex. Ștefănescu, un critic literar foarte talentat, însă de o superficialitate uluitoare. El răsfoiește cărțile și dă verdicte „pe loc”, ca la medicul de familie.

9. Sunt pentru critica exigentă, necruțătoare, onestă. Tăcerea înseamnă lașitate morală și profesională.

10. Cartea rămâne carte, se ține în palme precum o femeie numai bună de descoperit. „Noile metode” au, uneori, coordonatele unor perversiuni ecologice din punctul de vedere al acurateții „mesajului”.

11. Nu există o critică tânără, există doar critici care au citit suficient de mult pentru a-și permite să intre în „apele teritoriale” ale literaturii.

12. Femeile cu veleități literare au fost întotdeauna mai obiective decât bărbații care au

practicat acest „sport”. Ele au un instinct ancestral de autoapărare, nu se entuziasmează în fața scrierilor „frumoase”, acceptă „răul” cu o resemnare și o toleranță admirabilă, nu sunt ahtiate după glorie, au o răceală firească față de textele altora, un cinism pozitiv, dacă pot spune așa ceva, dacă pot fi înțeles. Femeile sunt mai cu picioarele pe pământ decât cei care scriu despre femei. Chestiune freudiană!

13. Aveți perfectă dreptate. Unul dintre cei care pot fi încadrați aici este acest... Daniel și Cristea și Enache.

criticilor mei

14. Manualele școlare ar trebui să fie cât mai „subțiri”, să direcționeze precis anumite gusturi estetice și să „informeze” elevul. Selectarea trebuie să fie făcută de universitari cu experiență, dar și de univesitari foarte tineri. În privința premiilor, cred că ar trebui instituit un premiu special „al criticii literare”. Din jurii ar trebui să facă parte, în primul rând, șefii revistelor literare.

15. „Critica de tip universitar” mi se pare un pic mai „greoaie” decât critica de zi cu zi, ca să zicem așa. Ea este ruptă de realitatea imediată, are alte coordonate estetice.

1. Nu simt nevoia unei critici de direcție.

2. Mai degrabă cred că poezia a părăsit critica literară, miile de cărți apărute în fiecare an au sufocat critica literară.

3. Am simțit și umărul și cotul criticii literare, uneori acestea venind din partea aceluiași critic.

4. La cele 10 cărți publicate, până în prezent, am avut peste 60 de recenzii și recenzioare. Critica literară mi-a expus cu corectitudine „conținutul”, a lămurit, obiectiv, cititorul.

5. Am avut câteva recenzii mai ciudate. Una semnată de Gellu Dorian, una de Alexandru Spănu și una de Horia Gârbea, ultimul semnând, de fapt, un articol în care „demola” vreo câțiva autori fără să dea numele vreunuia sau măcar titlul cărților din care și-a ales citatele. Un gest nefiresc, care m-a rănit.

6. Recenzii corecte, moderate, au semnat:

Trăncăneală *made in* Marius Tucă show

elena vlădăreanu

Să ne gândim care ar fi ingredientele care ar asigura succesul sigur al unui interviu. Cel mai sigur ingredient, un fel de secret al rețetei, este chiar alegerea personajului interviuat. Dacă alegi un personaj cunoscut, întrebările aproape că nu mai au nici o importanță. Nici ce spune personajul nu mai are nici o importanță. La fel cum televiziunile z bâmâie după audiență, și ziarele își au manile lor în acest sens. Desigur, calea asta e cea mai comodă, cea mai lipsită de riscuri. La polul opus se află calea spinoasă pe care o vor alege nonconformiștii. Adică acei ziariști care nu acordă credit unui nume, ci unui fapt. Care fac în așa fel încât să vândă, printr-un interviu bine priticit, personajul în care cred. Tot la capitolul ingrediente includem și întrebările. Cum trebuie să fie acestea? Serioase? Bezmetice? Să aibă legătură cu personajul? Sau pot fi întrebări generale, care se pot repeta indiferent de cel întreat? Iată numai câteva din problemele pe care le impune realizarea unui interviu. Ce te faci însă când îți propui să alcătuiesti o carte din mai multe interviuri? Pe care le alegi, la care renunți? Pe ce te bazezi?

Nu e nevoie să vă spun cine e Marius Tucă. Nici Editura Polirom, în a cărei colecție (Ego Publicistică) a apărut volumul său de interviuri, **Verde în față** (2005), nu a considerat că e nevoie să spună cine e Marius Tucă. Folosind un loc comun, el nu

mai are nevoie de nici o prezentare. E mai mult decât o marcă sau decât o simplă imagine. La noi, el este cel care se confundă cu ideea de talk-show.

Nu știu cum poate recepta un spectator fidel al emisiunii **Marius Tucă show** interviurile adunate în acest volum. În direct, Marius Tucă este (sau era, pentru că în momentul în care scriu aceste rânduri, emisiunea lui e în vacanță) un personaj incomod, poate nu la fel de incomod ca Robert Turcescu, dar oricum un partener de dialog inconfortabil.

La citirea volumului **Verde-n față**, în care sunt cuprinse interviuri apărute în „Jurnalul Național”, impresia covârșitoare este aceea de improvizatie. Interviurile par făcute *ad-hoc*, ceva de genul „hai să-l fac și p-asta, că scot eu ceva de la el”. Nici unul dintre cele zece interviuri prinse în volum nu par și probabil nici nu sunt documentate. E foarte posibil ca Marius Tucă nici să nu-și fi propus asta. A mizat pe detașare, și-a dorit simple dialoguri prietenești, nicidecum interviuri antologabile. Așa cum sunt dialogurile în direct. Numai că pe hârtie, de cele mai multe ori, situația se schimbă. Ce e spontan pe sticlă, fermecător, face audiență, pe hârtie devine ridicol. Un dialog care începe cu întrebarea „Ce mai faci, Florine?”, urmată de invariabilul răspuns „Bine”, nu prea te trage de mână să-l urmărești mai departe (vezi primul interviu din volum, cu Florin Călinescu). Uneori, dialogul capătă coerență. De parcă s-ar teme chiar de această coerență, Marius Tucă o dinamitează cu câte o întrebare aiuristică. Așa se întâmplă, de

exemplu, în interviul cu Mircea Dinescu: „Ce ați face dacă ați participa la un joc gen Big Brother?”, se ivește întrebarea năucitoare. Răspunsul e banal: „Bine, chestia asta o facem, o jucăm cu toții, fără să o știm”. Marius Tucă revine la întrebările normale. Numai că din asta nu își face un stil - așa cum, de exemplu, Eugen Istodor a patentat interviurile aberante, cu întrebări aberante puse unor persoane necunoscute. La fel de inconsecvent se dovedește în alegerea persoanelor cu care stă de vorbă. Ziariști, Andrei Pleșu, actori, Ion Țiriac și Andreea Marin. Dar și Adrian Păunescu. Acesta din urmă e încurajat să spună diverse bazaconii despre marea iubire a vieții lui, din care, în 2003, s-au născut două volume de versuri. **Liber să sufăr și Până la capăt**. Chiar dacă nu cred să intereseze pe cineva (din cititorii vizați de acest volum) aberațiile marca Adrian Păunescu, Marius Tucă mai face o chestie șocantă: deschide o discuție despre Dumitru Tinu. Cu alte cuvinte, îl provoacă pe Păunescu să-și dea cu părerea despre posteritatea lui Tinu și despre cum se reflectă aceasta în presă. Un subiect la zi în

reacții

ianuarie 2003, când a fost făcut interviul, dar nu un subiect de discuție cu Adrian Păunescu. Pentru că Adrian Păunescu nu are nici o autoritate să-și dea cu părerea despre Tinu. Nu are autoritate pentru că e pe dinafară. Orice om luat de pe stradă poate să-și dea cu părerea pe marginea unui subiect sau a altuia și pentru asta nici măcar nu e nevoie să-l cheme Adrian Păunescu. De aceea, nu de puține ori, dialogurile inițiate de Marius Tucă se apropie periculos de mult de ceea ce, în mod obișnuit, numim trăncăneală

Cu gesturi de orb ascult nourii, gândesc parabola care voi fi altceva decât cenușa oarbă, mult mai mult decât clopotul. Poate un deal îmbătrânind timpul, poate un fir de iarbă cât ecoul...

„Umbra cuvântului o prind în

citate surescitate

palme ca pe o hidră, cu șold împușcat. Timp singur bătându-mi tobele pe marginea prăpastiei când ochii îmi iau foc. Timp în care poți să te naști peste altul când poți să mori...

„Umedă margine a lumii fără capăt, uscată iarbă fără sfârșit. Doar oglinda îmi va fi credincioasă rupând în privirile mele aripi de vultur înnebunit de frig. Brusc trezindu-mă

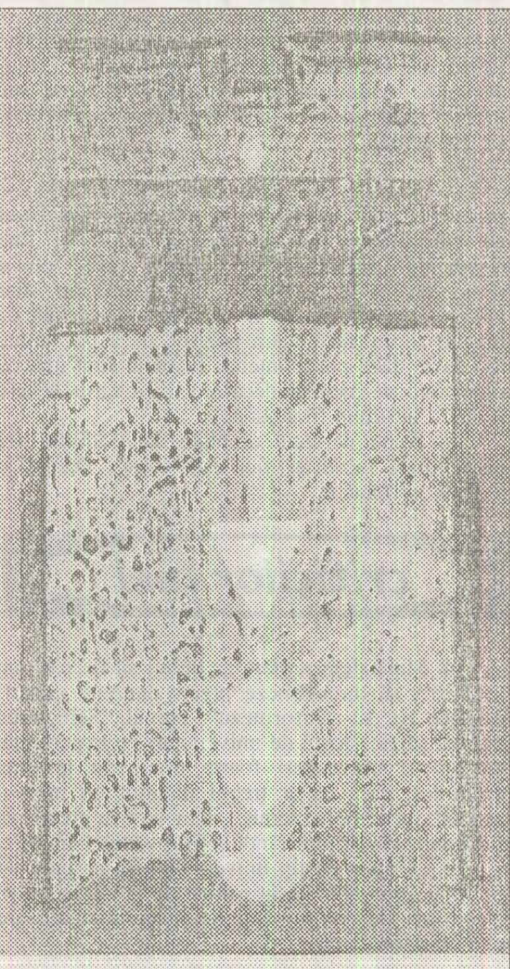
în tunetele pierderii numai din eroare.

„Și eu cu plumbul la glezne ajung la ceruri. Visul acesta mișcă nebunia către altă lume plină de uimiri...

Printre cioburi singur intru în taina surâsului tău, rănit cum nimeni n-a fost. Dar umblu printr-o ruină a unui fost imperiu, prelins în lumea altei lumi. În lăuntrice și calme cimitire...”

„Numai greieri și ceață între zidurile moarte. Un alt unghi fără somn îmi joacă farse. O altă ieșire ca o răcoare îmi taie calea. Rugina îmi vindecă popasul... Memoria clipei într-un potop de aripi. Când lumina prelinge umbra mâinilor mele în obsesii. Printre capcane înnoptam. Duh indescifrabil la marginea cerului tulbure...”

(Victor Sterom - „Revista nouă”)

Probabil Râmnicul-Vâlcea era un oraș prielnic lecturii. Se aflau acolo și multe „flori, privighetori/ Și cărți citite cu ochi mici/ În care latele panglici/ Întorsu-s-au de-atâtea ori... Oricum, în clasa a șasea a Liceului „Al. Lahovary“ se făcuse o mare descoperire: poezia lui Tudor Arghezi! Se citeau și se răsceau cu fervoare stihurile; se recitau în surdină în cripticele lecții de algebră: se recitau în grup în parcul din centrul orașului (acolo unde în serile de vară cânta fanfara lui „Doi dorobanți“ **Valurile Dunării** - uvertura la **Wilhelm Tell** de Rossini, **Cavaleria ușoară** de Suppé și cele mai recente tangouri la modă). Noi trei - Tolea, Mișu, eu - ne întreceam să recităm pe dinafară **Testament**, **Rada**, **Evoluții**... În clasamentul nostru personal, Arghezi se plasa imediat pe locul doi (după Eminescu). Sigur, ne plăcuse Minulescu în seara când își recitase versurile în sala arhiplină a cinematografului „Adreani“; dar nu era ca Arghezi. Tripleta noastră a trecut într-a șaptea, apoi într-a opta. Bacalaureatul... „Adio, liceu!“ Și ne-am despărțit: Tolea și Mișu - la Cluj; eu la Iași. Ne vedeam în vacanțe și vara - tolniți pe nisipul de pe malul Oltului - tot cu Arghezi în gând, pe buze.

Și a picat ca un trăsnet articolul acela infam din „Scânteia“: **Poezia putrefacției, sau putrefacția poeziei?** Revoltător! Strigător la cer! Împuțit ca o hazna și murdar cât o butie de gunoi! Ne-am revăzut tustrei în vacanța mare. Arșiță la soare, răcoare la umbră; Oltul îmbiind la scâldat și la călătorie pe plute

evocări

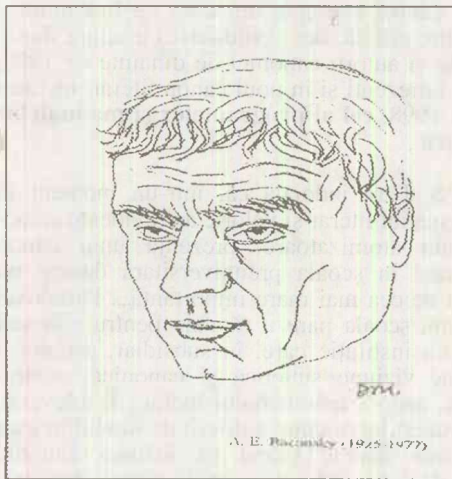
purcese pe unde tocmai de la Brezoi... Noi, turbați.

- Este o josnicie fără... fără egal, clama Tolea. Nemaipomenit!

- Ultraj, domne, tuna Mișu. Ignobil... Impardonabil!...

Eu fierbeam. M-a fulgerat o idee:

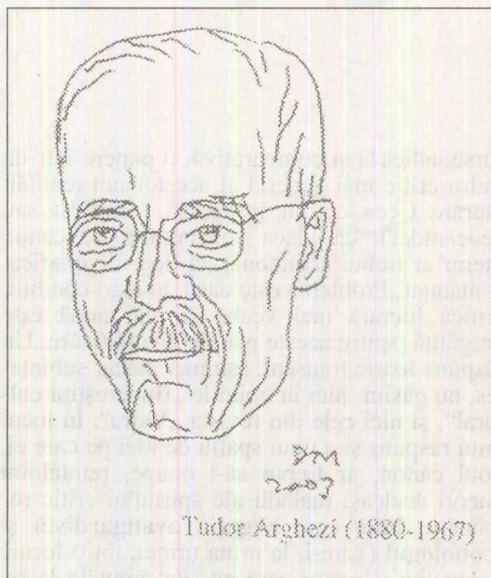
- Măi fraților, trebuie să facem ceva!

A. E. Baconski • 1925-1977

3 pentru Arghezi

augustin sandu

Tudor Arghezi (1880-1967)

Altminteri - crăpăm!

- Noi?! Ce-ți veni, bre, omule?

- Ai vreun schepsis?

- Am. Dacă...

- S-auzim!

Idea era simplă: programăm un medalion Arghezi. Cu public, evident, nu cenacliști...

- Mda... E ceva... Nu mă opun. (Mișu studia Dreptul și avea oareșce dubii.)

- Cam riscant, a mormăit Tolea. Poetul e interzis... nu se pomenește o vorbă despre Dânsul...

Era, cum de nu. Cine ne-ar fi dat aprobarea să facem tocmai ceva contra? Nimeni. Și, cum mamele ne băgaseră în cap credința că nu puseseră în noi sămânța de martiri... Vreo trei seri la rând am sucit chestiunea pe față și pe dos. A venit Tolea cu o propunere:

- Facem un simpozion, fraților!

- Noi trei?!

- D-apoi cine altul?! Vezi bine! Și, țineți minte: trei poeți în față.

- Nu-i rău, pe legea mea! Dar... Cum îi legăm unul de altul?

Pesemne că Tolea prinsese ceva experiență din cenaclul lui Blaga: „Fiți atenți!, a cuvântat oracular: **Trei poeți antifasciști!** Aud?

- Grozav!

- Ohoho! Strașnic, mă!

- Nu-i așa? Cine și cum să se mai lege de noi?

- Păi, cu firma asta...

- Așadar, aprobare în unanimitate! Bun.

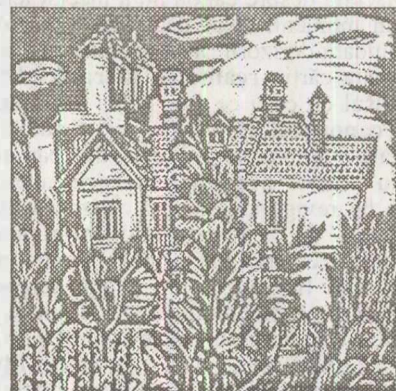
Poetul unu - Federico García Lorca; poetul doi - Tudor Arghezi; poetul trei - Paul Eluard. E

cineva contra?

S-a hotărât: el va vorbi despre Lorca, eu despre Arghezi, Mișu despre Eluard. „Clujenii“ - talentați și la desen - au zugrăvit cogeamite afișul. (Se putea citi că A.E. Baconski va conferenția despre spaniolul Lorca, Augustin Sandu despre Arghezi, Mihai Țârnuică despre francezul Paul Eluard. Se mai menționa că tânărul Vasi Lucian va recita din creațiile celor trei antifasciști.) Afișele - cât un poster de azi - au împânzit orașul; din centru până la margini.

După asfințitul soarelui, în sala mare a clădirii cu ferestrele către terasa „Piccadily“ - unde orchestra faimosului Limbă delecta onor public tăifăsuind pe la măsuțele adăpostite sub castani - n-aveai unde să mai pui un ac: vârstnici și tineri; doamne, domnișoare, domni; elevi și eleve din cursul superior al liceelor. Trei conferințe? Trei *speech-uri*? Doamne ferește! Medalioane. Aplaudate frenetic minute în șir. La plecare, profesorul Zamfirescu („Șefu“) ne-a mulțumit cu lacrimi în ochi. Domnișoarele ne furau din ochi altfel decât în obișnuita promenadă pe „Corso“.

Nimeni nu ne-a tras de urechi; nu ne-a chemat cineva să ne ia la întrebări și să dăm declarații. Dacă, prin absurd, s-ar fi întâmplat așa ceva, pregătisem riposta îfânoasă: „Aveți ceva împotriva antifasciștilor, iubiți tovarăși? Ori vă doare fascismul? Consolați-vă, că altă faină se macină la moară! La ré!“ Pe atunci încă nu se tipărise **Dicționarul de neologisme**. Ca atare, habar n-aveam noi despre disidență și nici măcar nu ne închipuiam ce ar putea să fie un disident. Arghezi ne bântuia între meninge și prin aortă.

Desene de Dragoș Morărescu

Premii la Argeș

În ziua de 13 mai 2005 s-au decernat premiile (restante) ale Filialei pe anii 2002 și 2003. Juriul alcătuit din: Ștefan Ion Ghilimescu, Magda Grigore, Al. Th. Ionescu (președinte), Dumitru Ungureanu, a acordat următoarele premii:

Pentru anul 2002

Poezie: Liviu Capșa, *Sinucidere cu crini* (Ed. Cartea Românească) și Virgil Diaconu, *Opium* (Ed. Paralela 45).

Critică literară: Nicolae Oprea, *Timpul lecturii* (Ed. Dacia) și Gheorghe Crăciun, *Aisbergul poeziei românești* (Ed. Paralela 45).

Publicistică: Sergiu I. Nicolaescu, Irina Nicolaescu, *Poezie*

religioasă românească. Antologie (Ed. Paralela 45).

Debut: Ilie Vodăian, *Schimbul de noapte* (Ed. Paralela 45) și Ion Mădălin Onișoară, *Ierburi și spini* (Ed. Paralela 45).

Pentru anul 2003

Poezie: Mircea Bârsilă, *Anotimpurile unui cătun* (Ed. Paralela 45)

Proză: Gheorghe Izbășescu, *Salonul de vară* (Ed. Limes)

Memorialistică: Marin Ioniță, *Kiseleff 10. Fabrica de scriitori* (Ed. Paralela 45)

Eseu: Călin Vlasie, *Poezie și psihic* (Ed. Paralela 45)

Critică literară: Nicolae Oprea, *Magical în proza lui V. Voiculescu* (Ed. Paralela 45)

Un premiu special (post mortem) pentru anul 2003 a fost acordat scriitorului și universitarului Petru Mihai Gorcea.

adrian costache

Relativizarea, schimbarea sau dispariția canonului literar?

Poate că una dintre cele mai interesante teme, marcate de discuții literare aprinse, din ultimul deceniu a fost problema canonului literar. O dezbatere oarecum așteptată și care a debutat cumva previzibil (!...) cu punerea în discuție a unor valori consacrate de istoria literară mai îndepărtată. Discuția inițiată la un moment dat de revista „Dilema” despre Eminescu, dincolo de unele intervenții cu caracter de modernism negator, a avut darul să revigoreze dialogul literar dintr-o perspectivă mai liberă, chiar dacă adesea argumentele au fost înlocuite cu formulări axiomatice. Important era însă posibilitatea de a se contura cu acest prilej o primă ipostază a unei noi **forma mentis**. În același timp, cele câteva numere ale „Dilemei” arătau dificultățile oricărei discuții despre canonul literar, care nu fusese în ultimele decenii doar expresia unor reprezentări valorice, ci, oarecum de așteptat, și a unor administrative (unii vor zice mai ales administrative!). Era clar, între altele, că o parte din reprezentanții **generațiilor, promoțiilor** de scriitori care fixaseră destinul valoric al literaturii române din ultima jumătate de secol fuseseră supraevaluați, cel mai des din perspectiva poziției lor ierarhice în cultura română: redactori de reviste literare, conducători ai breslei scriitoricești, membri ai unor grupuri de interese și influență.

Discuția despre canon nu a încetat teroretic nici un moment, chiar dacă rezultatele ei par deocamdată derizorii, într-un spațiu cultural în care piața cărții, **realitatea literară** adică, nu ține pasul cu ceea ce s-ar putea numi **autoritatea canonului**. Pomenesc aici tendința centrifugală a fenomenului literar, îndepărtarea de **centru** a unor **provincii literare**, adesea pe motiv de revigorare literară, criza ca atare a „centrului” și a revistelor literare centrale, neputința acestuia (a centrului!) de a cuprinde dintr-o altă filozofie și cu o altă perspectivă diversitatea fenomenului literar, de după 1995 mai ales. Una dintre ultimele încercări de realizarea a unei **burse** (noi?!...) de **valori literare** a fost găzduită recent de suplimentul cultural al revistei „22”, iar ceva mai înainte de revista „Vatra”. Discuțiile interesante confirmă, dincolo de orice încercare de bursă literară, **diversificarea** realităților literare și poate de aici și a canonului... **Criza centrului** face posibilă o tot mai vie afirmare a ceea ce unul dintre participanți numește **România regiunilor**. Este adevărat că, atunci când se încearcă confirmarea acestui adevăr cu nume **canonice**, lucrurile intră în vag însă, iar punctele comune ale dialogului se subțiază... Există, cu alte cuvinte, realități noi analitice, dar nu există o confirmare sintetică, valorică (din mai multe

surse, adică!) și comparativă, o punere într-un cadru critic mai general al acestor noi realități literare... Ceea ce nu înseamnă, neapărat sau deocamdată, că ideea conceptului de canon literar ar trebui abandonat, ci doar diversificat și nuanțat... Problema este dacă, în atari condiții, critica literară mai veche și mai nouă este pregătită pentru aceste gen de diversificare... Un răspuns foarte tranșant, sau nici măcar subînțeles, nu găsim nici în opiniile „Bucureștiul cultural”, și nici cele din revista „Vatra”. În locul unui răspuns și a unui spațiu de idei pe care el, noul canon, ar trebui să-l ocupe, reîntâlnim uneori aceleași maladii ale spiritului critic românesc, între care **negația avangardistă și monologul** (care-i, la urma urmei, tot o formă a negației), lucruri care nu sunt noutăți deloc. Și, firește, regăsim mai vechea meteahnă a criticului, **opinia superficială**, generată de lecturi fragmentare, ca să nu spunem aproximative sau excesiv de selective, ale cărților ce apar, fie dintr-o absență materială a timpului (dar asta nu-i oscuză, fiindcă atunci criticul trebuie să găsească altă oportunitate profesională, să

ban, de pildă, ne apare azi ca marcată profund de obscuritate, de o **cădere în neesențiativ** a multora dintre romanele sale, fără a li se nega anume substanțialitate epică (vezi **Animale bolnave**, despre care s-au scris zeci de pagini, care recită azi devine o carte oarecare, **masivă inutil**, greoaie și marcată în totalitate de păcatul neesențiativului, profund nedostoievskiană). Interesantă este reacția cititorului și în cazul unuia dintre romanele cele mai mediatizate ale lui Marin Preda, **Cel mai iubit dintre pământeni**, în care partea eseistică e marcată de **banalitate, derizoriu**, fiind adesea pseudointelctuală. Se adaugă, în cazul lui Nichita Stănescu, ca să luăm alt exemplu, o restrângere cantitativă remarcabilă a ceea ce ar însemna o antologie a poeziei sale, ceea ce presupune eliminarea unui număr însemnat de texte care rămân doar **experimente lingvistice** ce gravitează prea departe de marea poezie, în ciuda ludismului său debordant. În sfârșit, cu referire de astă dată la Marin Sorescu, senzația de **artificial și manierism** pe care o dau mai ales piesele sale de

fonturi în fronturi

devină eventual om de afaceri sau politician!), fie ca rezultat al unei **insuficiențe psihologice**, care presupune un anume comportament al criticii, afirmată prin continua ei atașare (dintr-o nevoie de stranie identificare) la un grup sau altul („central” sau „provincial”) pe care-l promovează cu ostentație în dauna încercărilor de imparțialitate și de umărire a fenomenului literar în **integralitatea lui**, geografică... Cu alte cuvinte, lipsese personalitățile capabile a face un uriaș efort de cuprindere a **fenomenului literar în integralitatea lui**, condiție fără de care ideea de canon rămâne în mare suferință. Și de aceea se realizează **canoane parțiale, canoane flexibile sau anticanoane**...

Ceea ce s-a sintetizat totuși ca atitudine de ansamblu în aceste dialoguri rămâne faptul că discuția despre canon s-a clarificat în jurul a **două teme critice: recitirea autorilor** mai mult sau mai puțin canonici de până la 1990 și prezența sau absența unor **noi generații, promoții literare**... Nici una, nici cealaltă dintre cele două teme nu a fost dusă până la capăt din varii motive, între care, în cazul primei, unul inertial, iar altul care are legătură cu ceea ce încă se acceptă a li elita literară (a se citi **critică**, în primul rând!)... Dar nici re-lecturile, obligatorii, ale cărților apărute înainte de 1990 nu s-au făcut, cu rare excepții... Mai ales că - s-a observat deja! - astfel de re-lecturi din Marin Preda, Nicolae Breban, Nichita Stănescu sau Marin Sorescu, de exemplu, sunt marcate, totuși, de evidente surprize... Proza lui N. Bre-

teatru, dar, cel puțin parțial, și poezia nu avantajează defel autorul la o nouă lectură... Sunt doar câteva exemple din ceea ce înseamnă o re-citire critică, dar și **didactică** a unora dintre cărțile și autorii canonici de dinainte de 1990, autori prezenți și în noul canon literar, instituit după 1998, **cel al programelor și manualelor școlare**...

P.S. Fără îndoială că, într-un moment în care spațiul literar și valoric are evidente caracteristici atomizatoare, prezența unui canon minimal în școala preuniversitară devine un lucru de cea mai mare importanță... Paradoxal sau nu, școala pare a rămâne pentru moment singura instituție care, în subsidiar, asigură o anume viziune sintetică și canonică, centralizată, asupra fenomenului literar... E adevărat, face acest lucru cumva diferit de modul în care o făcea înainte (când își însușea canonul oficial!), fiindcă acum istoricitatea fenomenului nu mai este explicită, ci pusă sub semnul acelei (discrete?!...) și pomenite deja subsidiarității, absolut necesare, dar mai puțin tiranice...

Stau însă lucrurile chiar așa? Și cum se exprimă acest canon literar în programa școlară de azi și în manualele școlare?... Jată două întrebări asupra cărora vom încerca să reflectăm într-un număr viitor, întrebări care au provocat de fapt, în cea mai mare măsură intervenția de față a unui profesor din învățământul preuniversitar și nu a unui critic...

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate. Nici conducerea revistei nu își asumă toate opiniile exprimate. Responsabilitatea aparține în exclusivitate autorilor.